

**Obavezni vojni rok
NI LJUDI, NI PARA**

**U susret izboru za patrijarha
ISTORIJA MEŠANJA DRŽAVE U POSLOVE CRKVE**

BiH 4,70 BAM; Hrvatska 25 HRK; Makedonija 175 MKD;

Crna Gora 2,50 EUR; Slovenija 3,50 EUR

cena 250 RSD

VREME

broj
1571

11. februar 2021.

**Država i kriminal:
Uspon i pad
Veljka Belivuka**

**KOME
JE VELJA
DONEO
NEVOLJU**

Da dobro ne ostane skriveno

#virtus14

Nominujte kompanije, preduzeća i
dobročinitelje iz svog okruženja za

VIRTUS nagradu za filantropiju!

Rok za prijavljivanje je **25. februar.**

www.virtusnagrada.rs

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

redakcija

Slobodan Bubnjević, Radoslav Čebić,
Sonja Čirić (mozaik), Zora Drčelić,
Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto), Milan Milošević,
Uroš Mitrović, Vukašin Obradović,
Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić,
Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Bojan Stekić, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:

Ivan Hrašovec (ur.),

Tanja Stanković, Slobodan Tasić;

lektori: Olga Babić, Živana Rašković,
Ivana Stanković;korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Država i kriminal:**

Uspon i pad Veljka Belivuka

12 **Intervju:****Boris Tadić**15 **TV Manijak:**

Od krvave kiše do Velje Nevolje

16 **Portret savremenika:** Nebojša Stefanović20 **Obavezan vojni rok:** Ni ljudi, ni para22 **Crna Gora:** Lokalni izbori u Nikšiću25 **Nuspojave:**

Jugoslavija, nikada dovoljno mrtva

26 **Izbori na Kosovu:** Čekajući

Samoopredeljenje

28 **U susret izboru za patrijarha:** Istorija

mešanja države u poslove Crkve

30 **Intervju:** sveštenik Nenad Ilić**KULTURA**32 **Intervju:****Nikola Vranjković**36 **Intervju:**

Mara Popivoda i Ana Vujanović

37 **Film:** Pejzaži otpora39 **Roman:** Posle „ninovanja“ (3)40 **Roman:**

Danilo Kiš na jednom španskom drumu

SVET42 **Rusija:****Slučaj Navaljni**47 **Kultura sećanja:** Kina pre 45 godina**MOZAIK**50 **Izuzetnost:** Prijatelju, s ljubavlju51 **Alternativna istorija:**

SAD vs. bivša Jugoslavija

54 **Jedno iskustvo:**

Početak holivudskog sna

56 **Zablude:**

Istina je, naravno, sasvim drugačija

58 **Sugrađanka:**

Gde je blago Drage Mitrićević

59 **Navigators:** Klabhaus, nova mreža

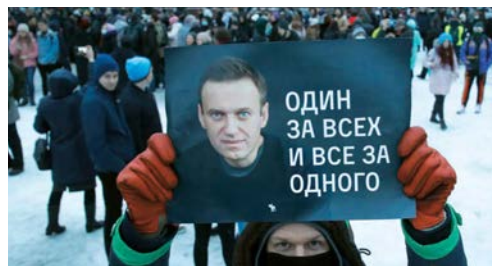
koja ne prima svakoga

62 **Vreme uživanja:** Zovem se Toto

“Uместo što slušamo vlast kako se hvali hapšenjem Veljka Belivuka i članova njegovog klana, trebalo bi da ponesu odgovornost za kreiranje tog kriminala. Čak i da su danas iskreni u borbi protiv ovog klana, neophodno je da ponesu ako ne krivičnu, onda makar političku odgovornost za saradnju sa tim klanom”

FILIP ŠVARM

“Ne može niko da vam zabrani da pišete muziku i tekstove koji nude istinsku sliku stvarnosti. Pitanje je koliko nekoga to više uopšte interesuje da sluša, naročito mlađu publiku, i gde bi ona takvu muziku i mogla da čuje. Lično, jedino mogu da, sa manje ili više uspeha, pokušam da opišem neke delove ovog vremena”

UROŠ MITROVIĆ

Onima koji mnogo preteruju, povratak u Rusiju žestokog Putinovog kritičara Alekseja Navaljnog ličio je na povratak Lenjina u zašvajsovanom vagonu 1917. A onda se otkrilo neprijatno lice te “Putinove žrtve koja je preživela novičok”. Nastavlja se špijunsko-politička saga

MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Blic

KOME JE VELJA DONEO NEVOLJU

Šta je cilj aktuelne borbe protiv kriminala? Kako je unajmljena ekipa prešla put od držanja na kratkom lancu Partizanovih navijača do državnih neprijatelja broj jedan? Kakvu su tu ulogu igrali politika, policija i nabijanje rejtinga? Zbog čega se južna tribina stadiona JNA našla u srcu tame organizovanog kriminala? Da li je čitava jedna struktura koja je godinama koordinisala, kalkulisala i mešetarila sa Belivukovom i ekipama sličnim njegovoj izgubila Vučićevo poverenje? Tačnije, kako su u ovom državnom poslu pomešali prioritete

Od 4. februara postoji samo jedna vijest – hapšenje Veljka Belivuka zvanog Velja Nevolja i, prema posljednjim izvještajima, bar dvadeset jednog člana njegove kriminalne grupe. Zašto? Zato što su – kako vlast tvrdi – kao u predvečerje atentata na premijera Zorana Đinđića 2003, suzili omču oko predsjednika Srbije Aleksandra Vučića.

U to ime, tabloidi vode mrtvu trku pronalazeći sličnosti sa Zemunskim klanom. Svirepe likvidacije konkurenata, "štekovci", zaštićena komunikacija i drugi oblici djelovanja i organizacije zaista se podudaraju. Ali, zar se druge mafijaške grupe poput Škaljarskog ili Kavačkog klana drugačije ponašaju? Ovaj klasični kriminalni obrazac nije sprečio lovce na analogije sa "Zemuncima" da nimalo impresivnu Belivukovu kuću u izgradnji na Zvezdari proglase za novu Šilero-

vu (luksuzno zdanje Dušana Spasojevića), a zaplijenjena snajperska puška im je čvrst dokaz da je pripreman atentat uperen na sam vrh države. Sve skupa, u nadahnutoj izjavi, sazeo je ministar unutrašnjih poslova Aleksandar Vulin: "Da li su mogli da likvidiraju mene? Mogli su. Da li bi to rešilo njihove probleme? Ne bi. Jedini čovek čijom bi se likvidacijom obustavila organizovana borba protiv mafije, čije bi ubistvo paralisalo čitavu državu i uvelo je u tešku političku nestabilnost, bio bi Aleksandar Vučić."

Kakvoj je opasnosti izmakao predsjednik Srbije, javnost je saznala iz njegovih usta:

"Mi smo imali problem prilikom otvaranja Spomenika Stefanu Nemanji da neko može biti snajperom ubijen. Bila je nezgodna pozicija, mnogo visokih zgrada, pa smo morali da angažujemo

sve snajperiste. Znali smo za njihove snajpere još ranije i ko im je meta..."

Kasnije je saopćeno da je ceremoniju otkrivanja obezbjeđivalo 850 specijalaca, a hapšenje Belivuka i ekipe pretvoreno je u naprednjačku verziju policijske akcije "Sablja". No, za razliku od one prave poslije atentata na premijera Đinđića, ovu drugu vlast predstavlja kao pravodobno izvedenu – unatoč svim rizicima Vučić je uspješno zaštićen, kriminalu je zadat razarajući udarac, a mafijaške trule jabuke u državnom aparatu uskoro će biti odstranjene. Među raznim paradoksima, ovdje se posebno ističe taj da ovu verziju najviše propagiraju isti oni koji su svojevremeno relativizirali atentat na Đinđića i osporavali "Sablju" iz 2003.

Imaju i zbog čega. Borbu protiv kriminala zvaničnici reklamiraju već mjesecima, a u finalu kampanje – pred samo hapšenje Belivuka – tabloidi direktno »

skopčani sa naprednjačkom propagandom mašinerijom počeli su donositi sve o čemu je do tada javnost sablažnjeno šuškala, a u vezi sa Belivukom i njegovim klanom. Sada, kad je ova ekipa uklonjena sa ulice, tko još smije spomenuti Jovanjicu, Krušik, fantome iz Savamale, "tetku iz Kanade", fotografije Danila Vučića sa licima podebljih dosjea i druge aфере? Nitko, sem, kako će ih režim prikazivati, mafijaških ortaka, neprijatelja države i podlih hulja koji napadaju predsjednika Srbije i njegovu porodicu... U tom pravcu, sasvim je moguće i da po oprobanoj receptu Vladimira Bebe Popovića otpočne kampanja demoniziranja kroz "političku pozadinu" i analizu izvještavanja ono malo preteklih nezavisnih i profesionalnih medija.

Da ne bude nesporazuma, hapšenje Belivuka i njegove ekipe zaista jeste veliki policijski uspjeh. Osumnjičeni su za nekoliko otmica i likvidacija, šverc kokaina i heroina, nasilništvo, reket i čitav niz drugih krivičnih djela.

Tako opasnih kriminalnih klanova bilo je i ranije, a ima ih i sada. Velja Nevolja se tu ni po čemu ne ističe. Uklanjanje tijela ubijenih rivala nije ništa novo; na primjer, još u julu 2000. kod Golupca su iz Dunava izvađene tri betonske gromade, to jest muška leša zalivena cementom čiji identitet nije utvrđen. Isto tako i snajperska puška odavno spada u "alat" kriminalaca, što se lako može utvrditi i površnom pretragom na Guglu. O kriminalnim klanovima pod paravanom navijačkih grupa, tek ne treba trošiti riječi...

Pitanje je samo zašto je baš Veljko Belivuk postao "lutka sa naslovne strane" i državni neprijatelj broj jedan. To nije kratka ni jednostavna priča.

VAKUUM NA JUGU

Možda je sve započelo 2009. kod garaže na Obilićevom vencu kada je ubijen navijač Tuluza Bris Taton. Uz zgroženu javnost, ali i pritisak iz Francuske i Evropske unije, tadašnja vlast je pokrenula obračun sa navijačkim grupama. Najteže su bili pogođeni nasilnici vezani za Partizan kao neposredni učesnici u Tatonovoj smrti. Koliko – svjedoče drakonske

kazne i presude pojedincima koji čak i nisu bili prisutni na Obilićevom vencu. Uglavnom, pošto su neke vođe bile u bijegu ili zatvoru, na južnoj tribini Partizana je znatno splasnula atmosfera.

Gdje je tu Veljko Belivuk? Pa, on je imao svoje brige. Stekavši reputaciju kao član Junajted Forsa, navijačke grupe FK Rada, postao je šef obezbjeđenja na splavu "Blej voč". Nije dugo zadržao posao: uhapšen je 2007. zbog premlaćivanja jednog maloljetnika pištoljem i barskom stolicom, te ranjavanja drugog. Ovaj postupak okončan je tek 2015. Kako su oštećeni promijenili iskaze, Belivuk se izvuкао sa manje od šest mjeseci zatvora koje je ionako odležao u pritvoru.

Koaliciona vlada Demokratske stranke, Ujedinjenih regiona Srbije i Socijalističke partije obračun sa "navijačkim" grupama nije dovela do kraja. Već naredne godine, one su pokazale svoju snagu na Danu ponosa: tada su povrijeđeni 132 policajca i 25 građana a privedeno je najmanje 250 lica... Naravno, među tih procijenjenih 6500 izgrednika nisu svi bili "navijači", ali je sigurno da su oni predstavljali udarnu pesnicu.

Mora biti da je policija bila poprilično frustrirana. Mjere tajnog praćenja komunikacija i vođa navijačkih grupa očito nisu dale očekivane rezultate. Ovdje je zanimljivo da je tada, kao "odvojak" po liniji Crvene zvezde, prisluškivan i tadašnji zamjenik predsjednika Srpske napredne stranke Aleksandar Vučić. Naime, ni u opoziciji, niti na vlasti, sadašnji šef države nije krio svoju navijačku mladost, ali i trajnu zaludenost Crvenom zvezdom. A koliko svemu tome pridaje na značaju, javnost će saznati kada je nakon izbora u maju 2012. postao prvi potpredsjednik u vladi Ivice Dačića, ministar obrane i koordinator službi bezbjednosti.

ZVEZDANA PRAŠINA

Autorskim tekstom u listu "Politika" 2014, Miodrag Miki Rakić, Vučićev pret hodnik na funkciji koordinatora tajnih službi i potpredsjednik Demokratske stranke, priznao je poraz u ratu sa "navijačkim" grupama.

"Svi oni su izuzetno spremni na ispo-

VELIKI USPEH POLICIJE:
A. Vulin, policijski funkcioneri i uhapšeni članovi Belivukovog klana

Foto: Tanjug / Rade Prelić

Foto: printscreen

Foto: printscreen

ljavanje svake vrste socijalnog nezadovoljstva, ukoliko se donose odluke mimo njih ili protiv njihovih stavova. Lider koji je njihov politički autoritet i koji može da ih i mobilizuje i pacifikuje u ovom trenutku jeste Aleksandar Vučić. Politički dogovor sa Vučićem je politički dogovor s njima", napisao je Rakić iz opozicije.

Zapravo, Vučić je na ovoj mobilizaciji i pacifikaciji već radio punom parom. Počeo je od Zvezde. Kako je objavljeno 6. novembra 2012, Dragan Džajić je u "sitnim satima" došao u klub praćen prvim potpredsjednikom Vlade.

"Postignut je dogovor nas zvezdaša da se formira radna grupa za stabilizaciju i konsolidaciju do izbora koji će biti odr-

■ Na kraju, Veljku Belivuku je istekao rok upotrebe. Šireći se kroz podzemlje ostavljanjem leševa iza sebe, sve manje je bio dio rješenja, a sve više problem. I to, što je za ljude poput njega najpogubnije, onaj politički

žani u decembru, najkasnije početkom januara... Na njenom čelu biće predsjednik Dragan Džajić", izjavio je tada Vučić.

Deset dana kasnije, predsjednik Srbije Tomislav Nikolić je abolicirao slavnog fudbalera i bivšeg predsjednika Zvezde. Naime, zbog sumnje da je od prelaska Gorana Drulića u Španiju prisvojio 5,1 milion evra, protiv Džajića se vodio postupak od 5. februara 2008. kada je bio i uhapšen.

Sve u svemu, Zvezdi je krenulo nakon Vučićeve noćne posjete. Klub je stekao sponzore, banke su otpisivale dugove, a ni igračka pojačanja sa svih strana nisu izostala. "Cigani" nisu mogli biti zadovoljni: obični navijači zbog uspjeha na utakmicama, a još više oni "posebni" iz savim opipljivih razloga. Konkretno: naj-

važnija navijačka grupa Ultra bojs je na adresi Ljutice Bogdana broj 1 registrirala građevinsku firmu Ultra kop. Nije prošlo mnogo, a ovi neimari sa Stadiona "Rajko Mitić" počeli su da pobjeđuju na tenderima javnih poduzeća kao izvođači ili podizvođači radova za uređivanja perimetara, podizanja ograda i sličnih poslova.

No, te 2012. na sjevernoj tribini Zvezdinog stadiona nije bilo Aleksandra Stankovića, poznatijeg kao Sale Mutavi. Upoznajući vjerovatno Belivuka 2007. na "Blej voču", i on je imao problema sa zakonom: zbog organiziranja grupe za prodaju droge, protiv njega je vođen krivični proces.

DRŽAVNI POS' O

Poslije Zvezdinih, Vučić se okrenuo pacifiziranju Partizanovih navijača. Tu je situacija bila kudikamo složenija. Kao prvo, "grobari" su govorili da ga pamte po nekim epizodama iz mladih dana u Beogradu, ali i po zagriženosti demonstriranoj iz svečane lože kada je ušao u političke vode. Ali važnije je bilo nešto drugo: "Alkatraz" – do slučaja Taton tada dominantna navijačka grupa – obračunavao se sa otpadničkom frakcijom po imenu "Zabranjeni". Serija uzajamnih okršaja kulminirala je 22. oktobra 2011. – tada je na Novom Beogradu ubijen dvadesetogodišnji Ivan Perović, a ranjen Đorđe Stanojević, obojica članovi "Zabranjenih".

No, Vučić se nije obeshrabrio.

"Njegova prva poseta Partizanu kada je došao na vlast 2012. godine nije bila poseta klubu, upravi, Sportskom društvu, fudbalskom klubu, nego je otišao kod vođa navijača, da bi im dao na težini i značaju i da ih veže za sebe", rekao je Duško Vujošević u intervjuu "Vremenu" juna 2016.

Koliko je poznato, osim protokolarno iskazane visoke suglasnosti po raznim pitanjima, nakon sastanka između vođe navijača Partizana i Vučića ništa se nije promijenilo. Ali, nešto ipak jeste: na južnu tribinu stadiona Jugoslavenske narodne armije stupila je grupa sastavljena od bivših navijača Rada i Zvezde, ali i ozloglašanih i brutalnih tipova bez ikakve veze sa bilo kojim klubom. Sebe su nazvali "Janjičari", na čelu im se nalazio Aleksandar Stanković, a njegova desna ruka bio je Veljko Belivuk. Zajedno s njima, "marširao" je i Nenad Vučković Vučko, visokopozicionirani pripadnik Žandarmerije

Foto: printscreen

Foto: Betaphoto / Branislav Božić

GODINE JANIČARA: A. Stanković i V. Belivuk;
fudbaleri odaju počast ubijenom vođi "navijača";
uprava Partizana sa predsednikom M. Vučićem

Foto: FoNet / Aleksandar Koković

u koju je prešao iz brigade za specijalne operacije Vojske Srbije.

"Vreme" u prošlom broju piše:

"Da bi se 'kontrolisala tribina', Dijana Hrkalović je svoj mandat u BIA i kasnije u MUP-u, uz pomoć svog partnera Vučkovića iz Žandarmerije, koristila da angažuje Stankovića i Belivuka. BIA je uradila procenu, izvršila regrutaciju i 'Janjičari' su nastali."

Dakle, Hrkalovićeva i Vučković nisu radili na svojoj ruku. Bio je to državni pošto.

ŽANDARMI I NAVIJAČI

"Janjičari" osvajaju južnu tribinu na ju-riš i bez većeg otpora; tamo gdje ga je bilo, brutalno je slomljen. Ipak, u prvo vrijeme, njihov uticaj se nije širio dalje. Bočne tribine uglavnom su odbijale pozive sa juga na zajedničko skandiranje i sve češće, pogotovo poslije spornih sudijskih odluka, vrijeđale tadašnjeg premijera izvikujući: "Vučiću, pederu!"

Vrlo osjetljiv na poruke sa stadioni-ma i pridajući im neproporcionalnu važ-nost, on sam je potom često ponavljao ove uvrede u nekoj vrsti agresivno-pa-sivnih reakcija. To je dodatno motiviralo "grobare", pa su sa takvim skandiranjem proslavljali i pobjedonosni gol protiv Zve-zde u posljednjim minutama utakmice.

Ovakvi povici nisu dolazili sa mjesta gdje je navijanje bilo pod kontrolom "Ja-njičara". Naprotiv, uskoro su članovi ove ekipe počeli da obilaze bočne tribine gdje su maltretirali ili prebijali svakog tko bi vrijeđao Vučića...

Ali Miki Rakić je bio u pravu. Vučić je zaista bio jedini lider koji je mogao paci-ficirati "navijačke" grupe: neredi poput onog viđenog 2010. prilikom Dana pono-sa i mnogih drugih ranije, postali su pro-šlost. Navijači više nisu bili problem, za-hvaljujući i Stankoviću i Belivuku. Kako im je to pošlo za rukom, cijela zemlja je u proljeće 2016. mogla vidjeti sa snimka sigurnosne kamere: Stanković pokazu-je srednji prst, a Belivuk nogom šutira u glavu onesvješćenog tjelohranitelja di-rektora Partizana Miloša Vazure. Na ovaj način ne samo da su pokazali kako imaju uticaj na klub i van tribine nego i da im niko ništa ne može.

Tako je to i djelovalo.

"Taj nije nikoga ni pipnuo", breknuo se Vučić na novinare zbog pitanja zašto pro-

tiv Stankovića nije pokrenut postupak. Sam Belivuk je brzo sklopio sporazum o priznanju krivice, pa je kažnjen sa godinu dana kućnog zatvora; "nanogicu" nije nosio i često je viđan u javnosti...

Premaćivanje na parking kod Partizanovog stadiona bacilo je svjetlo i na Vučkovića. Šta ovaj žandarm radi sa Stankovićem i Belivukom na tribini, vojnom strelištu i u kaficima? Da li i on spada u vođe "navijača"?

"Ne mislim da postoji krivično delo biti navijač ili vođa navijača", odgovorio je tadašnji ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović.

Kako god bilo, Stanković i Belivuk su imali više nego dobre odnose i veze sa policijom i Službama. Tko u takvim slučajevima za koga radi, granica je krajnje nejasna i fluidna. Da bi se ovaj dvojac mogao održati, trebao im je novac, a bar je jezgro "Janjičara" bilo kao stvoreno za dilovanje kokaina i heroina, reket i slične kriminalne radnje. Koliko im se tu gledalo kroz prste ili okretala glava na drugu stranu, teško je reći. Izvjesno je samo da su imali kome da se obrate. Stanković je tako godinama izbjegavao odlazak na odsluženje kazne od pet i po godina zatvora zbog šverca droge.

VIŠI INTERES

Pokojni novinar "Vremena" Dejan Anastasijević je davno primijetio da onaj tko ima posla sa teškim drogama može očekivati i teške probleme – Aleksandar Stanković ubijen je 13. oktobra 2016. u blizini Centralnog zatvora u Beogradu kada je sjeo u automobil.

Mada je sličnih likvidacija bilo i prije i poslije, djeluje da je ova izazvala posebnu vrstu potresa u samom vrhu vlasti.

"Objavljujemo rat mafiji, ovo će biti teška borba u koju policija i bezbednosne službe ulaze", izjavio je Stefanović i dodao da je Stanković žrtva jedne od najmoćnijih kriminalnih grupa u regionu.

Uglavnom, Saletu Mutavom su na utakmicama i fudbaleri i košarkaši Partizana dali pomen obučeni u majice sa njegovim likom, a na sahrani je prisustvovao i Miloš Vazura...

RAT PARTIZANOVIH GRUPA: Prebijeni plaćenci iz Hrvatske

Foto: Blic / Oliver Bunić

Partizanove frakcije

Poslije 156. većitog derbija odigranog 13. decembra 2017. u tučnjavi na južnoj tribini stadiona JNA, na obje strane su učestvovali, osim navijača Partizana, i plaćenci iz Hrvatske, Grčke, Bugarske i Rusije. Kako se u javnosti tada navodilo, riječ je bila o pokušaju "preotimanja tribine" iza kojeg je stajao škalarac Filip Korać, a "branili" su je Veljko Belivuk i "Janjičari", zastupnici Kavačkog klana.

Na stadionu Partizana postojala su tri navijačka kopa: "Janjičari" (kasnije "Principi") na jugu, a grupa "Partizanovci" sa Milošem Radisavljačićem Kimijem na čelu i "Zabranjeni" držali su istočnu tribinu – prva njen sjeverni, a druga južni dio. Karakteristične su bile tri različite pjesme i tri različita skandiranja.

Poseban pakao predstavljala je organizacija utakmica prilikom gostovanja Partizana. Tada je morao biti angažiran ogroman broj policajca i žandarma da razdvoje navijačke grupe, organiziraju parkiranje njihovih vozila na unaprijed određena mjesta, sprovedu ih do stadiona... A svemu ovome treba dodati i navijače domaćina i Partizana koji nisu članovi organiziranih grupa.

Interesantno je bilo gostovanje Partizana u Mančesteru protiv Junajteda. Tamošnji organi reda nisu bili nimalo impresionirani "grobarskim" podjelama, pa su sve tri grupe organiziranih navijača i onih običnih spakovane u isti boks. Očekivano, još prije prvog sudijskog zvižduka izbila je tuča. Međutim, sve se brzo okončalo zahvaljujući veličini samog događaja i hladnokrvnosti stjuarda – oni su sa mnogo više entuzijazma opominjali navijače koji bi upalili cigarete (na Old Traffordu nije dozvoljeno pušenje) nego u angažovanju radi sprečavanja tuče.

Čemu toliki pijetet? Pa kako se tada i sada spekuliralo, Stankovićeve i Belivukove nije samo trenirala strogoću na stadionu. Oni su navodno omogućavali izvjesnoj ekipi iz vlasti i

njenim klijentima izigravanje žestokih momaka bez uznemiravanja i nezgodnih posljedica, "završavali" im određene poslove poput utjerivanja dugova i pritiskanja konkurencije u ugostiteljstvu i drugim biznisima, pazili da ne dođu u kakav sukob na stadionu ili splavovima... Da je

režim sklon ovakvoj vrsti privatnog servisa, dobro svjedoče "fantomi" prilikom rušenja u Hercegovačkoj ulici, unajmljeno privatno obezbjeđenje tokom svečane inauguracije Aleksandra Vučića za predsjednika Srbije (jedan od njih sada je uhapšen kao član Belivukove ekipe) i brojni drugi slučajevi.

Elem, nakon smrti Stankovića, Belivuk je postao novi šef. Ništa se nije promijenilo ni kod "Janjičara", a ni inače. No, ni njemu nije bilo suđeno da duže uživa kao broj jedan: uhapšen je početkom 2017. zbog sumnje da je učestvovao

Foto: Tanjug / Rade Prelić

■ **Kako stvari stoje, Belivuka čeka bar četrdeset godina robije. No s druge strane, pitanje je i da li bi na ulici još mogao preživjeti par godina. Jer, kriminal čije je postao zaštitno lice spada u onaj najbrutalniji i najprimitivniji iz koga postoje samo dva izlaza – zatvor i smrt. Tu je samo pitanje vremena da li će biti brži policajci ili dušmani iz drugih klanova**

u likvidaciji Vlastimira Miloševića, jednog od svojih rivala. Na ulicu se vratio već 2018. Navodno je njegova DNK, koja ga je povezivala sa zločinom, na volšeban način postala kontaminirana u istrazi i tako ispala kao dokaz na suđenju.

Da li su tu Belivuku pomogle veze iz policije i Službi? Tabloidi u tom kontekstu sada prozivaju Dijanu Hrkalović... Ali valja ponoviti: projekt Belivuk nije bio privatni paket-aranžman, a u takvim odnosima sa kriminalcima granice brzo postaju porozne. Pogotovo kada postoji viši, politički interes.

U PRINCIPU

Poslije izlaska iz pritvora, Veljko Belivuk je nastavio gdje je stao. Mada je njegova ekipa i dalje vodila "Janjičare", iz nekog razloga je odlučio da promijeni naziv "brenda". Možda je u pitanju bila potvrda sada već višegodišnjeg "staža" na Partizanovim tribinama, a možda i želja za novim početkom. Tek, "Janjičari" su postali "Principi".

Početak globalne pandemije korona virusa dočekuju kao jedini kop na stadionu JNA. Ni za koga više tu nije bilo mjesta: "Partizanovci" su napustili tribinu sredinom drugog poluvremena na utakmici Liga UEFA protiv Astane 12. decembra 2019, ostavivši transparent sa porukom "Ovaj stadion više nije mesto za navijače Partizana", a od početka prolećnog dijela sezone više nisu dolazili ni "Zabranjeni".

Za Belivuka i ekipu to je bila samo obaveza manje. Umjesto na stadionu i okolini, presretali su rivale iz navijačko-kriminalnog miljea po kaficima, ulicama, upa-

dali im u stanove... Što se tada dešavalo?

Društvene mreže su prepune kratkih video-snimaka gdje Belivuk različitim nevoljnicima postavlja dva ključna pitanja. Prvo je "Ko ste vi?", a drugo "Principi su?". Prihvatao je samo dva odgovora. Na prvo pitanje treba reći "Mi smo pičke", a na drugo "Principi su prava priča". Šta je bilo sa onima koji nisu dali tražene odgovore, nije poznato. Zna se međutim da

be za očuvanje "teritorija", njihovog širenja, pristupa "robi" i primata u podzemlju.

Zato početak ljeta 2020. obilježavaju pucnjave i Belivukova podrška Kavačkom klanu u vječnoj borbi sa Škaljarskim: "Principi" su tako okačili transparent na stadionu sa šifrovanim tekstom podrške Radoju Zviceru kada je ovaj važni Kavačanin preživio sačekušu u Ukrajini, a pričalo se i o njihovoj proslavi li-

SLIKA O KOJOJ SE GOVORILO: D. Vučić sa navijačima u Moskvi među kojima su i oni sa kriminalnim dosijeima

ovi klipovi imaju po stotine hiljada prikaza na popularnim internet platformama, portali i štampa ih prenose, ali policija i tužilaštvo nisu vidjeli nikakav problem...

Ako nije već i ranije, Belivuk je sa svojom ekipom u ovom razdoblju postao ekspoziatura ili makar pridruženi član Kavačkog klana. Poslovi sa kokainom donijeli mu su veliki novac, ali i nove obaveze. Riječ je, između ostalog, o obračunima sa rivalskim Škaljarskim klanom i drugim grupama narko-dilera zbog bor-

kvidacije na Krfu Alana Kožara i Damira Hadžića, navodno bliskih Škaljarcima...

U isto vrijeme, o Belivuku i ekipi počinju kružiti zastrašujuće priče o otmicama i brutalnim likvidacijama konkurenata, otklanjanju stanova i lokala, reketu koji im plaćaju poslovni ljudi, investitori, estradna lica... Nije trebalo biti dobro informisana osoba da bi nešto od ovoga znala – ovakve priče ionako imaju funkciju zastrašivanja, kako rivala tako i javnosti.

Belivuk je tako sve više počeo da bode oči. Prve naznake da sve više izlazi iz zavjetrine na vjetrometinu stigle su neposredno poslije derbija odigranog 18. oktobra 2020. Tada je dio provladinih medija izvijestio da je Belivuk iz nekakve Titove fotelje u svečanoj loži Partizanovog stadiona vređao i pretio igračima Crvene zvezde.

Važno je još nešto. Dijana Hrkalović svakako nije bila Stefanovićev kadar, ali njeno napuštanje MUP-a sredinom 2019. danas se tumači kao početak slabljenja pozicija Belivuka. Zatim, po dolasku Vulina na funkciju ministra unutrašnjih poslova slijedi čitav niz smjena u policiji. Između ostalih i Gorana Papića, Stefanovićevog kuma, i nekih drugih koji zaista jesu bili njegovi kadrovi. Ne treba bogzna kako poznavati ovdašnju političku scenu pa da bude jasno da iza tih smjena ne stoji Vulin već Vučić. Pravo pitanje zato glasi: može li se ovo uz rotaciju Stefanovića na funkciju ministra obrane – uz evidentan politički sukob – tumačiti i kao kontrola štete vezana za Belivuka. Odnosno, da li je u Nevolji čitava jedna struktura koja je godinama koordinirala, kalkulirala i mešetarila sa Veljom i ekipama sličnim njegovoj?

Ako je tako, sasvim je moguće da su u čitavom nizu sukobljenih interesa pomicali prioritete i ostali bez Vučićevog povjerenja. Djeluje i da je taj proces kulminirao prilikom slučaja "Jovanjica". Potojnja ritualno proklamirana borba protiv kriminala kao prioriteta druge vlade Ane Brnabić, afera sa prisluškivanjem Vučića, naprasno zanimanje tabloida za Hrkalovićevu i Belivuka, predstavljaju samo pripremanje javnosti i tko zna koju po redu kampanju čiji je cilj nabijanje rejtinga predsjednika Srbije.

EPILOG

Kao i u svemu, tako i u organiziranom kriminalu postoje granice. Ako mu iz pisanja tabloida nije došlo u glavu da ih je prešao, Belivuk je to mogao shvatiti nakon privođenja na informativni razgovor prije desetak dana – tada se vratio iz Kotora gdje je sa Zvicerom također saslušan u policiji. Zapravo, ništa mu ne bi

ORNI ZA TUČU SA POLICIJOM: Beograd, jun 2020.

Foto: Tanjug / Andrija Vukelić

Zašto je važna tribina

Prije dolaska na vlast Srpske napredne stranke značaj stadionske tribine se ili preuveličavao ili nipodaštavao. Istina je, kao i obično, negdje u sredini.

Naime, tribina nudi infrastrukturu i logistiku za različite aktivnosti. Kontrola nad njom lako može omogućiti upravljanje trgovinom navijačkim rekvizitima i opremom, unosnim poslovima obezbjeđenja klubova, ali i superunosnim poslovima poput trgovine drogom. Naime, dominantne "navijačke" grupe su u stanju da drže pod kontrolom i "brane" različite teritorije grada, nadgledaju ulaze u klubove, ali i efikasno ubiru reket od ugostiteljskih objekata, građevinskih firmi i mnogih drugih.

Takođe, i politička uloga navijača može biti značajna. Legenda kaže da su 9. marta 1991. uveče, kada je policija polako vraćala pod svoju kontrolu centralne gradske ulice, jedini pravi otpor pružale ekipe sa stadiona, orne za tuču sa policijom. Ovo se kasnije mnogo puta ponovilo. Posljednji put, prošlog ljeta, u uličnim borbama sa policijom uglavnom je učestvovao podmladak navijačkih grupa različitih klubova.

Naravno, niti su svi na stadionu huligani, niti su svi huligani kriminalci. Većini na bočnim tribinama – gdje ima i puno male djece – najveći problem nije bezbjednost nego dosada uslijed niskog kvaliteta domaćeg fudbala.

značilo ni da je ukapirao da više nije "ko što pređe bješe": natrag ne može sve i da hoće, a naprijed nema kud.

Mediji pišu da je posljednjih nekoliko dana pokušavao uništiti brojne dokaze otmica, sakaćenja, brutalnih likvidacija i raznih drugih krivičnih djela. Labuđi je to pjev: udarne televizijske termine i stranice novina sada ispunjavaju snimci njegovih "štekova", žrtava, suradnika, zaplijene njene droge...

Kako stvari stoje, Belivuka čeka bar četrdeset godina robije. Sa druge strane, pitanje je i da li bi na ulici još mogao preživjeti par godina. Jer, kriminal čije je postao

zaštitno lice spada u onaj najbrutalniji i najprimitivniji iz koga postoje samo dva izlaza – zatvor i smrt. Tu je samo pitanje vremena da li će biti brži policajci ili dušmani iz drugih klanova.

Na kraju, Veljku Belivuku je istekao rok upotrebe. Šireći se kroz podzemlje ostavljanjem leševa iza sebe, sve manje je bio dio rješenja, a sve više problem. I to, što je za ljude poput njega najpogubnije, onaj politički. Jednostavno, dođe trenutak kada počnu suviše upadati u oči (ne samo u zemlji) i otvarati pitanja koja vlast više ne može prenatragovati bez rizika od ozbiljne kompromitacije. Upravo se to desilo Belivuku, i zato je pao.

FILIP ŠVARM
STEVAN RISTIĆ

Obračun u vlastitim redovima

“Umesto što slušamo vlast kako se hvali hapšenjem Veljka Belivuka i članova njegovog klana, trebalo bi da ponesu odgovornost za kreiranje tog kriminala. Čak i da su danas iskreni u borbi protiv ovog klana, neophodno je da ponesu ako ne krivičnu, onda makar političku odgovornost za saradnju sa tim klanom u prethodnih osam godina. Ovo je u suštini konačno priznanje Vučićevog režima o sprezi sa kriminalom, o kojoj sve vreme govorim u prethodnim godinama, a ne borba protiv organizovanog kriminala”

Tokom predsjedničkih mandata Borisa Tadića, Srbija je ostvarila nekoliko velikih uspjeha u borbi protiv organiziranog kriminala. Najveći, svakako, predstavlja razbijanje mafijaške organizacije Darka Šarića. Može li se ovaj slučaj usporediti za hapšenjem Veljka Belivuka i njegove ekipe? Konkretno, što ih spaja, a što dijeli?

“Jedino što spaja ova dva slučaja jeste da se u oba radi o organizovanom kriminalu”, kaže za “Vreme” Boris Tadić. “Međutim, različiti su po obimu i međunarodnom značaju tog kriminala, a suštinska razlika je u odnosu vlasti prema njima. Treba, pre svega, razlikovati stvarnu borbu protiv organizovanog kriminala i ‘obračune u sopstvenim redovima’ vladajuće stranke. U vreme našeg mandata stranka koju sam vodio nije imala nikakav kontakt, a pogotovo ne saradnju sa Šarićevim klanom, a Belivuk

je direktno nastao iz sistema SNS-a, koji je upravljao kriminalnim navijačkim grupama kao svojim paramilitarnim falangama. Podsećam da su ti isti ljudi bili angažovani kao privatno obezbeđenje SNS-a, pretorijanska garda, na Vučićevoj inauguraciji i da su imali punu državnu i medijsku zaštitu i nakon nasilja koje su tom prilikom sprovodili nad okupljenim građanima i novinarima. Te kriminalne navijačke grupe su, kao organski povezane sa SNS-om, rasle i jačale zajedno sa vladajućom strankom. Belivuk je bio najbliži saradnik Saleta Mutavog, koji je bio najbliži saradnik Dijane Hrkalović,

a ona Stefanovića, a Stefanović Vučića. Ta linija odnosa nije prosto linearna, već višestruko ispresecana i drugim interesima i privatnim odnosima predstavnika režima i njihovih srodnika. Dok god ova istraga ne utvrdi i odnos subordinacije i podele interesa po celoj toj liniji, radi se samo o obračunima u sopstvenim redovima, koje vlast prikazuje kao spektakularnu borbu protiv organizovanog kriminala, bacajući javnosti prašinu u oči da se ne bi videla njihova uloga u tom istom kriminalu. Zato, umesto što slušamo vlast kako se hvali ovim hapšenjem, trebalo bi da ponesu

odgovornost za kreiranje tog kriminala. Čak i da su danas iskreni u borbi protiv ovog klana, neophodno je da ponesu ako ne krivičnu, onda makar političku odgovornost za saradnju sa tim klanom u prethodnih osam godina. Ovo je u suštini konačno priznanje Vučićevog režima o sprezi sa kriminalom, o kojoj sve vreme govorim u prethodnim godinama, a ne borba protiv organizovanog kriminala. Ono čime se vlast danas hvali, za to bi trebalo da odgovara i da bude smenjena, jer Belivukove grupe ne bi ni bilo da nije bilo SNS-a na vlasti.

VREME: U slučaju Šarić veliku ulogu je imala bliska veza sa stranim partnerima, prvenstveno DEA. Šta se preduvjeti za ovu vrstu suradnje?

BORIS TADIĆ: Pre svega, politička volja i spremnost da se učestvuje u me-

đunarodnim operacijama, koje podrazumevaju sve rizike s tim u vezi jer je reč o klanovima velike moći i globalnog uticaja. Drugi uslov se odnosi na to da DEA i međunarodni partneri učestvuju samo u međunarodno i globalno značajnim operacijama. Ne bave se sitnim dilerima, a pogotovo ne obračunima u redovima vladajuće stranke neke države.

Šofer Predraga Koluvijskog uhapšen je u akciji u kojoj je učestvovala i DEA. Da li imate saznanja o njenoj sadašnjoj suradnji sa MUP-om ili BIA? Također, da li je DEA na neki način bila povezana sa slučajem Belivuk?

U slučaju Koluvijskog šofera, po svemu sudeći došlo je do saradnje sa DEA zbog međunarodne organizacije šverca heroina na teritoriji Balkana, čiji je deo bio jedan srpski ogranak, pa je tako usput uhapšen i taj čovek. DEA je dakle američka institucija za borbu protiv krijumčarenja narkotika na globalnom planu i u ovakvim operacijama učestvuje samo ako imaju širi međunarodni značaj. Belivuk je brutalni lokalni kriminalac i ulični izvršilac, i za razliku od Šarića nije predmet interesovanja DEA, već lokalne policije. Nemam konkretnih saznanja o saradnji između naših bezbednosnih službi i DEA danas, ali ona svakako nije na nivou iz vremena naših mandata, kada smo postizali svetske rekorde u zapleni narkotika sa DEA i britanskom SOCA i tako nakon više decenija postali izvoznici bezbednosti, a ne samo generator međunarodnih bezbednosnih problema, kao do tada.

Šarićev gang je razbijen. Kada se

**KOME JE VELJA
DONEO NEVOLJU**

Foto: Marija Janković

■ **“Belivuk je bio najbliži saradnik Saleta Mutavog, koji je bio najbliži saradnik Dijane Hrkaločić, a ona Stefanovića, a Stefanović Vučića. Ta linija odnosa nije prosto linearna, već višestruko ispresecana i drugim interesima i privatnim odnosima predstavnika režima i njihovih srodnika”**

danas osvrnete, smatrate li da je ovaj slučaj doveden do kraja? Mislim na njegove političke i veze u bezbjednosnim strukturama.

Za epilog borbe protiv Šarićevog klan-a pre svega su ključne očigledne veze sa tadašnjom opozicijom, a sadašnjom vlašću i sa određenim državnim i tajkunskim strukturama u Crnoj Gori. Sama činjenica da se Šarić predao dobrovoljno u toku mandata sadašnje vlasti otvara pitanje na čemu je to zasnovano njegovo poverenje u Vučićev režim. U vreme našeg mandata, vodeći suštinsku borbu i protiv organizovanog kriminala i protiv tajkunizacije Srbije, otvorili smo frontove u isto vreme sa svima njima. I svi oni su spas od toga našli u finansiranju i saradnji sa tadašnjom opozicijom kako bi promenom vlasti od Srbije ponovo napravili raj za svoje kriminalne i tajkunske aktivnosti. Istina je da je u Srbiji od uvođenja višestranačja borba protiv organizovanog kriminala vođena jedino tokom četiri godine izvršne vlasti Demokratske stranke. Sve drugo i pre i posle toga bila je manje ili više sprega kriminala i države ili bezbednosnih službi.

Vrlo brzo poslije Šarića došli su Škaljarski i Kvački klan, odnosno Belivuk. Šta vidite kao uzrok njihovog uspona?

Škaljarski i Kvački klan su samo neki od derivata tog kriminalnog sistema stvorenog u sprezi pojedinih delova organizovanog kriminala, crnogorske političke scene i tadašnje opozicije u Srbiji. Što se tiče Belivuka i domaćih klanova, uzrok njihovog uspona je institucionalizacija prethodnih veza sa navijačkim grupama i kriminalnim krugovima u svrhu stvaranja paramilitarne organizacije ove vlasti. Srpska radikalna stranka, a kasnije i SNS, i kao opozicija uvek su imali uporište u takvim krugovima. Zato je bilo moguće da kao opozicija organizuju preko noći masovne i nasilne proteste. Sa njima kao opozicijom Beograd i ambasade su goreli u noći proglašenja nezavisnosti Kosova, imali smo nasilje na ulicama tokom hapšenja haških optuženika, a Prajd je bilo gotovo nemoguće održati pod stalnom pretnjom tim nasiljem. Uostalom, čak i članovi Zemunskog klan-a su bili članovi stranke kojoj su tada pripadali svim srcem Vučić

■ “Ne samo da je neumesno već je i morbidno da bilo ko povezuje Vučićev obračun u sopstvenim redovima sa okolnostima atentata na Zorana Đinđića i ulogom Zemunskog klana u tom zločinu. Sa dolaskom naprednjaka na vlast, te falange su dobile novu snagu i nove uloge”

i Nikolić. I zato je ne samo neumesno već i morbidno da bilo ko povezuje Vučićev obračun u sopstvenim redovima sa okolnostima atentata na Zorana Đinđića i ulogom Zemunskog klana u tom zločinu. Sa dolaskom naprednjaka na vlast, te falange su dobile novu snagu i nove uloge. I svih prethodnih godina sam upozoravao na to, ali do javnosti usled kontrole medija ta istina nije dolazila. Međutim, u takvim medijskim okolnostima do većine u javnosti dolazi samo to da se danas ova vlast bori protiv organizovanog kriminala. I to je najveća tragedija, jer će pod takvim medijskim okolnostima mnogo građana glasati za takvu “borbu ove vlasti protiv organizovanog kriminala”, ne znajući da ga je upravo ta vlast i stvorila.

Jedan od najvećih izazova s kojima ste se nosili dok ste bili predsjednik Srbije bio je konstantan pritisak preko “navijačkih” grupa. Šta je nedostajalo da se taj problem riješi?

Nedostajalo je to što mi nikada nismo imali kontrolu nad navijačkim grupama kakvu Vučić ima još iz opozicionih dana, već smo se borili protiv njih. Dakle, za razliku od ove vlasti, mi smo sa tim navijačkim grupama uvek bili na suprotnim stranama, a ne na istoj strani. To vam je isti princip po kom nacionalisti na vlasti najefikasnije pacifikuju nacionalistički ekstremizam. Za vlasti takve prirode sve ima isključivo upotrebnu vrednost, od patriotizma do borbe protiv organizovanog kriminala. Kvazipatriotizam služi za manipulisanje masama – raspirivanjem kada su opozicija i pacifikovanjem kada su vlast. Tako je i borba protiv or-

ganizovanog kriminala samo raširena zastava, iza koje se zapravo samo rešavaju unutrašnji obračuni za nesmetan nastavak kriminalnih aktivnosti. To, dakle, nije borba protiv kriminala, već borba za kontrolu nad kriminalom i zauzimanje strana u kriminalnim obračunima.

U autorskom tekstu za “Politiku”

Miodrag Rakić je napisao da samo Aleksandar Vučić može izići na kraj sa “navijačkim” grupama. S obzirom na funkciju koju je obavljao, kako ste vi gledali na ovaj njegov stav?

Ne znam u kom kontekstu je to rekao, ali baš s obzirom na funkciju koju je obavljao verovatno je mislio na to da se lakše obračuna sa navijačima onaj ko je s njima, ko je u politiku ušao iz navijačkih grupa i ko ih kontroliše, nego onaj ko je na suprotnoj strani od njih i ko je s njima u ratu. U vreme našeg mandata krenuo je obračun i sa navijačkim grupama, kada su nakon slučaja Taton prvi put osuđeni na višegodišnje kazne izvršioci tog zločina.

Dolaskom Vučića na vlast, “navijačke” grupe zaista radikalno mijenjaju ponašanje. Na primjer, dovoljno je usporediti njihov odnos prema Danu ponosa. Čime to

objašnjavate?

Odgovor je vrlo jednostavan: navijačke grupe se nisu ni tada, ni sada, odnosile prema Prajdu, već prema vlastima. Kada je SRS/SNS bio opozicija, logično je da im je odgovaralo da nasiljem prave problem tadašnjoj vlasti, a da u vreme kada su na vlast došli “njihovi”, nema tog nasilja. Ono što je posebno zanimljivo i što zahteva posebne istrage jeste da su te grupe bile angažovane i da sprovode

nasilje na opozicionim protestima kako bi se opozicija prikazala kao nasilna ili nepoželjna. I sâm sam se sreo sa jednom takvom grupom na poslednjim protestima, koja je bila očigledno organizovana i pilotirana od strane režima kako bi se stvorio utisak da “narod” mrzi opoziciju. Međutim, Vučića tada nije zanimala borba protiv organizovanog kriminala kojom se danas hvali, baš kao što njega i ovu vlast godinama nije zanimala svrha bunkera na stadionu, iako je nemoguće da policija nije znala za to. A posebno je pitanje odakle snimci koji se danas pojavljuju i to skandaloznim emitovanjem tog materijala tokom prekrivičnog postupka na TV Pinku. Gde su do sada bili ti snimci i ko je imao uvid u njih? Očigledno je da snimci nisu bili potrebni kao dokaz kriminala, već samo kao materijal za pogodan trenutak za Vučićev rijaliti na Pinku.

Kako danas ocenjujete stanje u zemlji sa stanovišta djelovanja organiziranog kriminala?

Svih prethodnih godina govorim o tome da je Srbija tokom ove vlasti postala raj za organizovani kriminal. Samo nekoliko nedelja i pre ovog hapšenja sam u TV emisiji govorio baš o slučaju odnosa države prema Belivuku. Uostalom, podsećam da je ovoj vlasti kriminalizacija Srbije bila praktično otvoreno predizborno obećanje, kada su već tokom predizborne kampanje obećali oslobađanje preko 10.000 zatvorenika. Broj glasova članova njihovih porodica koje su dobili na osnovu takvog obećanja gotovo je jednak razlici glasova kojom su pobedili na izborima. Ovaj režim je, dakle, došao na vlast obećanjem kriminalizacije, a kriminalizacijom se od tada održava na vlasti. Na osnovu čitavog mog iskustva upravljanja državom i dubinskog poznavanja načina funkcionisanja organizovanog kriminala i borbe protiv njega, uveren sam da budućnost Srbije zavisi od promene vlasti i od toga da li će sledeća vlast umeti i smeti da se izbori sa organizovanim kriminalom, koji je ušao u sve pore našeg društva i države. Borba protiv organizovanog kriminala zato bi morala da bude jedan od ključnih fokusa politike opozicije i jedna od ključnih tema predstojeće kampanje. ¶

FILIP ŠVARM

Od krvave kiše do Velje Nevolje

Foto: printscreen

Zašto na našim televizijama nije dovoljno gledaocima reći da su neki mafijaši maskirani u navijače surovo ubijali ljude? Zašto je potrebno podići nivo senzacionalnosti morbidnim detaljima

Postoje dani kada decu ne treba slati po novine, ali isto tako treba ih poštediti i prelistavanja dnevne štampe u TV emisijama.

Naime, hapšenje kriminalne grupe Velimira Belivuka donelo je u medije talas neverovatno brutalnih detalja iz njegove kriminalne prošlosti. Po ko zna koji put tabloidi, a zatim i komercijalne televizije, objavljuju opise neljudske surovosti, detalje psihopatske torture, ali i svedočenja koja mogu ometati istragu koja je u toku.

Očigledan primer da usred policijske akcije cure informacije desio se kada je objavljeno da su, posle hapšenja kriminalaca, uhapšeni i službenici policije koji su pokušali da prikriju ili uklone dokaze u stanu uhapšenog, nekoliko dana po njegovom pritvaranju. Logično bi bilo da se unutar ove obuhvatne istrage, koja nužno zadire i u rad državnih službenika (policije, tužilaštva itd.), utvrdi ko medijima daje ili prodaje informacije, i sa kakvom namerom.

Tekstovi se prvo objavljuju u tabloidima, "iz izvora bliskih istrazi", a zatim se detaljno citiraju na komercijalnim televizijama. Moram priznati da se RTS sačuvao od fascinacije "crnom hronikom", koja u ovakvim situacijama u medije donese mnoštvo izraza iz kriminalnog slenga. Tako se u vestima govori o "štekovima", "Velji Nevolji", "overavanjima". Valjda neko tupavo smatra da će gledaoci više verovati određenom kanalu ako o kriminalu izveštava mafijaškom rečnikom, ili gledaocima predstavlja što više nekrofilnih detalja o ubijanju, mučenju ili masakriranju.

Postoji, ruku na srce, i kod političara potreba da se naglasi uspeh policije, pa se onda nameću poređenja klana Velje Nevolje i Zemunskog klana Kuma i Šiptara. Ko je bio suroviji, ko je ubio više ljudi i koliko neljudski, da bi se konačno pravila paralela između ubijenog premijera Đinđića sa predsednikom Vučićem, koji je, navodno, trebalo da bude meta napada. Zašto na našim televizijama nije dovoljno gledaocima reći da su neki mafijaši maskirani u navijače surovo ubijali ljude? Zašto je potrebno podići nivo senzacionalnosti morbidnim detaljima? Kako je u naš medijski prostor ušla potreba za konstantnom dramatikom, kao načinom da se komercijalno eksploatiše svaka tema i svaka vest? Ta dramatika je vidljiva u borbi za ostvarivanje političkih interesa, ali i ekonomskih, u šta smo se uverili kada se provajderi bore za dominaciju na tržištu.

Verovali ili ne, u potrazi za odgovorom na ovo pitanje, vratio sam se na samu suštinu informisanja, na elementarne informacije koje su egzaktnije, pa stoga teže podložne različitim interpretacijama. U pitanju su izveštaji o stanju vremenskih prilika. Logično i normalno je da saznate temperaturu, pritisak, vlažnost, predikciju za dva naredna dana (maksimalno pet), uz satelitske

sнимke talasa ciklona ili anticiklona. Međutim, već odavno, televizije se trude da sliku o vremenskim prilikama dodatno senzacionalizuju. Na prvom mestu, tu su lepe devojke obučene ko za svadbu, ali bukvalno, pa su iskoristile priliku posle glavnog jela, a pre torte, da uskoče i opišu nam kakvo nas vreme očekuje. Ovoga puta se neću baviti stereotipnim savetima gledaocima kako da provedu naredne dane ili kako da se obuku, jer dotične dame onako napirlitane svakako nisu primer za to kako se obučiti u skladu s vremenom.

Prava drama počinje kada se na televiziji svaka promena vremena opisuje terminima katastrofe biblijskih razmera. Ovaj februar obeležile su smene toplih i hladnijih dana, što inspiriše voditelje i voditeljke da tragaju u istoriji meteorologije za sličnim primerima. Eto sličnosti sa poređenjima zverstava kriminalnih klanova. Trenutno se talas hladnog vazduha koji stiže iz Rusije naziva "zver sa istoka", što svakako ima i geopolitičku poruku. Nije bolje prošao ni fenomen koji se svake godine ponavlja u ovo vreme, kada vetrovi u Evropu donose peščanu prašinu iz Sahare. Kod nas to stvara probleme sa alergijom kod osetljivijih, musave prozore i prašnjave automobile. Prvo su ovu pojavu mediji nazvali "prljavom kišom", ali već sutradan odomaćio se izraz "krvava kiša", jer mnoooogo strašnije zvuči. Tu su i upozorenja za meteoropate, maksimalno sugestivna, koja su me inspirisala za zamišljeni psihološki eksperiment.

Zamislite dva grupe ispitanika, ujednačene po osobinama, kojima saopštavate vremensku prognozu za određeni period (recimo, za nedelju dana). Prvoj grupi se obraćate jezikom meteorologije, sa činjenicama, bez dramatičnih opisa. Druga grupa bi iste informacije dobila u senzacionalističkoj varijanti, sa "krvavom kišom", "ledenim danima", "sibirskim zverima", biometeorološkim plašenjima svake vrste. Posle nedelju dana, oni bi govorili o svojim eventualnim meteoropatskim simptomima. Potpuno sam siguran da bi dramska meteo-grupa imala izraženije psihosomatske tegobe.

Zato, dragi moji, izveštavanjem o vremenu počinje inficiranje medijskog prostora nasiljem i senzacionalizmom. U nekim zemljama zato na javnim servisima, umesto deveruša, prognozu daju isključivo profesionalni meteorolozi, a ponegde (kao u Italiji) taj meteorolog je u uniformi. Nije samo u pitanju lep karabinjer, već vojni meteorolog, osoba sa autoritetom znanja i institucije.

Tako ćemo doći i do normalnijeg izveštavanja o hapšenju opasnih kriminalaca, kada treba da nam se obrate profesionalci, po mogućnosti u uniformi, a ne novinari tabloida, profesionalni "poznavaoци prilika u podzemlju" ili politički aparatčici željni dokazivanja.

Čudesna sudbina “Nebojše iz Beograda”

Od simbola snishodljivosti, poslednjih godina Stefanović se u delu javnosti transformiše u čoveka koji, navodno, svemogućem predsedniku države pruža “inteligentan otpor”

Ako izuzmemo “velikog vođu” Aleksandra Vučića, koji privlači svetlost svih reflektora, retko je koji naprednjački funkcioner proteklih godina zaokupljao pažnju javnosti – pogotovo one prema vlasti kritički nastrojene – kao Nebojša Stefanović, novi vojni ministar, koji je od 2014. pa do prošle godine obavljao funkciju ministra unutrašnjih poslova. Godinama voditi Ministarstvo policije u zemlji u kojoj se ne razaznaju granice između države, kriminala, tajnih službi i partije svakako je kompleksan i neugodan posao prepun izazova, privlačan za medijska ispitivanja i čaršijska naklapanja. Na tom mestu se prelamaju razne silnice – ne samo interesi brojnih domaćih “biznis” i kriminalnih klanova nakačenih na vlast, već i interesi međunarodnih organizacija i stranih službi koje i te kako – formalno i neformalno – imaju uticaj na rad bezbednosnog sektora u Srbiji. Neki tvrde da boravak na mestu prvog čoveka policije i bezbednosnih službi u Srbiji (Stefanović je od 2017. godine i šef Biroa za koordinaciju službi bezbednosti) može značajno izmeniti čoveka, čak i takvog kakav je Stefanović.

U ono vreme kada je Srpska napredna stranka preuzela upravljanje državom, široj javnosti do tada nepoznat naprednjak postao je predsednik Skupštine Srbije. Ovaj neubedljivi stranački delatnik ubrzo je – širom društvenih mreža – postao simbol do patosa ponizne osobe, koja je sve u životu postigla isključivo zahvaljujući beskrajnoj odanosti partiji i Aleksandru Vučiću. Neki su komentarisali da je “mali Nebojša” u svakom pogledu nedorasla osoba, ukazujući da su njegovi javni nastupi praćeni šumom u glasu koji odaje tremu i nesigurnost, kojim pojedini ljudi podsvesno iskazuju spoznaju da se nalaze na mestu koje ni po čemu nisu zaslužili. Politički protivnici su predložili javnosti da Nebojšu Stefanovića krasi

nadimak “Slina”, a ovaj špicname je ubrzo opšteprihvaćen i bezbroj puta korišćen u tvitovima, postovima, nekim kolumnama i kafanskim pošalicama.

Osim pod ovim nadimkom, poznat je bio, bar u jednom periodu, i kao “Nebojša iz Beograda”. Neko je pre par godina iskopao segment emisije “Utisak nedelje” iz dvehiljaditih, koji je postao viralan. U njemu se Stefanović javlja u emisiju kao gledalac “Utiska” i pohvalnim rečima obasipa Aleksandra Vučića, koji je bio jedan od gostiju Olje Bečković. Predstavlja se kao “Nebojša iz Beograda”. Praktično je bio bot pre svih naprednjačkih botova koji su kasnije okupirali društvene mreže. Kasnije, u jednom intervjuu, Stefanović svoju “javku” u “Utisku” karakteriše kao pokušaj “probijanja medijske blokade”, jer je navodno naprednjacima bilo onemogućeno da se pojavljuju u medijima za vreme vladavine Demokratske stranke. “A danas svi opozicioni lideri imaju potpunu slobodu da se pojave u medijima. Ali mi smo se i za to borili”, rekao je Stefanović 2017. godine, u onom periodu kada “Utisak nedelje” zbog cenzure nije obitavao na malim ekranima. Na pitanje da li mu je žao što nema više “Utiska nedelje”, Stefanović je rekao da mu ta emisija ne nedostaje.

NADA UMIRE POSLEDNJA

Od simbola snishodljivosti, poslednjih godina se, međutim, Stefanović u delu javnosti transformiše u čoveka koji, navodno, svemogućem predsedniku države pruža “inteligentan otpor”. Neki će poznavaoци prilika reći da on svakako nije cvečka, daleko od toga, ali da je tokom šestopogodišnjeg mandata na mestu ministra unutrašnjih poslova bio brana namerama da se policija u potpunosti stavi u službu kriminala, suprotstavljajući

se raznoraznim “neprirođenim” zahtevima Andreja Vučića, Zvonka Veselinovića i drugih naprednjačkih “aktivista”. Potom će, takođe, tvrditi da se bez njegovog znanja Aleksandar Vučić nije mogao prisluškivati, pa čak i da su afere “Krušik” i “Jovanjica” produkt “sukoba između Stefanovićeve i Vučićeve klanove”.

Stefanović je, prema tim izvorima, znao da ono što je dobijeno prisluškivanjem predstavlja dragocen materijal koji mu može obezbediti zaštitu, pa čak i sačuvati život. Navodno je te snimke u operaciji sa uticajnim saradnicama pohranio na razna sigurna mesta. Čaršijske priče idu čak dotle da ispada da je tokom policijskog ministarovanja Stefanović postao pouzdan “američki čovek”, to jest da su SAD izuzetno zainteresovane da Stefanović ostane vi-

sokopozicioniran u bezbednosnim strukturama Srbije. Čak će i strastveni kritičar Aleksandra Vučića, a nekada njegov blizak saradnik, novinar Predrag Popović izmeniti poslednjih godina stav prema Stefanoviću. Od ciničnih opisa “Slinine” poniznosti, Popović je došao do toga da tvrdi da će upravo Stefanović biti taj koji će “srušiti Vučića” i “predvoditi reformističko krilo unutar naprednjaka”.

Svuda je politika prepuna šumova, tajni, intriga, mimikrije i podmetanja, pa je teško razlučiti da li se nekadašnji verni Vučićev pratilac zaista pretvorio u njegovog potencijalnog opasnog protivnika, ili je to tek naduvana čaršijska priča u kojoj se od komarca pravi medved. Možda je sve proizvod očaja protivnika režima, koji čak i u Stefanoviću vide nekakvu nadu da Vučić neće večno vladati. Postoje, međutim, i argumenti koji kažu da ipak vesti o sukobu nisu bez osnova.

Recimo, Stefanović se rečito nije pojavio na legendarnoj postizbornoj korona-žurci u Srpskoj naprednoj stranci, kojom je dirigovao nesrećni Ivan Tasovac i kojoj su, osim "Nebojše iz Beograda", prisustvovali svi stranački prvaci. Na to ukazuju i neke Vučićeve izjave, poput one da "ne postoje porodice u kojima nema svađe". Podsećaju na to i neka dešavanja prilikom imenovanja i smenjivanja kadrova u policiji, uključujući i mesta šefova policije u pojedinim gradovima Srbije, u kojima se mogao iščitati sukob braće Vučić i Nebojše Stefanovića.

RAZVOJNI PUT

Poznati i manje poznati detalji iz biografije Nebojše Stefanovića mogu svakako biti dobra potka za roman koji bi tematizovao vreme koje živimo – oni ne govore samo o njemu već i o našem ukupnom političkom i društvenom mutljagu. Rođen je 1975. godine, završio je Devetu beogradsku gimnaziju, da bi 2004. navodno diplomirao na Fakultetu za poslovne studije Megatrend univerziteta. Dokumenti koji su isplivali u javnost onomad, dok je Stefanovićev "kontroverzni doktorat" bio u žiži javnosti, pokazali su da mu je za megatrend-studije trebalo ukupno devet godina. Nije poznato da li se u drugoj polovini devedesetih i s početka dvehiljaditih bavio nekim biznisom koji mu je odvlačio pažnju od učenja. Na kraju se, međutim, ispostavilo da dužina studiranja nije najveći problem, već se postavilo pitanje da li je on zapravo ikada regularno i diplomirao. Ako je verovati nezavisnim medijima, biće da nije.

Neki izvori vele da je 2004. godine Stefanović zapao u tešku finansijsku situaciju, pa se obratio Aleksandru Vučiću za pomoć. Vučić je bio uticajan i onda kada je bio u opoziciji, pa je jedan poziv rešio sve: Stefanović postaje direktor marketinga u preduzeću za spoljnu i unutrašnju trgovinu Interspeed biznismena Petra Komljenovića. Nakon

kratkog poslaničkog mandata, 2008. godine, Nebojša Stefanović postaje finansijski direktor u preduzeću Jabuka, a njegovo poslovno pregnuće je – tvrde zle glasine – doprinelo propasti ove firme. Tu negde i Stefanovićeva žena postaje direktorka opskurnog tabloida "Pravda", kojim je šefovao sadašnji predsednik Srbije Aleksandar Vučić, a u kojem je suvlasnik bio Nebojšin brat Nemanja. Navodno je ovaj list, koji je poodavno ugašen, ostao dužan milione i milione dinara štampariji, zaposlenima i poslovnim partnerima.

Paralelno sa biznisom teče i njegova politička karijera: od 2004. do 2008. godine bio je odbornik radikala u beogradskom parlamentu, a jednu godinu, od 2007. do 2008, navodno na izričit Vučićev zahtev, sedi u klupama Skupštine Srbije. Kažu da je imao obavezu da sa ostalim radikalnim poslanicima zauzme poziciju u parlamentu desetak minuta pre početka zasedanja, da prvi ustane i počne frenetično da aplaudira Tomislavu Nikoliću i Aleksandru Vučiću prilikom njihovog ulaska u salu, što su pratili ostali radikali. Nikolić i Vučić su, po inscenaciji, uvek malo kasnili. Stefanović je upamćen kao poslanik koji je nosio dve torbe – svoju i Vučićevu, a u zimskom periodu pred kraj sednice odlazio je da zagreje Vučićev automobil, da šef ne bi fasovao kakvu prehladu. U sali je revnosno posmatrao ko od radikala ne pazi dok Vučić govori i ko mu ne aplaudira dovoljno dugo i energično. Takve bi Vučić – po Stefanovićevoj dojavi – izvodio u hodnik i histerično urlao na njih. Radikali odani Vojislavu Šešelju i Draganu Todoroviću zvali su Stefanovića – Šicer.

Vučić je veoma teško podneo to što je 2008. godine od Đilasa izgubio beogradske izbore. Kažu da je sa njim zajedno tugovao Stefanović, koji je Vučića sledio u stopu kada je ovaj napustio radikale i priključio se Tomislavu Nikoliću. Navodno je bio izuzetno vredan i pouzdan, pa je Vučić s njim delio i "najtajnije" informacije, poput onih ko novonastalu Srpsku naprednu stranku finansira iz redova kriminalaca ili tajkuna, kakvi su sve delovi napravljeni sa Stankom Subotićem Canetom i drugima. Ove informacije, kao i brojna saznanja iz perioda dok je bio ministar policije, čine Stefanovića opasnim svedokom. Stoga ne bi bilo toliko čudno i »

**ONO ŠTO ZNAMO
ZAVISI OD NJIH**

**NEZAVISNI MEDIJI
ZAVISI OD TEBE !**

podrzimedijs.rs

nelogično da je zaista neke dokaze i snimke pohranio na sigurna mesta. Takvo šta oduvek dobro štiti.

AFERE, DRŽAVNI UDARI I TUŽBE

Prisetimo se, ukratko, kako je izgledala već pomenuta afera "Doktorat". Stefanović je, naime, po dolasku na vlast promptno odbranio megatrend-doktorat pod nazivom "Nova uloga strategij-skog menadžmenta u upravljanju lokal-

se desilo. Savamala je bila povod i za tužbu protiv "Nina", zbog toga što je ovaj nedeljnik na naslovnoj stranici objavio da je Stefanović "glavni fantom iz Savamale", aludirajući na ljude sa fantomkama koji su, pod okriljem noći, rušili objekte koji su zasmetali projektu "Beograd na vodi". Spor je ministar izgubio, jer je sud zaključio da naslov "ima preneseno, metaforičko značenje, kojim se slikovito i figurativno ukazuje na tužiočevu političku

preko Telekomu i Branka Radujka pomagao Nikoliću i Vučiću da naprave stranku. Ne zna se da li u tome ima istine, ali je jedno sigurno: nedavno se saznalo da je Radujko još jedan od Tadićevih bliskih saradnika koji je našao utočište kod Vučića. Postao je direktor Uprave carina Srbije.

Od brojnih "državnih udara" koji su se obrušili na Srbiju otkako naprednjaci vladaju njome, ostala je u sećanju ona zavrzlama kada je Stefanović držao konferen-

■ Teško je razlučiti da li se nekadašnji verni Vučićev pratilac zaista pretvorio u njegovog potencijalnog opasnog protivnika, ili je to tek naduvana čaršijska priča u kojoj se od komarca pravi medved. Možda je sve proizvod očaja protivnika režima, koji čak i u Stefanoviću vide nekakvu nadu da Vučić neće večno vladati

nom samoupravom", a grupa britanskih naučnika poreklom iz Srbije argumentovano je utvrdila da je u pitanju – ordinarni plagijat. Sajt "Peščanik", koji je obelodanio tekst naučnika, bio je izložen hakerskim napadima nedeljama nakon toga. Megatrend je zatim formirao dve "nezavisne komisije" koje su se bavile Stefanovićevim doktoratom i zaključile da nije u pitanju plagijat, a tema "lažnog doktorata" vrtela se u nezavisnim medijima mesecima. Stefanovićeva politička karijera ovom aferom ni najmanje nije okrnjena. Naprotiv, doživio je razna unapređenja, kao i Siniša Mali, uostalom. "Kontroverze" o Stefanovićevom doktoratu, pa i o samoj diplomi, prekrili su "ruzmari, snjegovi i šaš".

U svojoj dinamičnoj političkoj karijeri, Stefanović je poznat i kao političar koji voli da presavije tabak i tuži nezavisne medije. Pre nešto manje od pet godina meta njegove tužbe bila je Vesna Pešić, zbog kolumne objavljene na sajtu "Peščanik". Tužio je i urednice ovog portala. I dobio je spor. Ministru se nije dopao deo kolumne u kojem autorka veli da je "jedino glupost ministra policije Nebojše Stefanovića nenadmašna i nepredvidiva" i da "do sada nismo otkrili zašto je baš njemu dodeljena uloga da ispadne najglupliji". Tekst je tretirao nelegalno rušenje u Savamali i reakciju ministra na to što

odgovornost za ponašanje policije u vezi sa dešavanjima u Savamali". Stefanović je, u međuvremenu, tužio i portal Nova.rs, koji je objavio da je njegov otac trgovao oružjem, kao i "Danas", koji je ministra doveo u vezu sa paradržavnim grupacijama nasilnika koje su tokom protesta na ulicama Beograda, u leto prošle godine, prebijale građane i novinare.

Ako bude pravičnog suđenja, teško će Stefanović pobediti portal Nova.rs na sudu, jer su o vezi njegovog oca, sada pokojnog Branka, i trgovine oružjem napisane knjige tekstova, sa veoma validnim dokazima. Pisali su mediji, i domaći i strani, među njima i "Vreme", kako otac ministra, zajedno sa drugarima, obilazi fabrike

oružja po Srbiji, uključujući i "Krušik", dobija naoružanje po smešnim cenama, potom od sina dobija dozvolu za trgovinu i preprodaje ga kupcima na Istoku, uzimajući pozamašne provizije. Navodno je novac od trgovine oružjem kasnije ulagan u kupovinu restorana, poslovnih prostora i stanova. Interesantan je detalj iz ranijeg perioda očeve karijere: navodno je Vučić tokom dvehiljaditih uspeo da zaposli i Stefanovićevog oca, i to u državni Telekom. Kada je na čelo ovog preduzeća došao Branko Radujko, Stefanović stariji je napredovao i dobio povišicu. U čaršiji se priča da je Boris Tadić upravo

ciju za novinare okružen specijalcima sa maskama i automatima, i saopštio javnosti kako je uhapšen Slaviša Milić, "bivši policajac povezan sa klanom Luke Bojovića" koji se motao oko Vučićevog stana. Potom su usledili legendarni Jajinci, gde je pronađen u zemlju zakopani arsenal oružja, i to nedaleko od kuće porodice Vučić. Prvobitno su tabloidi tvrdili da je u pitanju atentat na Vučića, posle se ispostavilo da je meta zapravo bio brat Andrej, da bi na kraju javnost bila umirena tvrdnjom da to Amerikanci samo hoće da zaplaše Vučića. I pored Stefanovićevih dramatičnih obećanja, niko nikada nije odgovarao niti za atentat niti za skladištenje oružja.

Vероватно kao sekretar Saveta za nacionalnu bezbednost, a nakon sastanka ovog tela, Stefanović se pre neki dan obratio javnosti, sa dramskim pauzama u govoru. Povod je hapšenje "Belivukovog klana". Obećao je Stefanović da će svi oni iz državnog aparata koji su sarađivali sa kriminalcima biti – sankcionisani. Viđemo da li će se to desiti. A u čaršiji se, istovremeno, baš odlazak Stefanovića sa mesta ministra policije dovodi u vezu sa privođenjem pravdi Velje Nevolje i ekipe. Poznavaoci prilika, međutim, vele da treba biti oprezan: možda su ovi kriminalci imali podršku Stefanovića, ali on sam nije mogao da ih štiti. Morao ih je štititi i neko iznad njega. A zna se ko je iznad Stefanovića, Ustava i države. Biće da je u pitanju još jedna "porodična svađa". ¶

NEĐIM SEJIDINOVIĆ

Ni ljudi, ni para

“Spin doktori” iz vrha vlasti pokrenu temu ponovnog uvođenja obaveznog služenja vojnog roka kada je potrebno da se nešto “zabašuri” ili podigne nivo patriotizma građana, u nedostatku one već istrošene, o bezbednosnim pretnjama iz Hrvatske, BiH ili sa Kosova. I tako u nedogled

POPUNJAVANJE VOJSKE SRBIJE REGRUTIMA: Nemoguća misija

Foto: Tanjug / Nenad Milošević

O ponovnom uvođenju obaveznog služenja vojnog roka među obiljnim ljudima u Vojsci Srbije i Ministarstvu odbrane ne samo da se ne raspravlja, nego ta tema nije ni pokrenuta. Razlog je prost – zna se da je to “nemoguća misija”, čak i kada bi se našle finansije, ali zato je uvek dobro da se to stavi u kontekst političkog marketinga, što dobro zna sadašnji ministar odbrane, kao i njegov prethodnik. Ta tema se svesno, ciklički, kada im ustreba, plasira u javnost i medije, bilo poslušne ili one druge, kako bi se potenciralo ono “rado ide Srbin u vojnike”, kažu za “Vreme” dva izvora iz vojnih krugova, koji su se tokom karijere bavili tom problematikom.

RADO IDU STARCI U VOJNIKE

Sve krene veoma jednostavno – “spin doktori” iz vrha vlasti pokrenu tu temu kada je potrebno da se nešto “zabašuri” ili podigne nivo patriotizma građana, u nedostatku one već istrošene, o bezbednosnim pretnjama iz Hrvatske, BiH ili sa Kosova. I tako u nedogled.

Podsećanja radi, tema o ponovnoj obavezi služenja vojnog roka, suspendovanoj 2011. godine, prvi put se pojavila i naširoko su je obrazlagali u javnosti 2017, pa potom i 2018. godine kada je objavljeno jedno nazo-

vi istraživanje. Izjašnjavali su se razni zvaničnici i “stručnjaci” i presipali iz šupljeg u prazno, i onda je sve to stalo. Sve do nedavno, kada je novi ministar odbrane Nebojša Stefanović našao za shodno da se i on o tome “izjasni”, kao i njegov prethodnik Aleksandar Vulin. A obojica se, kao i većina medija, pozivaju na “istraživanje” da je skoro tri četvrtine građana Srbije za to. Što je najgore, i prodržavni mediji i oni koji su protiv vlasti, preskaču jednu važnu činjenicu – ko je sproveo istraživanje.

Objavila ga je te 2017. godine nevladina, a u stvari provladina organizacija Istraživački centar za odbranu i bezbednost, pozivajući se na terensko istraživanje sprovedeno na uzorku od 1.117 ispitanika u 11 opština i gradova u Srbiji, i putem sajta te organizacije na internetu još njih 1.382. U junu 2018. godine, predstavica Centra Jasmina Andrić rekla je da se za uvođenje obaveznog služenja vojske izjasnilo 75 odsto ženskih ispitanika i 77 odsto muških. Ona je navela i ključnu stvar, koju su režimski mediji prećutali – da je najviše onih koji su za uvođenje vojnog roka – 79 odsto, starije od 60 godina, dok ih je najmanje – 69 odsto, starosti između 40 i 49 godina.

Na predstavljanju istraživanja bila su i dva penzionisana generala, Božidar Forca i Vidosav Kovačević, koji su izbegli da

odgovore na više puta ponovljena pitanja novinara – koliko bi Srbiju koštalo ponovno uvođenje vojnog roka i može li budžet to da izdrži.

Onda su u javnosti krenule polemike, podsećalo se na izjavu ranijeg resornog ministra Zorana Đorđevića da bi to koštalo 600 miliona evra, što je novac koji država nema, pa ga je onda ispravljao ko bi drugi nego Vučić, tvrdeći da je taj mislio na jednogodišnji rok, da bi on, Vučić, cifru sveo na “90-120 miliona evra”. Tu cifru Vučić je nedavno “korigovao” na 70-80 miliona evra, ali je rekao da se i to razmatra. Ta “razmatranja” traju već godinama, a kakvo je stvarno stanje?

REALNA PRIČA

Vojska Srbije trenutno ne raspolaže ni sa jednim neophodnim resursom za ponovno uvođenje obaveznog služenja vojnog roka. Kasarne, objekti u njima, kao i sve ono što je neophodno, počevši od kreveta, dušeka, posteljine, preko opreme, obuće, odeće, do pozadinskih servisa u kojima bi se sve to pralo, čistilo i održavalo jednostavno ne postoje u onom obimu koji je neophodan da zadovolji potrebe tolikog broja ljudi. Potom – vojnički restorani, osoblje, kuvari, materijalne i finansijske potrebe... Sve su to pitanja

na koja u ovom momentu nema odgovora, a nema ni kapaciteta. Kada bi se sve ovo nekako i rešilo, postavlja se pitanje da li Vojska Srbije trenutno ima starešinski kadar koji, pored svih ostalih obaveza, može da iznese obuku sa većim brojem vojnika. Upućeni tvrde da nema.

Ilustracija – nakon prvog upućivanja lica starijih od 30 godina na 15-dnevnu vežbu, zaključak starešina koji su obuku sa njima realizovali bio je da su tu generaciju nekako izveli, uz ogromna žrtvovanja i prekovremeni rad, ali da za kontinuitet nemaju kapaciteta u osposobljenom starešinskom kadru, koji bi to mogao da realizuje kvalitetno.

Kako objašnjava jedan od izvora "Vremena", pre svakog razmišljanja o uvođenju vojnog roka neko bi morao da ukaže na problem da svaki direktor javnog komunalnog preduzeća ima veću platu od generala Vojske, a da su plate ljudi istog ranga u vojsci skoro duplo manje od onih u MUP ili BIA. "Koliko ima komunalnih milicajaca u Beogradu – kako je moguće da oni imaju bolje plate od pripadnika vojske, da načelnik Komunalne milicije ima veću platu od generala? Koliki je prosek plata u Gradskoj čistoći u Beogradu? O čemu onda pričamo? Nije ni čudo što ljudi beže iz vojske", kaže taj izvor, koji je razočaran neuspehom profesionalizacije vojske i uvođenjem aktivne rezerve.

"Aktivna rezerva nije izmišljanje rupe na saksiji nego nešto što imaju sve armije sveta, uz potrebnu zakonsku regulativu. Ali ne da angažuješ ljude za čišćenje kruga ili kopanje, nego stručnjake iz raznih oblasti, koji su sa vojskom potpisali ugovor o angažovanju, i da oni za to vreme ne budu na gubitku, nego da imaju benefite, i oni i njihove kompanije – da dobiju prednost u poslovima sa državom. Lako je angažovati i platiti nekog da kopa rovove, ali treba naći stručnjaka za informatiku ili radarska sredstva", ukazuje on.

Taj izvor iznosi i podatke da je pre 2011. godine, kada je obavezni vojni rok ukinut, zakonsku mogućnost takozvanog prigorova savesti koristilo 50 odsto regruta, "od njih deset, pet je htelo da služi na gerijatriji". "U međuvremenu su se, zahvaljujući društvenim mrežama, generacije odvikle od vojske, čak i u krajevima gde je važno pravilo 'ako nisi služio vojsku, ne možeš da se ženiš'. Zamisli šta bi se desi-

lo da se uvede obaveza služenja i da regrutima oduzmeš mobilne telefone ili u kasarnama da blokiraš internet, nastala bi pobuna", ilustruje on.

Drugi izvor, takođe bivši oficir koji se bavio tim pitanjem, ukazuje da se iz svih tih izjava potvrđuje kako "ne znamo ni odakle smo pošli, ni gde se nalazimo, ni kuda smo se uputili". Zbog toga, odluke se donose stihijski, na osnovu trenutnih zahteva spoljnih centara moći, sa minimalnim uticajem na njih.

"Znam za događaj od pre par godina u kome se razgovor vodio između jednog pukovnika i tadašnjeg ministra spoljnih poslova Ivana Mrkića. Pukovnik je pitao: 'Gospodine ministre, da li mi možete reći ukoliko kakvi su naši strateš-

■ Ključno pitanje je ko će se odazvati pozivu u vojsku. U Srbiji se rodi godišnje oko 60.000 beba, a manje od pola su muškarci. Nekada je samo sa područja beogradskog vojnog okruga u vojsku slano 25.000 mladića

ki ciljevi na spoljopolitičkom planu za narednih pet godina? Na to mu je Mrkić odgovorio: 'Gospodine pukovniče, o kakvim vi to petogodišnjim ciljevima pitate? Mi smo mala zemlja i ne možemo tako dugoročno da gledamo. Mi svakodnevno pratimo kretanja u regionu, Evropi, pa i svetu, i u skladu sa tim promenama definišemo i kurseve našeg spoljopolitičkog delovanja.' Otprilike tako je i sa vraćanjem obaveze služenja vojnog roka".

DEMOGRAFSKA KATASTROFA I STRANI "PAPIRI"

"Posledice ove odluke o ukidanju obaveznog roka su imale još niz drugih negativnosti, jer ukidanje i smanjenje izdataka po tom pitanju nije donelo bolji materijalni status onom delu profesionalnih

pripadnika koji su ostali u vojsci. Naprotiv. Nedostatak vojnika je dalje izazvao srozavanje ugleda svakog pripadnika, jer su obaveze i aktivnosti ostale iste, a broj izvršilaca je bio sve manji, pa smo došli u situaciju da se čak i podoficiri i mlađi oficiri angažuju na vojničkim poslovima, od stražarske službe do čišćenja kruga kasarne i drugih stvari, da ih ne nabrajamo dalje, ima ih mnogo. Sve manje su se bavili obukom i usavršavanjem svojih vojničkih veština i sposobnosti", precizirao je taj izvor.

"Druga negativna posledica, koja u dugoročnom smislu može imati još ozbiljnije posledice od ovih, jeste progresivno smanjenje rezervnog sastava, gde nam neke projekcije govore da već od 2025. godine vojska neće imati popunu iz rezerve. To je prosta matematika: svake godine se iz rezervnog sastava briše izlazno godišnje, što je na nivou Srbije više desetina hiljada ljudi, rekao bih čak da se radi o 100.000 i više, a u rezervni sastav ulaze oni koji su dobrovoljno odslužili vojni rok u toku godine, a to nije ni 2.000 na godišnjem nivou", upozorio je taj izvor.

On je rekao i da je na taj problem tokom prošle godine ministru Vulinu pokušao da ukaže jedan od načelnika koji se bavi tim pitanjima, na šta mu je on odgovorio kontrapitanjem: "Koliko ste godina u vojsci, gospodine pukovniče?", i daljom konstatacijom: "Očito da ništa niste naučili za toliko godina provedenih u vojsci".

I ključno pitanje – ko će se odazvati pozivu u vojsku, ako se prenebregne činjenica o mogućnosti "prigovora savesti" i "tatinim sinovima". U Srbiji se godišnje rodi oko 60.000 beba, a manje od pola su muškarci. Ono što političari zaboravljaju jeste činjenica da postoji institut dvojnog državljanstva i da mladići koji ga poseduju nisu dužni da služe vojsku ako ona nije obavezna u toj drugoj zemlji. Retko koje dete izbeglica iz Hrvatske, praktično nijedno, zbog članstva te zemlje u EU, nema hrvatske "papire". Isto tako i Mađari iz Vojvodine (možda i oni iz Vranja), Rumuni, Slovaci, Bugari... Plus BiH i Makedonija... Treba onda zapitati političare koji najavljuju služenje vojske koliki će im biti godišnji kontingent? A nekad je samo sa područja beogradskog vojnog okruga u vojsku slano 25.000 mladića...

DAVOR LUKAČ

“Srpski svet” protiv “ugro

KOALICIONA VLADA
NA LOKALNOJ PROBI:
Aktivisti na trgu u Nikšiću

Fotografije: Pobjeda / Stevo Vasiljević

Politički je paradoks da je u Nikšiću na vlasti DPS iako skoro deceniju nema većinsku podršku građana. To bi moglo da se promeni, samo ako koalicija koja je formirala vladu u Podgorici bude uspela da se ne posvađa na lokalnom nivou. I ako narativ “srpskog sveta” Aleksandra Vučića i “ugroženog crnogorstva” Mila Đukanović ne bude zasenio koncept građanske države

Ishod lokalnih izbora u Nikšiću zakazanih za 14. mart neće u značajnoj meri promeniti budući politički ambijent crnogorskog društva. Oni nisu presudni, ali svakako jesu važni. Ukoliko se osvrnemo devet godina unazad i bez ikakve detaljne političke analize vidimo da je Demokratska partija socijalista (DPS) u Nikšiću gotovo deceniju na vlasti, ne zahvaljujući dominantnom političkom poverenju koje uživa među stanovnicima ovog grada, već kao posledica višegodišnjeg bojkota izbora opozicije.

Opozicione stranke su bojkotovale nikšićke lokalne izbore u poslednja dva navrata. U martu 2017. godine održani su “istorijski” lokalni izbori jer su na njima

učestvovala samo dve političke partije Demokratska partija socijalista (DPS) i Socijaldemokrate (SD). Na izbore je tada izašlo 45 odsto upisanih birača, pri čemu je više od 10 odsto glasačkih listića proglašeno nevažećim. Opozicija se opredelila za bojkot poslednjeg dana predaje izbornih lista, nakon što je Specijalno tužilaštvo najavilo hapšenje lidera opozicionog Demokratskog fronta Andrije Mandića i Milana Kneževića zbog slučaja “državni udar”. Sve stranke opozicije su se solidarisale sa Demokratskim frontom i odbile da učestvuju na izborima.

Bojkot opozicije i osvajanje apsolutne vlasti u Nikšiću DPS-a bili su repriza izbora iz 2013. godine, kada su lokalni izbo-

ri usledili nakon što su 2012. godine opozicione stranke osvojile jedno odborničko mesto više od koalicije DPS, Liberalne partije i SDP-a (koja je u tom trenutku participirala u vlasti). Opozicione partije su tada, međutim, propustile priliku da preuzmu upravljanje Nikšićem. Naime, Demokratski front i Pozitivna Danka Pajovića ne samo da nisu uspeali da se dogovore ko će biti gradonačelnik, već su prekinuli bilo kakve dalje pregovore o tome. Nakon što je odbornik Pozitivne Drago Đurović prešao u “status nezavisnog odbornika”, izglasano je skraćenje mandata i raspisani su novi izbori.

Sve ovo govori o političkom paradoksu – lokalna opozicija više od osam go-

ženog crnogorstva”

dina ima većinsku podršku Nikšićana i Nikšićanki (to su pokazali i avgustovski parlamentarni izbori), ali njihovim gradom upravlja politička struktura koja bi u normalnim uslovima ostala u manjini.

MODEL SA DVA LICA

Nikšić je ovih dana prepun tenzija, pre svega zbog toga što DPS Mila Đukanovića eventualnom pobedom želi zaustaviti trend pada poverenja i pokazati da mu još uvek mesto nije na “smetlištu istorije”. Ne samo da je na putu ka tom cilju dovela vrhunskog aparatčika Milutina Simovića na mesto predsednika opštine, već je, prema oprobanom receptu, stavila u funkciju sve državne i lokalne institucije koje nova vlast na nivou države još nije “stavila pod kontrolu” i ponovo u svoju predizbornu agendu na prvo mesto postavila nacionalna i entitetska pitanja.

Drugi razlog za tenzije leži u činjenici da Demokratski front, koji je na republičkim izborima nastupio u okviru koalicije “Za budućnost Crne Gore”, smatra da nije dovoljno “nagrađen” za svoj doprinos pobjedi na parlamentarnim izborima i da bi značajnim rezultatom u Nikšiću sebi obezbedio kredit koji bi osnažio eventualni zahtev za rekonstrukciju Krivokapićeve vlade i za neophodnu participaciju političkih lidera u njoj, pre svega tzv. “srpskog bloka”. Naravno da su i njima identitetska pitanja, baš kao i DPS-u, na prvom mestu. Drugim rečima, sukob Demokratske partije socijalista i Demokratskog fronta nije sukob različitih vizura primenjene demokratije, već nastavak nategnutog nacionalističkog prepucavanja koje je i jednim i drugima, godinama unazad, obezbeđivalo dominantne pozicije na crnogorskoj političkoj sceni.

Taj jedinstveni “model sa dva lica” jasno je profilisala URA kroz saopštenje povodom napada na predsednicu Liberalne partije Nikšića. “Desničarski diskurs koji stiže i iz srpskog i iz crnogorskog tabora predstavlja veoma ozbiljnu prepreku građanskom konceptu države jer podstiče nasilno ponašanje.”

Omve je prethodio događaj koji je iskorišćen za snažno političko spinova-

nje. Reč je o proterivanju osam državljanina Srbije, prema zvaničnom tumačenju nikšićke policije iz razloga radno-pravne prirode. Predsednik Nove srpske demokratije (NSD) Andrija Mandić naveo je da je “protjerivanje naših prijatelja iz Srbije, koje je angažovala NSD da nam pomognu oko baza podataka, unapređenja stranačke infrastrukture i obuke stranačkih aktivista, samo još jedna siledžijska akcija DPS-a i njihovih poslušnika iz represivnog aparata”.

Činjenica da se u čitavom događaju pominju i članovi Vučićevog SNS-a uticala je da se čitava stvar generiše u niz vrhunskih spinova i da se iznova uspostave narativi Vučićevog “srpskog sveta” i Milovog “ugroženog crnogorstva”. Oba ta koncepta samo

Nikšić je bio očigledan primer da su se u jednom trenutku na litije “oslonili” i građani sa jasno profilisanim socijalnim i demokratskim razlozima za učešće na protestima. Tako su litije u ovom gradu kolektivno podržali prosvetni i zdravstveni radnici, svakako iz razloga koji su prevazilazili poruku “ne damo svetinje”.

Među ovim pokretima su: “Za život Nikšića”, u čijem su osnivačkom odboru većinom zdravstveni radnici, “Narodni pokret” kontroverznog biznismena Dake Davidovića, te “Ne damo Nikšić”, koji predvodi Gordana Radović, savetnica premijera Krivokapića. Premijer je krajem januara najavio kako će smeniti svoju savetnicu ukoliko se pokaže da njen politički angažman ima elemente konflikta interesa i tom prilikom izgovorio

■ Nikšić je ovih dana prepun tenzija, pre svega zbog toga što DPS Mila Đukanovića eventualnom pobedom želi zaustaviti trend pada poverenja i pokazati da mu još uvek mesto nije na “smetlištu istorije”

traže priliku da se ne samo sukobe, već i da se međusobno hrane. Nesporo je da su u skorijoj prošlosti predsednici Srbije i Crne Gore pokazali da umeju i te kako dobro da sarađuju kada to njihova politička glad zahteva. Moglo bi se reći da u ovakvom kontekstu Vučić “pomaže” i Đukanoviću i Mandiću, pre svega zbog toga što je imao potpuno pogrešnu predstavu o mogućem uticaju na premijera koji je na tu poziciju dospao sa “srpske liste”.

POD PLAŠTOM LITIJA

Nekoliko političkih grupacija koje su najavile svoje učešće na izborima u Nikšiću direktna su posledica prošlogodišnjih litija i može se reći da su njihov politički proizvod. No, pogrešan bi zaključak bio da su te grupacije izašle ispod plašta SPC koja je bila inicijator litija i potom imala značajan uticaj na rezultate crnogorskih parlamentarnih izbora. Naime,

rečenicu koja je izazvala brojne reakcije uz ocenu da “premijer podstiče korupciju”. Krivokapić je tom prilikom parafrazirao već istrošenu i decenijama korišćenu predizbornu poruku “Uzmite pare, glasajte za koga hoćete”.

Ko je mislio da se korupcija, pogotovu politička, može eliminisati preko noći, taj je u ozbiljnom sukobu sa stvarnošću. Značajnije od ovoga je činjenica da premijer nije dao jasnu političku podršku, pa ni svoje simpatije, nijednoj grupaciji koja je najavila izborni angažman ili za koju nije sporno da će učestvovati na izborima. Takav njegov stav je logična posledica situacije u kojoj on i njegova vlada imaju vrlo labavu podršku pre svega izborne liste koju je predvodio.

NEPOUZDANI SAVEZNICI

Znači li sve ovo da će se bunt, koji je izražen kroz litije i koji nije “politički”, u potpunosti u njih inkorporiran, razliti u

POLITIČKO NASLEĐE MITROPOLITA AMFILOHIJA: Plakat u Nikšiću

niz pokreta i političkih partija i time dovesti do značajnog rasipanja glasova? Najzad, da li će i uloga SPC na ovim lokalnim izborima biti neuporedivo manja? Oba odgovora su negativna.

Očigledno je da će do rasipanja glasova doći, ali njihov obim neće značajno uticati na konačne rezultate. S druge strane, SPC svakako da želi da zadrži svoju "političku participaciju" kroz prečutnu, rezultatski nemerljivu podršku nekoj listi i/ili političkoj grupaciji, pa makar to bilo i porukom "znate za koga ne treba glasati". U svakom slučaju, nijedan od ovih fenomena neće značajno uticati na rezultate izbora. Sve su prilike da će parlamentarnu pobjedu dojučerašnja opozicija potvrditi i u Nikšiću, a postojeće tenzije u danas devastiranom, a nekada crnogorskom industrijskom džinu, više su posledica preraspodele uticaja unutar vladajuće većine.

URA Dritana Abazovića je takođe najavila samostalni nastup na nikšićkim izborima. To je posve razumljivo s obzirom na rastuću popularnost njenog lidera. Od formiranja nove crnogorske vlade, u fokusu pažnje javnosti upravo je Abazovićevo delovanje i njegovi česti nastupi koji su, s jedne strane, rezultat obećane transparentnosti rada, a sa druge, promišljenog podizanja političkog rejtinga. On je postao sinonim za borbu protiv korupcije

i organizovanog kriminala, a ta uloga mu se nesporno dopada uprkos visokim rizicima. Na tom polju se najbrže sakupljaju poeni i potvrđuju predizborna obećanja. To svakako može da donese bolji rezultat

■ **Sukob Demokratske partije socijalista i Demokratskog fronta u Nikšiću nije sukob različitih vizura primenjene demokratije, već nastavak nategnutog nacionalističkog prepucavanja koje je i jednima i drugima, godinama unazad, obezbeđivalo dominantne pozicije na crnogorskoj političkoj sceni**

na lokalnim izborima u Nikšiću, ali ne i da u velikoj meri promeni odnos snaga.

Demokrate Alekse Bečića za sada nisu potvrdile da li će se na izbornoj listi pojaviti samostalno ili će se na njoj naći i Demos Miodraga Lekića. U svakom slučaju, računaju da će osnažiti podršku koju imaju u Nikšiću, a koja se na parlamentarnim izborima približila rezultatu od 15 procenata. Očekivanja su im verovatno realna, s obzirom da dosadašnje predizborne akcije govore o snažnom gibanju unutar opozicije u Nikšiću (političkih grupacija koje su formirale vlast na državnom nivou). Po svemu sudeći, i URA i Demokrate više računaju na deo kolača koji je na parlamentarnim izborima pripao koaliciji "Za budućnost Crne Gore" nego što se nadaju padu poverenja "DPS koalicije" koja je na parlamentarnim izborima u Nikšiću osvojila 44 odsto glasova.

Nesporno je da će rezultati izbora u Nikšiću ponajviše uticati na stabilnost vlade Zdravka Krivokapića. Čini se da Milo Đukanović, bar kada je Nikšić u pitanju, nema keca u rukavu. Međutim, ukoliko se do 14. marta talasanja u okviru crnogorske vladajuće koalicije ne primire, može se dogoditi da je sasvim dovoljno da mu u rukavu bude i "žandar".

VOISLAV BULATOVIĆ

Jugoslavija, nikada dovoljno mrtva

Dešava se sveobuhvatna promena "identitetske politike" po uzoru na ono što se dogodilo u Hrvatskoj ranih devedesetih, a što nije moglo proći bez radikalnog raskida sa stvarnom i fantomskom Jugoslavijom

Nedavno je filozof Boris Buden, u jednom intervjuu (u Globusu) rekao kako je njemu nemili proces tranzicije u Hrvatskoj počeo kad je na Trg republike vraćen spomenik banu Jelačiću. Dalje, kaže Buden, "još danas mi nije jasno što je hrvatska malograđanska inteligencija, koja je to izvela, vidjela loše u ideji republike". Ne treba, naime, smetnuti s uma da je narečeni glavni zagrebački trg istom prigodom izgubio ime po Republici, a vratio ono davno, po banu Jelačiću (jednom, inače, prilično prilježnom i surovom habzburškom vazalu, rođenom u Petrovaradinu).

Beograd još nije izgubio Trg republike, tačnije, nije izgubio to ime – mada je bilo i takvih nastojanja. Za sada je taj trg samo ispražnjen od bilo kakvog sadržaja, simboličkog ili fizički prisutnog. Umesto preimenovanja on je, moglo bi se reći, *anoni-mizovan*. Ako se do kraja ostvare ideje gradskih očuha (i Velikog Očuha, naravno), biće i prostorno marginalizovan, jer će prestati da bude saobraćajna žila kucavica tzv. prestonice. Simbolički, a s vremenom sve više i faktički centar grada preseliće se koji kilometar nizbrdo, na Savski trg, na mesto kojim je do nedavno dominirala Glavna željeznička stanica, izgrađena još 1885. kao deo modernizacijskih nastojanja tadašnje Srbije, i te kako zainteresovane za svakovrsno otvaranje prema istovornoj i inovornoj južnoslovenskoj braći, balkanskim i srednjoevropskim susedima i Evropi uopšte. Umesto željezničke stanice, novim simboličkim središtem glavnog grada dominiraće srpska varijanta "bana Jelačića" u vidu hiperinflatornog Spomenika Stefanu Nemanji. Ne povlačim ovde realno-istorijsku paralelu između Jelačića i Nemanje, jer te paralele uglavnom nema; govorim o naknadnim simboličkim učitavanjima u njih, o "očekivanjima" koja bude kod oholih i neznavenih potomaka.

"Tranzicija" o kojoj je govorio Buden zapravo je bila ne samo akt raskida sa socijalizmom, nego još i više "nulti trenutak" ponovnog, ovaj put trajnog i neopozivog "rađanja nacije", što je pre i iznad svega značilo – raskid sa Jugoslavijom. Svakom i svugde, pa čak i retroaktivno! Raskid toliko radikalan da je Tuđman čak i u hrvatski Ustav uneo (a niko se nikada neće usuditi da to "iznese") zabranu bilo kakvog učestvovanja Hrvatske u mogućim budućim jugo- ili južnoslovenskim asocijacijama whatsoever. E sad, iako je nezavisna Hrvatska i dalje republika, Buden tačno primećuje da je taj raskid, simbolički ovaploćen u promeni imena jednog (hm, ne bilo kojeg) trga zapravo značio (retrogradnu, autodegradirajuću) kompromitaciju "ideje republike".

Trideset godina kasnije, kao da vrlo srodan proces u Srbiji ulazi u zrelu i, rekao bih, *bespovratnu* fazu. Upravo povodom sve ove "državotvorne" pompe oko puštanja u promet jednog drugorazrednog ruskog šloseraja kao kičastog ornameta u panorami

Beograda na vodi, neki su ovdašnji autori sa tvrde desnice usklknuli s ljubavlju i trijumfalističkom radošću da ovaj akt znači da Beograd najzad prestaje da bude glavni grad Jugoslavije, i da ponovo postaje prestonica (ovaj monarhistički termin usred deklarativne republike nije slučajna, još manje pogrešan) suverene i samosvesne Srbije. Koja, dakako, neće biti ostrvo na Balkanu, jer će postepeno, na razne dostupne joj načine, integrisati sav "svoj narod" u nešto što se već i oficijelno naziva "srpski svet".

Mada obično greše i oko toga da li je utorak ili petak, ovaj put su desničarski mudroslovi – sasvim u pravu. Utoliko što je, naime, baš to intencija vladajuće politike. Srednjostrujaška kritika Vučića i "vučićizma" stalno naglašava kako su to samo nekakve (post)tranzicijske lopine koje "nemaju ideološku agendu" (pa se onda s njima ni ne vredi ideološki kačiti, nego je dovoljno preturati im po sumnjivo prepunjenom buđelaru). To je plitko i pogrešno, i pokazuje svu bedu "antivučićizma" zasnovanog na premisa-ma koje se od njega strateški uopšte ne odmiču. U stvarnosti, dakle, dešava se jedno tektonsko pomeranje koje može imati dalekosežan značaj, jedna sveobuhvatna promena "identitetske politike" upravo po uzoru na ono što se dogodilo u Hrvatskoj ranih devedesetih, a što nije moglo proći bez radikalnog raskida sa stvarnom i fantomskom Jugoslavijom, s "jugoslovenstvom" u politici i naročito u kulturi. Pri čemu je "jugoslovenstvo" neretko, po uzoru na neke strukturno srodne režime na drugim meridianima, bilo zgodna metonimija za "anacionalni kosmopolitizam", "odnarođenost" i slične floskule bez pravog sadržaja, ali sa *krivičnom* težinom. Bajdvej, lokalni geniji su smislili još neke zlokobne termine za to: "autošovinizam", "duh samoporicanja" itd.

Razume se da ovu tvrdnju ne baziram samo na priči o jednom trgu i jednom spomeniku. Primera i indikativnih trendova je mnogo više: recimo, nagla i prilično dosledna "dejugoslavizacija" imena (pre svega) beogradskih ulica, "kulturne strategije" poput one Vukosavljevićeve u kojoj srpska kultura ima sve moguće aspekte osim južnoslovenskog, sve bizarniji i agresivniji jezički purizam i separatizam (ranije ovde nesvojstven čak i nacionalistima!), medijska i kuloarska histerija i koordinisani pritisak oko npr. NIN-ove nagrade zbog njene tobožnje "regionalizacije" kao eufemizma za "jugoslavizaciju" etc. To već postaje prava *jugofobija*, iako Jugoslavije nigde nema ni na vidiku...

I eto gde na koncu završava provincijalni srpski nacionalizam: u istom ideološkom stroju sa malograđanskim light ustašlukom ili sa VMRO-ovskim "antičkim" buncanjima, kao do sada najjačim primerima revizionističke "dejugoslovenizacije" na razvalinama SFRJ. Ali, ironije tu nema: u pravom je društvu, među svojim je, tamo mu je i mesto.

Čekajući Samoopredeljenje

U dominantnom delu kosovskog javnog mnjenja ovi izbori se doživljavaju kao prilika da se raskine sa takozvanim “ratnim strankama”, onim partijama koje u svojim političkim programima baštine pre svega “oslobodilački rat” i nasleđe Oslobodilačke vojske Kosova (OVK). Aljbin Kurti, glavni favorit ovih izbora, posle odluke Vrhovnog suda, ne nalazi se na listi Samoopredeljenja. Prva na listi je, doduše pod brojem dva, Vjosa Osmani. Aktuelna v. d. predsednika Kosova, pored Kurtija, važi za najpopularniju političarku na Kosovu

Foto: AP Photo / Visar Kryeziu

Kosovski izbori, zakazani za 14. februar, sudeći prema dominantnom stavu većine političkih aktera i ovdašnjih analitičara, prilično se razlikuju od dosadašnjih izbornih izjašnjenja u nekadašnjoj južnoj srpskoj pokrajini. Velikih dilema, zapravo, i nema, osim nepoznanice hoće li Aljbin Kurti osvojiti dovoljan broj glasova da samostalno formira vladu. Što se tiče Srba, po svemu sudeći, mada je uvek nezahvalno prognozirati, očekuje se da svih deset mandata u kosovskom parlamentu osvoji i ovoga puta Srpska lista iako će se na glasačkom listiću naći još dve srpske stranke – inicijativa Srpski demokratski Savez (SDS) i GI “Za slobodu, pravdu i opstanak” (GI SPO).

U većinskom delu kosovskog javnog mnjenja ovi izbori se, sa druge strane, doživljavaju kao prilika da se raskine sa takozvanim “ratnim strankama”, onim partijama koje u svojim političkim programima baštine pre svega “oslobodilački rat” i nasleđe OVK. “Posle Severne Makedonije i Crne Gore, Kosovo bi moglo postati treća zemlja u regionu u kojoj bi se desile političke promene u odnosu na dugogodišnje stanje u ovim državama”, kaže Belgzim Kamberi iz Institu-

ta za socijalne politike “Musine Kokalari” u Prištini.

KO ČINI “RATNU KOALICIJU”

U “ratnu koaliciju”, pre svega, svrstava se Demokratska partija Kosova (PDK), koju sada predvodi Enver Hodžaj. On svoju predizbornu kampanju zasniva na “bolu”, “besu” i “nepravdi” zbog toga što su “zaslužni sinovi” i “komandna struktura OVK” u Hagu. PDK je godinama najuticajnija stranka, a oslanja se na svoju tradicionalna uporišta u dreničkom kraju i Mališevu.

Ramuš Haradinaj sa svojom Alijansom za budućnost kosova (AAK) glavni adut u kampanji vidi u insistiranju na ujedinjenju Albanaca: “Ako Kosovo ne bude pred vratima NATO-a, pridružićemo se Albaniji”; “Evropa Kosovo drži izolovanim, ujedinjemo se”, gotovo svakodnevno poručuje Haradinaj.

Boreći se da nasledi Hašima Tačija na mestu kosovskog predsednika, Haradinaj otvoreno upućuje i poruke o mogućoj saradnji sa Samoopredeljenjem (LVV) ukoliko bi ove snage pobedile na predstojećim izborima, te se upravo Haradinajeva “velika Albanija” tumači i kao jedan od indikatora za približavanje biračkom telu LVV-a.

U “ratnu koaliciju” spada i NISMA, koja sloganom “Sa oslobodiocima!” zapravo podseća da je član predsedništva ove inicijative Jakup Krasnići trenutno u pritvoru u Hagu, a više drugih je ispitivano.

Tu je i Socijaldemokratska inicijativa, koju predvodi nekadašnji komandant OVK Fatmir Ljimaj, koji se “zalaže za zaštitu nacionalnih vrednosti”.

KURTI KAO FAVORIT IZBORA

Bivši premijer Avdulah Hoti kampanju je započeo u nekada jakom uporištu Demokratskog saveza Kosova (DSK) Podujevu, koje su prošlog novembra izgubili od Samoopredeljenja. Hoti se, naravno, oslanja na rodni kraj osnivača ove stranke i prvog kosovskog predsednika – Ibrahima Rugove. “Glasanjem za LDK, glasate za viziju predsednika Rugove o državi Kosovo”, rekao je na skupovima u Peći, Istoku, Juniku i Dečanima.

Aljbin Kurti, glavni favorit ovih izbora, posle odluke Vrhovnog suda, ne nalazi se na listi Samoopredeljenja. Prva na listi je, doduše pod brojem dva, Vjosa Osmani. Aktuelna v. d. predsednika Kosova, pored Kurtija važi za najpopularniju političarku na Kosovu. “Odsustvo imena Aljbina Kurtija na listi moglo bi imati pozitivniji

■ **Kurti retko spominje Srbiju, ali naglašava da će prioritet njegove vlade biti priprema optužnice pred Međunarodnim sudom pravde “protiv Srbije za genocid”, istovremeno objašnjavajući i da će biti posvećen rešavanju ratnih zločina, te osnivanju Instituta za istraživanje ratnih zločina**

uticaj na izbornu situaciju, u smislu dodatne mobilizacije glasačkog tela Samoopredeljenja”, smatra Kamberi.

Kurti retko spominje Srbiju, ali naglašava da će prioritet njegove vlade biti priprema optužnice pred Međunarodnim sudom pravde “protiv Srbije za genocid”, istovremeno objašnjavajući i da će biti posvećen rešavanju ratnih zločina, te osnivanju Instituta za istraživanje ratnih zločina.

Marko Jakšić, političar sa Kosova, bivši član SDP Olivera Ivanovića, ukazuje da su na svim izborima do sada glasovali Albanaca i Srba, kao ključnih naroda, ostajali unutar opcija iz tih zajednica. Prvi put se čini da će se ovde desiti bosanski scenario, u kojem su hrvatskog člana predsedništva izabrali pripadnici bošnjačkog naroda. “Po svemu sudeći, ambicije Srpske liste su porasle i izvesno je da će ona jedan deo svojih glasova, do kojih stiže putem raznih pritisaka i učenja na zaposlene u institucijama iz sistema Republike Srbije ili kolektivnim glasanjem sa direktorom ili drugim rukovo-

diocem, ali i kroz usavršeni sistem krađe, preusmeriti dvema političkim opcijama iz drugih manjinskih zajednica, bošnjačke i romske”, objašnjava Jakšić.

On, međutim, dodaje kako je vrlo moguće da će istu taktiku upotrebiti i Kurti, u cilju da spreči Srpsku listu da dođe do svih deset mandata rezervisanih za Srbe, i progura neku od dve druge opcije Srba, čime bi ih izbegao u novoj vladi koju, sudeći po svim prognozama, on formira. Ukoliko bi se to desilo, došlo bi do određene promene političkih struktura srpske zajednice na Kosovu.

“Ako se, pak, taj scenario ne desi, odnosno Srpska lista osvoji svih deset mandata, a Samoopredeljenje pobedi, njihov uticaj u toj vladi, u kojoj bi morali da budu zbog Ustava, bio bi marginalan. Nažalost po Srbe na Kosovu, ništa dobro po njih, i svakako sledi period nastavka njihovog iseljavanja i degradacije prava koja bi mogli da ostvaruju na osnovu Ahtisarijevog paketa”, naglašava Marko Jakšić. ¶

VUKAŠIN OBRADOVIĆ

TRGOVINA LJUDIMA
NJE PARALELNA STVARNOST
TO JE SUROVA REALNOST

ASTRA anti trafficking action

#EY 3A TEBE

NE SKREĆI POGLED,
POZOVI ODMAH
ASTRA SOS TELEFON
0800 101 201 ili 011 785 0000
SVAKI POZIV JE ANONIMAN

Istorija mešanja države

Po čemu je ovaj izbor drugačiji od prethodnog, odnosno prethodnih? Kako su tekli neki raniji Sabori – kada je državna vlast pobeđivala, a kada gubila i kako su baš ličnosti odabrane za patrijarhe pokazale da nema ničeg neizvesnijeg od ljudskog faktora, osim možda faktora Svetog duha? Šta glavne teme i brige danas, pri izboru novog velikodostojnika, govore o nasleđu patrijarha Irineja? Kako je predsednik Srbije čija mašinerija ne odustaje od pokušaja da samelje svakog ko mu ne tapše uspeo da postane jedna od glavnih tema i u izboru crkvenog poglavara? Šta se događalo prethodnih meseci na relaciji predsednik Srbije – vladike SPC

U petak 19. februara navršće se tačno tri meseca otkako je, od posledica virusa korona, preminuo 45. po redu poglavar Srpske pravoslavne crkve Irinej. Dan pre toga, 39 arhijereja će se susresti kako bi izabrali novog patrijarha. Dosadašnja istorija govori o dva pravila. Prvo bi se moglo nazvati kob favorita – ko god je u novije vreme pred glasanje u Patrijaršiji viđen u javnosti kao novi patrijarh, izašao je ostajući vladika. Drugo pravilo kaže da je besomučno mešanje države u izbor prvog među jednakima u Srpskoj crkvi takoreći tradicija, klesana i kroz ceo 20. vek.

CRTICE I BELEŠKE

“Vaša vlada još nije odlučila koja je ličnost najpogodnija za patrijarha?”, pita vladika Hrizostom, vršilac dužnost predsednika Sinoda, Dobrivoja Radosavljevića, predsednika Savezne komisije za verske poslove. Datum je 8. septembar 1958. godine, šire se glasine da je prethodni patrijarh Vikentije umro pod sumnjivim okolnostima, otrovan nakon što je popio kafu sa nenajavljenim gostom. Vladika Hrizostom potom nudi Radosavljeviću da izaberu pet vladika, a od toga će oni iz Crkve odabrati trojicu, na šta mu predstavnik države odgovara: Vi predložite pogodne ličnosti, pa ako ne budemo imali primedbu, stvar će biti u redu.

Članovi Sinoda tada kažu da ne mogu da daju imena, ali da su voljni da se patri-

jarh izabere sporazumno, te umoljavaju državne organe da iznesu šta imaju protiv koga, te da se na osnovu toga vidi šta i kako dalje. Razgovor ukupno traje 15 minuta, a zaključuje ga predsednik Savezne komisije za verske poslove: “Nek jedan od trojice bude episkop žički German, a druga dvojica koga hoće episkopat.”

Tih je dana pritisak bio nepodnošljiv. Vode se razgovori sa vladikama, ali i članovima njihovih porodica i prijatelja; preti se i obećava svim i svačim. Sutradan, Sabor odlaže izbor patrijarha, Radosavljević sa članovima Udbe dolazi na sednicu Sabora, optužuje vladiku Vasilija Kostića, dugogodišnjeg sekretara, da radi za strane interese, optužuje prisutne da hoće da naruše saradnju Crkve i države, da naštetite državi... Ako hoćete rat, dobićete ga, poručuje.

Tog dana, ipak, Sabor izlazi sa tri kandidata: vladikama Germanom, koji nema ni pet godina aktivne službe, Hrizostomom i Visarionom. Ostalo je poznato – patrijarh je postao German Đorić, a Vasilije Kostić je bio hapšen, isleđivan, pa puštan, pa opet hapšen i zatvaran.

Ali upravo je, pod vođstvom patrijarha Germana, izmenjen Ustav SPC; upravo se on pobrinuo da više niko ne bude izabran na način na koji je on izabran. Od 1967, patrijarh se bira na zasedanju Svetog arhijerejskog sabora, apostolskim žrebom; u izboru učestvuju samo arhijereji. Ova promena crkvenog Ustava bila

je veoma neprijatno iznenađenje za tadašnju vlast.

HRONOLOGIJA BIRANJA

Do 1967, patrijarsi su birani na Izbornim saborima na kojem su učestvovali osim episkopa i drugi predstavnici Crkve, kao i pojedini laici. Nakon Prvog svetskog rata (SPC je 1921. Vidovdanskim ustavom prestala da bude državna crkva), septem-

u poslove Crkve

bra 1920. na sednici Sabora za patrijarha je izabran arhiepiskop Dimitrije. Vrlo brzo, Vlada je objavila Uredbu o izboru patrijarha – koja je bila temelj deset godina kasnije donesenog Zakona o izboru patrijarha SPC – i tražila da se ponovi izbor.

Prema pomenutoj Uredbi, Izborni sabor je birao između trojice vladika koje je predlagao Sabor SPC. U njega su, po-

POSETE PRED IZBOR PATRIJARHA:

A. Vučić i vladika Jovan

Foto: Budućnost Srbije

red arhijereja i drugih crkvenih predstavnika, ulazili svi ministri, aktuelni i bivši predsednici Ministarskog saveta, predstavnici Narodne skupštine, predsednici sudova i pojedinih opština, rektori... Glavnu ulogu u celom procesu imao je ministar vera – on je čak bio taj koji je sazi-

vao Izborni sabor. Kandidata sa najvećim brojem glasova potvrdio bi kralj da bi potom usledilo ustoličenje.

Izbor se ponovio – i ponovo je za patrijarha izabran arhiepiskop Dimitrije.

Novi Zakon donet je 6. aprila 1930. i većina u Izbornom saboru su, po tom Zakonu, bili laici; članovi Sinoda nisu bili nimalo zadovoljni. Navodno se tih dana mitropolit Gavrilu čak potukao sa predsednikom Vlade Petrom Živkovićem, jer nije želeo toliki upliv političara i svetovnih lica na odabir crkvenog poglavara. Nije mu vredelo. Po ovom Zakonu je izabran patrijarh Varnava Rosić.

Osam godina kasnije, usled borbe oko Konkordata, smrt patrijarha Varnave biće iznenadna i mnogima sumnjiva. Novog patrijarha Gavрила će, između izabranih kandidata, odabrati Kraljevsko namesništvo u ime kralja. Pritisak vlasti o tome koji će kandidati ući u izbor bio je velik – prema nekim izvorima, po ulicama oko crkve je zbog toga dežurala policija.

Nakon Drugog svetskog rata, Ustavom iz 1946. godine Crkva je odvojena od države. Poznato je kako je to u praksi izgledalo. Crkvenim Ustavom iz 1947, patrijarh se birao većinom glasova na zasedanju Sabora, a u izboru su učestvovali, osim arhijereja, i drugi predstavnici Crkve, dok su među laicima tu bili članovi Patrijaršijskog upravnog odbora. Drugim rečima, više nije bilo, formalno uzev, predstavnika države. Ali je zato ona na sve moguće i nemoguće načine na taj izbor, kao i ranije, uvek presudno uticala.

Godine 1950. izabran je patrijarh Vikentije Prodanov. Od njega se očekivalo da reši makedonsko pitanje i vlast je bila sigurna da je on taj. Prevarili su se. Mada je bio fleksibilan i sa predstavnicima vlasti razgovarao o mnogim temama, problem sa tzv. Makedonskom crkvom nikada nije rešio, iako je mnogo puta govorio da je to skoro gotova stvar.

Osam godina kasnije, na čelo Crkve je došao patrijarh German. Balansirao je naredne 32 godine, popuštao vlastima, ali i borio se za Crkvu. Decembra 1990,

Intervju: sveštenik Nenad Ilić

O Crkvi i patrijaršima, o očekivanjima i iskušenjima razgovaramo sa sveštenikom Nenadom Ilićem, starešinom Hrama Svetog Nikole u Amsterdamu. Razgovor je vođen pisanim putem.

VREME: Koliko izbor patrijarha utiče na smer kojim će Crkva, ali i društvo ići?

NENAD ILIĆ: Mi Srbi, zbog našeg pravoslavlja, neuporedivo više dajemo na to lično nego na institucije. Džaba ideje, nego ko je to tamo? Ko stoji iza ideje, čime je on svedoči, da li je on sam ideja? To je i dobro i loše. Povremeno nas to vodi velikim uzletima, povremeno nas baca u velike probleme. Između Istoka i Zapada, a daj Bože da ispratimo putokaz Svetog Vladike Nikolaja – iznad Istoka i Zapada, mi težimo i zemaljskom i nebeskom istovremeno. I da imamo najsposobnije u trenutnim zemaljskim problemima i istovremeno najzasnovanije u Carstvu Nebeskom. Sveti Sava nam je zadao cilj koji se teško postiže. Ako u državi nije zapravo ni važno ko je Predsednik, ko je Premijer, nego samo ko je glavni, ko vodi priču, kako je to tek onda u Crkvi? Simboli su nam važni, ali ličnost je važnija. Naravno da je važno ko će biti patrijarh. Pitanje je samo snage koju trenutno imamo da i poželimo patrijarha koji će voditi brod Crkve između svih sadašnjih Scila i Haribda koje bi da taj brod smrskaju. To znači da sabiju Božiju ikonu u čoveku i proizvedu efikasno roblje. A sloboda je iskra Božija u čoveku. Naravno da je važno da li će se Patrijarh voditi logikom do kraja neumitnog kompromisa Crkve i sila sveta ili će biti kapetan posade Carstva

Nebeskog koja se orijentiše prema zvezdi večnih vrednosti, a istovremeno prema ljubavi i saosećanju sa stradanjima ljudi u ovom vremenu. Prvi među jednakima – to je uvek i više od toga. I s obzirom na sve ovo – ne samo simbolično.

Kakav bi patrijarh trebalo da dođe da bi ovaj nataloženi strah u državi, društvu, javnosti, ali i ogromnim delom u Crkvi, počeo makar malo da se rastače?

E sad, želje slušalaca... Treba da bude Sveti Sava. Ali on je već uradio svoje. Mi treba samo kreativno da idemo za njim. Novi Patrijarh?... Duboko i iskreno verujući, a spretan u svetskoj politici. Tradicionalan, a najsavremeniji. Isposnik i praktičan čovek, diplomata, političar. Naše želje i potrebe su jedno, a realnost našeg stanja i put ka Bogu za koji smo sada sposobni su nešto drugo. Obično dobijemo Patrijarha kakvog zaslužujemo. Opet, ne daj nam Bože Patrijarha kakvog zaslužujemo. Daj nam nekog ko će nas terati da budemo bolji. Ko će nas inspirisati. Patrijarha Pavla su svi veličali, a niko nije išao za njim. Tek kad je umro, ispoštovali su ga do kraja. Po starom srpskom običaju.

Ne mogu drugačije nego kakvog bih ja patrijarha voleo. Nekog ko je na kormilu Crkve i ne povodi se prema silama sveta. A došlo je vreme da su sile sveta i kod nas, u ovoj našoj naglo provincijalizovanoj sredini i u svetu, postale rušioci svih velikih vrednosti koje Crkva čuva. Nekog ko će stati ispred svet-ske sile tako mirno i hrabro kao Sveti Jovan Krstitelj, pa da mi kad to vidimo otkrijemo da i sami umemo da budemo hrabri.

dok je ležao u bolničkom krevetu, počeo je izbor za novog patrijarha. Birano je između 17 episkopa.

U NOVIJOJ ISTORIJI

Svaki episkop, uključujući i vikarne, zakružio je po tri kandidata. U tri koverte trebalo je da se nađu imena onih koji dobiju više od polovine glasova. Već u prvom krugu izdvojili su se episkop šumadijski Sava (16) i žički Stefan (13). A onda je nastupio drugi krug, treći... Nakon devet krugova došlo se do još jednog imena, do tada mnogima skoro nepoznatog. Prepričavaće posle neki da su, kada su čuli ko je novi patrijarh, tražili u prethodnim prazničnim poslanicama da li ga uopšte ima i pitali se ko je taj čovek.

Kada je izabran, patrijarh Pavle je imao 76 godina i teško da je, skroman i posvećen molitvi, želeo da dođe na čelo Crkve. Po svim merilima, laički rečeno, bio je autsajder. Međutim, u haosu i užasi-ma koji će uslediti postaće poštovan i voljen patrijarh koji je uspevao da ostane jedan od glasova mira i da živi ono što je propovedao.

Kada je biran patrijarh Irinej, ni on nije važio za nekog ko je "prvi pik vlasti"

i sabrač arhijereja, ali ni širih crkvenih i uopšte društvenih krugova. Njega je dočekala nevesela situacija u Crkvi koja je još uvek tražila svoje mesto u društvu – mada, taj proces i dalje traje – i nije se previše bavila sobom.

Patrijarh Irinej, odnosno Sabor pod njegovim uticajem kao prvog među jednakima, u prvim godinama stolovanja uspeo je da u nekim aspektima zaista konsoliduje Crkvu. Taj period, kada je Sabor penzionisao više vladika, verovatno je neuporediv u istoriji SPC.

Naime, u prethodnom izboru za patrijarha, javnost i veliki broj vernika ali i kli-ra pribojavali su se da na tron dođe neko poput sada penzionisanih vladika Kačavende ili Filareta. Naime, strepili su zbog posledica njihovih nedostojnih aktivnosti po Crkvu i njen život, te na društvo i sveštenstvo. Danas, kada je reč o najvećoj većini kandidata za patrijarha, ovakve bojazni nema. Međutim, sada su u centru pažnje jedna druga podela i drugačija vrsta problema – ona koja se pravi u odnosu na državnu vlast u Srbiji.

To je, gledano na duže staze, ipak jednostavnije – svaka vlast je smenjiva ma šta sve činila da do te smene ne dođe.

SVEPRISUTNI PREDSEDNIK, SIN I MEDIJI

I atmosfera se stoga dosta razlikuje od atmosfere od pre 11 godina – dok su tada mediji pisali o klanovima i lobijima, o ratovima i borbama, razdorima i raskolima, prevlastima i spletkama unutar Crkve, ovaj put je glavna linija razdvajanja postala ona između vladika koji su u dobrim i više nego dobrim odnosima sa vlašću s jedne strane, i onih, sa druge strane, koji nisu u tako dobrim odnosima ili su se čak usudili da kritikuju istu tu vlast.

Naime, u prethodnim godinama, režim oličen u predsedniku Aleksandru Vučiću u dobroj meri uspeo je da stvori javnost po svojoj meri – armiju branilaca njegovog lika i dela, među njima posvećene i uvek budne grupe medijskih radnika, analitičara, političara i stranačkih aktivista, ali i kritičare koji koriste slične načine i rečnik poput njegovih pobornika. Zato mu takva borba, usled više moći i uticaja, uvek ide u korist, i konačno, u dobroj meri pokorene institucije.

Svako iskakanje iz ovako skrojene javnosti, pojedinci – kritičari koji se proce-

Foto: Bojan Stekić

Koliko mislite da "želje" državne vlasti mogu da bude odlučujuće pri izboru?

Naše iskušenje je da se car i kad nije po Bogu previše meša u poslove Crkve. Crkva zapravo ima veću moć od cara, kao što i Hristos uvek ima veću moć od svake zemaljske vlasti, pa i od one koja ga razapinje, a carevi to znaju. I oni mali, lukavi trudiće se da nekako uhvate pod kontrolu ono što ne može biti kontrolisano. Ovozemaljskim oruđima i oružjima. Štapom i šargarepom. Ucenama i potkupljivanjima. Pretnjama i laskanjima. Kao što rade ovi sada. A misle da su najprevejani-ji ikada. Crkva zastupa narod, ne vlast. I kad god se toga setimo, znaćemo kako da se izborimo sa tom razumljivom željom ovozemaljskih vlasti da kontrolišu Crkvu. Tačnije, Crkva zastupa čoveka. Vezuje Bogočoveka i čoveka kome je smisao da postane kroz Bogočoveka Bog, a ne crv. Tamo gde se nagomila strah, sve se crvlja. Sve! Ali nepropadljivo ne može postati propadljivo, koliko god da se propadljivo trudilo da sve svuče u trulež koju razume. Da ipak završim citatom nekog neuporedivo mudrijeg od mene, Svetog Nikolaja Srpskog: "Crkva je jedina posedovala pravi lek, iako ga je zaboravila jer je i sama postala bolesna. Umesto da je ona svetu dala potrebni lek, ona ga je tražila od sveta. Oslabljena u svojoj ulozi u svetu i zaboravljajući svoju sopstvenu vrednost, Crkva ili neke crkvene organizacije sarađivale su sa prolaznim snagama ovoga sveta da bi ojačale svoju moć. Istorija nam pruža svedočanstva, ogromna poput planina, da je Crkva uvek slabila kada je činila ustupke svoje duhovne snage bilo kojoj prolaznoj svetskoj sili." Veliko upozorenje i trajan putokaz.

njuju kao opasni, ili čak oni koji državnu vlast ne hvale, a imaju društvenog uticaja u zemlji i regionu – skupo plaćaju. Tako je episkop diseldorfski i cele Nemačke Grigorije već mesecima na meti vlasti, a prorežimski tabloidi ne štede ni budimljansko-nikšičkog vladiku Joanikija.

Jer šta bi bilo ako posle onolikih pohvala upućenih predsedniku, onolikih darovanja Crkvi i truda da se ocrne svi koji nisu njemu bliski, na čelo Crkve dođe neko ko nije uz vlast?

ZABORAV I LJUBAV

Od decembra prošle godine, predsednik Vučić obilazi vladike, a pohvale na njegov račun sustizale su jedna drugu. Možda je najilustrativniji primer bio onaj vladike bihačko-petrovačkog i rmanjskog Sergija.

Sredinom decembra prošle godine, u već čuvenom tekstu, vladika Sergije je napisao: "Dok god raspinju Aleksandra Vučića, znam da nam je dobro krenulo, da nam ide, da smo tu gdje jesmo. Kad učute, znaću da nije kako treba, da nestajemo i da nas neće biti. Vučićevo raspeće je naše vaskrsenje!"

Svojevremeno je vladika Filaret mogao da se pokaje na Saboru zbog pružanja podrške Slobodanu Miloševiću i reči da ima samo jedno srce i jednog predsednika, Slobodana Miloševića. Između tih komentara i poređenja Vučića sa Bogom stoji čitava provalija.

Ali ipak manje duboka od one kada se nedavno Sinod SPC ogradio od izjave vladike Grigorija o okupljanju mladih ljudi kako bi došlo do promena sistema u Srbiji ocenjujući da je ta izjava političkog i stranačkog karaktera koji nemaju dodirnih tačaka sa misijom Crkve. Međutim, isto telo se nije ogradilo od gore pomenutog poređenja.

Četiri dana kasnije, na Fejsbuk stranici Eparhije bihačko-petrovačke objavljena je vest da je njegovo preosveštenstvo episkop Sergije u popodnevrim časovima primio posetu g. Danila Vučića, sina predsednika Srbije, sa njegovom pratnjom; episkop se dalje zahvaljuje delegaciji iz Srbije za nesebičnu ljubav i brigu. U kom li je svojstvu Danilo Vučić predvodio delegaciju Srbije u poseti vladici? Šta se Aleksandar Vučić nasamo dogovarao sa vladikama, u razgovorima "na jedan minut", kako sam kaže na jednom od snimaka?

A s druge strane, možda je najzanimljiviji govor vladike šumadijskog Jovana, odnosno njegov lapsus. Dok se zahvaljuje predsedniku Vučiću na obećanoj pomoći za Crkvu, završava rečenicu na sledeći način: "Time sve čuvamo od zaborava i najviše što me plaši i kao čoveka i kao episkopa je da ljudi ne izgube zaborav." Iako je jasno reč o slučajnoj grešci, ima nečeg upečatljivog u sceni da, dok on to izgovara, pored njega stoji čovek kome se zahvaljuje i koji mahom vlada zahvaljujući tome što ljudi previše zaboravljaju.

OČEKIVANJA

Za Crkvu, ali i društvo, važno je da dođe patrijarh koji ne bi vladao Crkvom na način na koji Aleksandar Vučić vlada državom; da ne vlada isključivo strahom i ucenama; da ne pokušava da uništi sve koji nisu njegovi, da za sebe misli da je, kako kaže ime, prvi među jednakima, a ne prvi iznad svih ostalih. Važno bi bilo i da to bude neko kome nije strašnija kritika od razloga kritike i nije mu važnije da loše stvari ne dođu u javnost od toga da se loše stvari dogode. Takva bi se atmosfera izlila možda i na društvo.

JELENA JORGAČEVIĆ

Naš tunel nije

“Ne može niko da vam zabrani da pišete muziku i tekstove koji nude istinsku sliku stvarnosti. Pitanje je koliko nekoga to više uopšte interesuje da sluša, naročito mlađu publiku, i gde bi ona takvu muziku i mogla da čuje. Lično, jedino mogu da, sa manje ili više uspeha, pokušam da opišem neke delove ovog vremena, kao što sam i ranije činio, i dam svoj prikaz kako se odavno prevareni pojedinac oseća u njemu”

iskopan do kraja

Malo je ljudi u ovoj zemlji koji su rok muziku izabrali kao jedini životni poziv. Među njima je Nikola Vranjković, koji se već pune tri decenije, kako na sceni tako i iza nje, rve sa izazovima koje donosi život na finansijski većito ugroženoj, medijski skrajnutoj, a od strane najšire

javnosti nedovoljno prihvaćenoj alternativnoj sceni. Svojim egzistencijalističkim i angažovanim stihovima, koje uparuje sa muzikom kompleksne i mračne atmosfere, nametnuo se kao respektabilan kantautor osobenog stila. Nedavno je izdao trostruki koncertni album *Biološki minimum*, što je prava retkost u domaćoj diskografiji. Nikola Vranjković je sagovornik koji promišljeno skenira društvenu zbilju, a kao umetnik i pesnik svestan je da se slika stvarnosti ponekad može preciznije i bolje opisati uz stilske figure poput hiperbole i metafore.

“VREME”: Da krenemo od najaktuelnije teme ovih dana – da li si se prijavio za vakcinu i da li si se premišljao kojoj “nacionalnosti” cepiva ćeš se privoleti? Snalaziš li se uopšte u tom galimatijasu informacija o pandemiji kojima nas nadležni i mediji već mesecima svakodnevno bombarduju?

NIKOLA VRANJKOVIĆ: Prijavio sam se. Odabrao sam opciju “bilo koja vakcina”. Toliko sam stručnih komentara čuo na tu temu, da sam doneo zaključak da je “bilo koja” najbolja od svih ostalih vakcina. Pre neki dan sedeo sam sa prijateljima koje dugo nisam video i razgovarali smo baš na temu odabira vakcine i onda je jedan od njih, na svu sreću, rekao: “Jebote, o čemu mi pričamo, čoveče...”

U poslednjih nekoliko meseci sam postao maltene “ekspert” za DNK, za RNK, za taj “mrtav” virus koji se ubrizgava u telo i na načine na koji naš organizam prepoznaje vakcinu i pokreće odbrambenu reakciju. Kada prođe pandemija, očekujem da ljudi nastave da diskutuju o sličnim temama, recimo, da li im je udobniji kokpit u *erbasu* ili u *boingu*, koji kompresor i koja količina kompresije je najbolja za snimanje bubnja u studiju; a možda će biti i “lakših” tema za diskusiju, iz oblasti medicine, arhitekture, nuklearne fizike... Prosto je. Nije me sramota da kažem da o tome nemam pojma i da bih samo voleo da sve ovo što pre prođe.

Ima li, u kreativnom smislu, bilo kakve koristi od perioda prinudne (samo)izolacije i zaključavanja, ili je višemesečna “saturacija samoćom” bila previše opterećujuća čak i za umetnike naviknute na osamu?

Videćemo. Znam dosta njih koji su vredno radili i stvarali u poslednjih godinu dana. Koliko sam imao koncentracije i sâm sam ponešto napravio. Videćemo, rekoh, ako se uopšte i steknu uslovi da vidimo (smeh).

Album *Biološki minimum* presek je tvog tridesetogodišnjeg stvaralačkog opusa, bilo u grupi Blok aut, bilo u potonjem periodu kada si, sticajem brojnih okolnosti, uronio u “solističke” vode. Zar nije bilo lakše objaviti *grejtest hits* album?

Nisam razmišljao šta bi bilo lakše, nego šta može da me pokrene da idem dalje i šta bi ljudima koji prate moj rad zaista bilo zanimljivije. Koliko je interesovanje za novi album, sada sam već siguran da nisam pogrešio. To je trostruki živi album sa skoro trideset pesama odsviranih na našem koncertu u Kombank dvorani u decembru 2019. Bio je to, bez lažne skromnosti, zaista odličan koncert.

Da li je postojala nekakva institucionalna podrška tokom svih ovih “sušnih” meseci bez koncerata i kulturnih događaja koji su, realno gledano, jedini izvor prihoda za većinu muzičara u našoj zemlji?

Muzičari koji imaju status umetnika dobili su tri puta po 30 000 dinara početkom maja, mislim za tri meseca unazad. Znam da je SOKOJ svim svojim autorima koji nisu zaposleni uplatio neki novac. To je ono što znam. Mnogo ljudi je, međutim, ostalo bez posla. Veliki broj tehničara, dizajnera zvuka, ton-majstora, promotera, pa i muzičara. Mnogi su bili prinuđeni da potraže druge poslove van struke, a neretko se radi o vrhunskim znalcima, koji se možda više nikada neće vratiti starim poslovima nakon iskustva koje su preživeli. To je jako tužno.

Živimo u postfaktualnom dobu, gde se čini da je mera svih stvari postala – naviknutost na laž. Mimikriju vidimo na svakom koraku – od ponašanja funkcionera na najvišim nivoima vlasti, pa sve do neiskrenih, “zakamufliраниh” odnosa među ljudima. Ima li muzika snage da ponudi istinitu sliku društvene zbilje ili je prilagođavanje okolnostima, ukusima i trendovima definitivno ugasilo iskrpu pobune?

To doba traje od devedesetih godina, tako da se komotno može reći da neki od nas ceo život žive u njemu. Jedni će reći da su postojale “vremenske rupe”, u kojima se naziralo svetlo na kraju tunela. Sada je, međutim, već svima jasno da taj tunel uopšte nije bio iskopan do kraja, niti je to svetlo bilo svetlo sa druge strane tunela, već bioskopsko platno na nekoj kamenčini u sredini – dokle se neka davno stiglo sa kopanjem i odustalo od daljih radova – na koje pojedini političari, u određenim vremenskim intervalima, projektuju svetleće efekte.

Ne može niko da vam zabrani da pišete muziku i tekstove koji nude tu istinsku sliku. Pitanje je koliko nekoga to više uopšte interesuje da sluša, naročito mlađu publiku, i gde bi ona takvu muziku i mogla da čuje. Lično, jedino mogu da, sa manje ili više uspeha, pokušam da opišem neke delove ovog vremena (kao što sam i ranije činio) i dam svoj prikaz kako se odavno prevareni pojedinac oseća u njemu.

A šta je sa idejom pobune, koja je brojnim generacijama muzičara bila važan deo inspiracije?

Ukoliko pozivate na pobunu, valjalo bi da makar gajite nadu kako iz te pobune može da se izrodi nešto zaista iskrenije i pametnije od proste anarhije. U našem slučaju, od povratka družine koja je mojoj generaciji uništila ideale i veru dok se bahatila i plandovala o našem trošku desetak godina između 5. oktobra i današnjeg “zlatnog doba” – u kojem njihovi naslednici, čvrsto stojeći na putu u bolju budućnost, vređaju inteligenciju svakog prosečnog čoveka.

Pobuna sa srcem i stavom je otpor ljudi iz organizacije “Odbranimo reke Stare planine” i sličnih grupacija. To je, recimo, nešto čemu verujem, jer je opipljivo,

iskreno i nema nikakvu “sujetnu” predistoriju. Ti ljudi su golim rukama pomerili onu kamenčinu u tunelu, pocepali bioskopsko platno, prekinuli projekciju i tunel sami iskopali do kraja. Sada se konačno vidi neko pravo svetlo, izlaz u daljini, za razliku od ove “pećine” u kojoj se svi nalazimo.

Slična situacija je i svuda u svetu, samo je ona “zakamufliрана” na bolji ili na gori način. Mene više ništa ne vređa, navikao sam se na sve, oguglao, i zato se možda malo bolje osećam. Ili zato što živim u Zrenjaninu, za koji kažu da nema ispravnu vodu za piće, kao da je ta smrdljiva tekućina koja izlazi iz česme pogodna za kupanje ili kuvanje. Kad god idem nešto da snimam u Beogradu, vraćam se kući tegleći velike kante sa vodom od po 20 litara. Naviknu se ljudi na sve. A sve mi se više čini da ljudi ovde vole takav sistem društvene organizacije i da su uglavnom zadovoljni takvom vrstom “demokrate”.

Brojni mediji, društvene mreže i pojedinci skriveni iza lažnih profila, bez ikakvih posledica šire ogoljenu propagandu i lažne vesti, huškaju ljude da mrze svoje neistomišljenike i političke protivnike. Srbija, ali i čitav svet, izbezumljeni od zdravstvenih, ekonomskih i socijalnih nedaća, sve više liče na vreli ekspres lonac. Da li je “na vidi-ku samo mrak” ili čuvaš zrno optimizma da će, na kraju, ipak sve biti u redu?

U redu je i sad. To je to. To živimo. Slično danas živi i prosečan Rus ili Amerikanac, a o Francuzu da i ne govorimo. Jer, iz Francuske nisu samo Zidan ili Platini, već ima i nekih koji nose žute prsluke. Čak je i smrt postala vest od par sekundi, nakon koje sledi zaborav. Idemo dalje, jurimo u krug, a zaboravili smo da plaćemo, pa da isplakani i smireni donosimo zaključke i odluke. Nadamo se, ipak,

skorom povratku normalnom životu u kojem ćemo, kao i do sada, okretati glavu od ljudi koji kopaju po kontejnerima.

Ja, sa svoje strane, pokušavam da se fokusiram na porodicu; a čekam sunce i lepše vreme kako bih svaki slobodni minut proveo na reci. Polako počinjem da bivam svestan nekih stvari i sada ih ispravljam u nadi da nisam zakasnio. Niko od nas ne zna koliko dugo će živeti da bi trošio vreme na gluposti. A ja sam ga trošio na *devete martove*, na *pete oktobre*, na svašta. Napunio sam pedeset go-

dina i ako bih mogao nešto da menjam, zabranio bih ljudima starijim od 50 godina da glasaju. Zašto bi neki matori ljudi svojom sebičnošću mladima sjebavali budućnost? Imao si barem 30 godina da glasaš i svi vidimo rezultate toga. Mislim da je to pošteno. A i poslednja strofa *Bremeplova* glasi: “Gde ja da stanem, koji nisam ni za tebe, ni za nju, ni za njega, ni za njih?/ Kako ja da kažem, a da mi ne zalepe cenu i naziv?/ Ništa. Čekam svoj sekund sreće i ležim na šinama...”

Na svirci u Kombank dvorani bilo je primetno da je generacijski prosek posetilaca bio negde između 30 i 45

godina. Šta je sa mladom generacijom? Da li im je muzika koju praviš nedovoljno razumljiva ili su omladini – naviknutoj na kratke forme iz aplikacija poput *Tik Toka* – numere koje umeju da traju 11 ili 13 minuta “predugačke”?

Ja iskreno ni ne znam šta je TikTok. Možda se tu krije odgovor, ali zaista nisam upućen. Prosečna starost publike na svim rok festivalima u svetu je slična. Moguće je i da neki izvođači alternativne ili rok muzike na našim prostorima

žio da učini nešto slično. Izjavio si negde da je to zapravo nadoknada onima koji, zbog poznatih okolnosti, već neko vreme ne mogu uživo da vas gledaju. I Blok aut je svojevrmeno imao dvostruki živi album. Zbog čega ti je važno da koncerte “pretočiš” u nosače zvuka?

Ravno do dna je verovatno najbolji živi album sa ovih prostora. Obožavao sam kao klinac takve albume koji nisu previše “našminkani” i koji, dok ih slušaš, izazivaju osećaj kao da si ponovo na koncertu. Imajući u vidu da sam još od najranije mladosti voleo različite bendove i njihove žive albume – recimo, Pink Floyd – *Ummagumma*, The Cult – *Dreamtime Live at the Lyceum*, The Cure – *Live Concert*, Minimal Compact – *Live Rennes* i mnoge druge – nikada nisam obraćao pažnju na “vrstu muzike”, već isključivo na emocije koje mi je ona donosila i koje sam iznova i iznova upijao. **Pomenuo si da si vezan za prirodu, pecaš, ploviš brodom, “vodom se lečiš” ... Javnost kao da je otupela na sistematsko razaranje svega što čini biološku raznovrsnost: planinske reke trpaju se u cevi, šume besomučno krče, “šampionski” se zagađuje vazduh koji dišemo. Preostaje li nam onda samo da urlikne-**

mo sočan refren iz pesme *Zvezdane staze* i kako smo postali ravnodušni prema događajima koji ugrožavaju zdravlje, pa i fizički opstanak, svih nas?

Pa, to je oduvek bilo tako. Sećam se Beograda osamdesetih, iz skoro svakog kućnog dimnjaka izlazio je gust, crni dim. Kada bih zimi odlazio pešice do škole, stizao bih maltene garav nakon desetak minuta hoda. Nije moglo da se diše kada nije bilo vetra. Danas se zagađenost meri instrumentima i zahvaljujući društvenim mrežama, dosta se o tome i priča. Velike elektrane i neke fabrike još uvek

rade na taj isti ugalj iz mog detinstva i to se baš fino oseća u vazduhu. Očigledno da neke stvari koje su se pokazale dovoljno kvalitetnim svih ovih godina jednostavno ne treba menjati (smeh).

A što se planinskih reka tiče, mislim da će priroda, potpomognuta raznim dobrim i hrabrim ljudima, uspešno da reši taj problem. Jednostavno, postoje stvari koje su vredne svake žrtve i to mnogi “genijalci”, koji to doskora nisu razumeli, polako počinju da uviđaju. Videćemo.

Osnovu tvog benda čini šest članova, uživo na bini bude i osam muzičara. Veliki broj ljudi na sceni kao da nadomešćuje činjenicu da se uglavnom sâm baviš promocijom grupe, administriranjem naloga na društvenim mrežama, zakazivanjem i organizacijom svirki... Otkud takva disproporcija u ovim važnim segmentima građenja svačije, pa i vaše karijere?

Imam mnogo prijatelja koji mi pomažu na razne načine i veoma sam ih zahvalan. Meni je to što se mnogim stvarima oko muzike, uključujući tu promociju, bavim sâm, u stvari, najnormalnija stvar na svetu. Navikao sam. Ali, ako se pojavi neko ko se zaista razume u autorski rad, odricanje, žrtvu i posvećenost ovome čime se bavim, sa zadovoljstvom ću mu prepuštiti deo obaveza.

Šta je figurativni “biološki minimum” pojedinca Nikole Vranjkovića, koja je to nevidljiva crvena linija koju kao građanin nikada ne bi prešao?

Nisam baš sto odsto siguran da znam odgovor na ovo pitanje, a glupo mi je odgovorim reda radi, jer će to možda biti i neistina, imajući u vidu koliko se ta “linija” spuštala svih ovih godina. Mnogi veruju da je u ovom vremenu najvažnije da čovek nauči da bude “nevidljiv”, da se “pravi mrtav” dok sve ne prođe. A mrtvi nas posmatraju odnekud i čude se verovatno. Posmatraju nás nevidljive kako se pravimo mrtvi. Možda zapravo i ne želim da znam koja je to “crvena linija” jer osećam da nemam snage kao nekad, a ostatak energije bih ipak sačuvao da pokušam da napravim još neku pesmu i da se nađem svojim najbližima dok još mogu.

UROŠ MITROVIĆ

jednostavno ne obraćaju pažnju na marketing kada su klinci u pitanju.

Ili da pokušam da objasnim to ovako: gledam sa čerkom crtaće na Jutjubu i bio sam prinuđen da instaliram *ad blocker* koji sprečava da vam na svakih par minuta na ekranu izlaze kojekakve reklame. Trenutno crtane filmove najviše “napada” neki novi domaći fank bend... da ne ulazim u detalje. Sa druge strane, nikada nisam video da nam “iskoči” reklama za neku domaću rok grupu.

Još od Azrinih “mногоstrukih” živih albuma, objavljenih pre više decenija, prvi si muzičar koji se odva-

Moramo biti partizanke

SEĆANJA SU VAŽNA:
Ana Vujanović i Marta Popivoda

“Pošto smo se mi, mladi kulturni radnici, okupljali na nezavisnoj, levo orijentisanoj sceni, principi Sonjine priče su postali nešto što moramo ponovo da naučimo. To su: solidarnost, samoorganizacija, socijalna pravda, internacionalizam, antiimperijalizam... Tada je Marta odlučila da napravimo film”

“VREME”: Kako i zašto ste odlučile da napravite film u kome će vaša baka-strina i njena sećanja iz mladosti provedene u partizanima i u fašističkim logorima zauzeti centralno mesto?

AV: Sonja je bila moja baba-strina i njene priče sam znala od rođenja, ali u detinjstvu, 1980-ih, one su bile davna, mračna prošlost, koja se ne može ponoviti. Zatim, tokom 1990-ih, socijalizam i komunizam su bili potpuno diskreditovani kao političke opcije, pa su i sama Sonja, kao i njen muž Ivo, učestvovali u protestima protiv Miloševića sa hibridne demokratske-socijalističke pozicije. A onda, 2000-ih, kako je neoliberalni kapitalizam počeo da se etablira, a talas demokratije potrajao

svega par godina, Sonjino iskustvo je dobilo novi značaj. I pošto smo se mi, mladi kulturni radnici – uključujući Martu i mene – okupljali na nezavisnoj, levo orijentisanoj sceni, principi Sonjine priče su postali nešto što moramo ponovo da naučimo. To su: solidarnost, samoorganizacija, socijalna pravda, internacionalizam, antiimperijalizam... Tada je Marta odlučila da napravimo film i započele smo seriju intervju sa Sonjom. Svakako, jačanje desnice svuda u Evropi učinilo je ovu priču još urgentnijom.

Na prvi pogled, film je uglavnom o sećanju. Sećanja su uvek fluidna, promenljiva, intimna, uvek su i interpretacija. Kakva je vaša politika sećanja? Zašto su sećanja zabeležena u

ovom filmu važna u društvu u kome živimo danas – u Srbiji, u Evropi, globalno? Sa druge strane, moglo bi se reći da je film i o zaboravljanju. Nedopustivo retko se danas govori o tekovinama antifašističke borbe sa kojima smo u Jugoslaviji odrastali, a za to vreme zaborava antifašizma svedočimo nicanju raznih fašistoidnih tendencija...

MP i AV: Ova sećanja su važna jer prisustvujemo aktivnom brisanju komunizma kao pokretačke snage antifašizma iz današnjeg evropskog društva. Tu mislimo na revizionističke pristupe istoriji, u Srbiji, a i šire, od institucionalnog nivoa do svakodnevnog života. Oni obuhvataju diskurse nacionalnog pomirenja, pa s tim i opra-

Zašto i kako se (ne) odupiremo

Otresita starica seća se svoje revolucionarne mladosti, dana provedenih u partizanima u Jugoslaviji za vreme Drugog svetskog rata, kao i perioda života koji je protekao u logorima na Banjici i u Aušvicu

štanje fašistima, evropsku rezoluciju o totalitarizmu koja izjednačava fašizam i komunizam, nostalgичne reminiscencije međuratnog perioda i izmišljene građanske kulture u Kraljevini Jugoslaviji koje gledamo na TV, menjanje školskih udžbenika iz istorije itd. U Srbiji smo dobili dva zakona koji direktno vode rehabilitaciji kolaboracionista kao što su Dragoljub Mihailović, Nikola Kalabić i Milan Nedić. Zatim, u Sloveniji imamo agendu "narodne sprave" koja treba da ujedini žrtve fašizma i komunizma u ime nacionalnog jedinstva. U Makedoniji kao jedinu novu javnu instituciju imamo skaredni Muzej žrtava komunizma. Zatim, u Srbiji, a i drugde u regiji postoji netrpeljivost prema LGBTIQ osobama. Takođe u Srbiji, Sloveniji, a i drugde po Evropi imamo rasizam prema Romima, kao i strah od migranata iz Sirije i Afrike. To zatvaranje društva, te žičane ograde, nije li to slika i prilika povampirenog fašizma, kome je brisanje sećanja na antifašizam širom otvorilo vrata?

MP: Nas dve smo kulturne radnice, pa smo razmišljale šta filmom *Pejzaži otpora* možemo da doprinesemo da te priče ne prepustimo zaboravu – a to je da ih iz ličnih iskustava izmestimo u javnu sferu. Moj osnovni rediteljski gest u ovom filmu je spoj pripovedačke proizvodnje "verbalnih slika", odnosno "scena sećanja" i slika pejzaža otpora, odnosno pejzaža u kojima su se odvili događaji iz Sonjinih priča, a koje smo posetili tokom rada na filmu...

AV: ...Ta Sonjina priča teče i teče, preliva se preko predela natopljenih borbom i traži nova tela otpora u svojim gledaocima i slušaocima. Moraćemo da se potrudimo da ih bude što više.

Protok vremena u filmu kao da je usporen, rastegnut. Dato nam je (gledaocima) vreme da obratimo pažnju na svaki detalj, da ga ne zaboravimo. Jednostavna forma filma čini njegov sadržaj supervidljivim i u tome leži radikalnost filmske kompozicije. Kakav je bio proces rada, montaže, kako ste došli do ovakve forme?

MP: Zapravo, pokušala sam da napravim film u Sonjinoj temporalnosti. Bila

Pedeseto izdanje Međunarodnog filmskog festivala u Rotterdamu (1-7. februara) odigralo se u potpunosti u onlajn sferi. U nadmetanju za nagradu – tigra festivala – (tiger competition) među šesnaest premijerno prikazanih ostvarenja našao se film rediteljke Marte Popivode i koscenaristkinje i dramaturškinje Ane Vujanović *Pejzaži otpora* (Landscapes of Resistance, 2021). Reč je o srpsko-francusko-nemačkoj koprodukciji. U devedeset i pet minuta pokretnih slika ovog filma stala su mnoga važna sećanja jedne žene, partizanke. Ta su sećanja snimana tokom deset godina i u prvom njihovom sloju su veoma intimna. Glavna protagonistkinja, Sofija Sonja Vujanović (1920–2018) pleni rečitošću, pripovedačkim darom, iskrenošću, borbenošću i nadasve hrabrošću. Otresita starica seća se svoje revolucionarne mladosti, dana provedenih u partizanima u Jugoslaviji za vreme Drugog svetskog rata, kao i perioda života koji je protekao u logorima na Banjici i u Aušvicu.

sam pod velikim uticajem pokreta "spori film" (slow-cinema) koji često izjednačava realno i filmsko vreme na nivou kadra. Međutim, kako je spori film uglavnom fokusiran na formu, dok je sadržaj manje bitan, mi smo ovde pokušale da intervenišemo u tu paradigmu i suočimo njegovu formu sa snažnim sadržajem. Nadale smo se da će upravo to dovesti do veće vidljivosti sadržaja, kao i da će gledalac imati vremena da proživi i reflektuje svaki detalj Sonjine priče. Zatim, bile smo zainteresovane za principe konstruktivističkog i kubističkog pejzaža iz vizuelnih umetnosti i kako se oni mogu prevesti u temporalnost filma i pokretnih slika. Ovo nam je bila zanimljiva referenca i zbog toga što je to bila levičarska umetnost Sonjinog vremena.

Glavna dramaturška potka filmske kompozicije oslanja se na Sonjin glas i način pripovedanja. Ona priča sporo ali britko, njene su misli i rečenice filmične, one prizivaju scene koje su se u prošlosti odigrale, jasno ih vidimo čitajući ih iz koreografije njenog govora. Na početku je potrebno neko vreme da se gledalac/slušalac poistoveti sa lentom ritmom filmske naracije, da sa njom počne da rezonira. Sonjina sećanja neretko nisu praćena njenim slikama na ekranu. Dok ona govori, oko kamere često se fokusira na fascinantne slike prirode (direktor fotografije Ivan Marković), a kad Sonju ne čujemo, pejzaži govore umesto nje svojom likovnošću, kao i zvucima i šumovima ptica, insekata, vetra, prigušene gradske buke... Tako film nosi osebujuću radiofonsku notu (dizajn zvuka Jakov Munižaba i Simon Apostolou), on se prevashodno sluša, a tek onda i gleda. Sluša se ispovest, slušaju se pejzaži, ali se slušaju i sopstvena sećanja – u mom slučaju vezana za hrabre babe i dede partizane

Gde je sve film sniman? Koji sve pejzaži su u njemu? Kako razumete koncept pejzaža?

MP: Dok Sonja priča, putujemo kroz pejzaže njene revolucionarne mladosti – šume i planine Srbije, uglavnom oko Valjeva, i blatnjavi teren Aušvica, zabeležene onako kako izgledaju danas – kao i kroz njen mali stan u centru Beograda gde je živela sa mužem i mačkom.

AV: Za nas je pejzaž velika i višeslojna tema, što teorijski, što životno. Za početak, moja porodica s tatine strane dolazi iz Crne Gore, iz okoline Skadarskog jezera, koju krase fantastična priroda. Moj deda je bio smiren, meditativan čovek, veliki ljubitelj tog kraja, koji je svoju sestru i mene naučio da čutimo i posmatramo let orlova krstaša iznad planinskog vrha.

i antifašističke tekovine jugoslovenskog odrastanja.

Sonja priča pred kamerom, međutim, način na koji su njeni monolozi prezentovani umnogome preispituje konvencije dokumentarnog filma. Intervjui se smenjuju sa pejzažima, u nekoliko navrata Sonju vidimo i iz ranijeg perioda, na porodičnim snimcima drugačijeg formata, u nartativ se upliću i dnevnički zapisi Ane Vujanović ispisani na ekranu kaligrafijom Siniše Ilića. Tu su i crteži koji niču u pejzažima. Reč je o poetičnim crtežima slikara, grafičara i nosioca Partizanske spomenice Piva Karamatijevića (1912–1963), koji neočekivano izrastaju i docrtavaju se u slikama prirode. Karamatijevići su se radovi često naslanjali na prizore iz Narodnooslobodilačke borbe, a u ovom kontekstu otmaju od zaborava davne borbe upisujući ih u predele kojima su za života prolazili. U nekoliko navrata pojavljuju se i snimci spomenika dignutih u spomen Narodno-

oslobodilačke borbe i njenih heroja. Te slike su neme, ali njihova tišina snažno odzvanja. Film je uokviren dvema partizanskim pesmama – na početku se vidi polje makova i čuju se *Crveni makovi* Mihovila Pavleka Miškine, hrvatskog pesnika stradalog u Jasenovcu. Ta pesma postaje slika.

Možda najupečatljiviji, ali i najnadrealniji deo Sonjine priče odnosi se na poslednje sate provedene u Aušvicu, opasne i konfuzne momente kada je u logoru nastalo komešanje usled poraza Nemačke. Ona se seća kako je bila u društvu dve drugarice i kako su se spremale da se izbave. Došle su nekako do velikog noža koji je uzela Sonja, jedna drugarica se naoružala perorezom, a druga viljuškom. Sonja ih je organizovala rekavši da će ona nožem bosti naciste koji im se budu našli na putu, a kako oni budu padali od njenih uboda, da ih drugarice dokrajče perorezom i viljuškom. Koliko god ludo i naivno zvučao ovaj plan, u momentu kada čujemo kako ga So-

nja izgovara, on postaje izvestan, ostvariv. Jer ona u njega veruje bez ostatka. Čini se da bi čak i u tom momentu kada ga prepričava, zarobljena u telu već krhke starice, ona bila u stanju da skupi snagu i ponovo odigra tu nadrealnu igru ako bi bilo potrebno. U tom momentu je njena blistava smelost ogoljena i postaje veća od života, prelazi granice i čini mogućim i ostvarenje najneverovatnijih snova. Taj sublimat njene hrabrosti sam doživela kao prošiveni bod filma, kao tačku koja je u mogućnosti da promeni čitavo polje značenja. Taj momenat tera na razmišljanje – u šta i koliko snažno verujemo danas? Zašto i kako (ne) pružamo otpor?

Pored Sonje, u filmu se gotovo neprijetno pojavljuju Marta Popivoda i Ana Vujanović, inače Sonjina rođaka, a u nekoliko navrata na kratko vidimo i Sonjinog muža Ivu. On u jednom momentu uzgred komentarišući, gotovo prošapuće da monstruoznost fašizma nikada i ničim ne može biti opravdana. Reči tog šapata su nešto što nije dozvoljeno, nije normalno, nije ljudski zaboraviti. Sonjina priča nam o tome govori. Međugeneracijski dijalog upisan u ovaj film uliva nadu u postojanost sećanja i otpora fašizmu i zaboravu.

JELENA NOVAK

Sa teorijske strane, pisala sam mnogo o "pejzažnoj dramaturgiji" koja postoji u izvođačkim umetnostima, naročito poslednjih godina. Važna tema koja je izronila iz ovih istraživanja je "perspektiva" i kako mi pomoću linearne perspektive, od renesanse stvaramo iluziju da je svet ovde za nas. Tu je krenula razmena sa Martom i okrenule smo se alternativnim pristupima perspektivi i rešavanju problema kako naseliti pejzaž različitim pogledima (kamere) u isto vreme. To smatramo i važnim političkim pitanjem.

Moguće je iščitati u filmu referencu ka autorima poput Danièle Huillet i Jean-Marie Straub. Na koji filmski/teorijski kontekst se oslanjate?

MP i AV: U svetu filma, reference su nam svakako Danièle Huillet i Jean-Marie Straub, dovoljno je pomenuti da se knjiga o njihovom filmskom radu zove upravo *Pejzaži otpora*. Ali tu su i Chantal Akerman, Lisandro Alonso, Eric Baudelaire, Thomas Heise. Što se tiče teorijsko-umetničkog konteksta, važni su nam spisateljica Ger-

trud Stein, teoretičar Hubert Damisch, kao i reditelji i koreografi koji su ispitivali scenske zamisli pejzaža koji nije određen linearnom perspektivom. Što se tiče sadržaja filma, istakle bismo snažan uticaj koji su na nas izvršili roman Svetlane Aleksijevič, *Rat nema žensko lice*, koji donosi priče borkinja iz Sovjetskog saveza i njihovu verziju rata, zbirku eseja *Kore* Georgea Di-di-Hubermana o «sećanjima breza» iz logora Aušvic-Birkenau, kao i esej Ursule le Guin, *Ceger-teorija pripovedanja*, koja razvija antiherojski pogled na istoriju civilizacije i ističe da voli roman jer umesto Heroja, tamo imamo prosto ljude, koji su svi heroji priče.

Ako bih morala da odaberem jednu reč koja bi stajala ispred čitavog ovog filma, bila bi to hrabrost. Hrabrost Sonje Vujanović, a kroz nju i čitave partizanske generacije naših baka i deka, hrabrost koja ne vidi mogućnost neuspeha onoga za šta se zalaže. Takođe i hrabrost autorki filma. Šta je za vas hrabrost?

MP i AV: Hrabrost je i danas biti partizanka. A partizanke smo sve mi, žene, koje ne prihvatamo nacionalizam, homofobiju i rasizam, koje smatramo da je neoliberalni kapitalizam izrabljivački ekonomski sistem iako često govori umilnim glasom ličnih sloboda, koje smo sumnjičave prema globalizmu jer nije rešio geopolitičke nepravde, koje smo svesne da je kućni rad, taj ogromni ženski doprinos civilizaciji u kapitalizmu toliko potcenjen da se čak i ne smatra radom i koje smo spremne da u takvom svetu podignemo glas otpora i ponudimo vizije drugačijeg sveta na bilo kom mestu i u bilo kom mediju. I na ulici i u galeriji. Upravo smo od Sonje naučile da ne moramo da budemo herojke da bismo bile partizanke. Ali moramo biti partizanke. Nema nam druge.

Predviđeno je prikazivanje filma u Srbiji?

Jeste naravno, ali ne smemo još da otokrijemo kad i gde će biti srpska premijera. Svakako: uskoro u Beogradu!

JELENA NOVAK

Ha! Ha! Reče komičar

**Savo Stijepović: *Prekrasne ruševine*;
Dereta, 2020**

Ukoliko se pođe od uobičajene, gotovo banalne činjenice da umetnost odvajkada najpre i najviše govori o vremenu i mestu u kojima nastaje, ili, ređe, o drugim epohama koje se na različite načine dovode u vezu sa onom autorovom, a to, naravno, da bi je dublje i preciznije predstavila i objasnila – može se reći da novi roman Save Stijepovića *Prekrasne ruševine* već od uvodnih rečenica dovodi u pitanje podrazumevana čitalačka očekivanja i iskustvo. Ova vrsta poigravanja sama po sebi nije ni prednost ni mana, ali nema sumnje da dilema, koja bi se najjednostavnije mogla formulisati rečima: koliko se i na koji način danas i ovde nekoga tiče priča o hipi komuni u Kaliforniji sa početka sedamdesetih godina – lebdi ivicom svesti neprestano tokom čitanja.

Stijepović (1970) je teren za radnju *Prekrasnih ruševina* pripremio još u svom prvom romanu *Mahagoni hol* (2008), a u izvesnom smislu i ranije, u knjigama poezije *Antologija univerzalizma* i *Dekadencija*. Objavljene sredinom devedesetih kod malih i ubrzo ugašenih izdavačkih kuća, ove knjige nastaju na tragu avangardnih iskustava veka koji je tada na izmaku i promovišu specifičnu formu kosmizma i duhovnog nomadizma, nastalog ne samo iz modernog, autentičnog osećanja otuđenosti i bezdomnosti, nego možda i više iz svedostupnosti umetničkih dela u svakom kutku sveta zahvaljujući modernim tehnologijama. Po navedenim odlikama Stijepović se može posmatrati kao saputnik pisaca iz antologije *Pseći vek*, sa kojima ga ne povezuju toliko određeni poetički principi, i kod njih samih potpuno raznorodni, koliko osećanje sveta koji se rasuo u nesastavljive deliće.

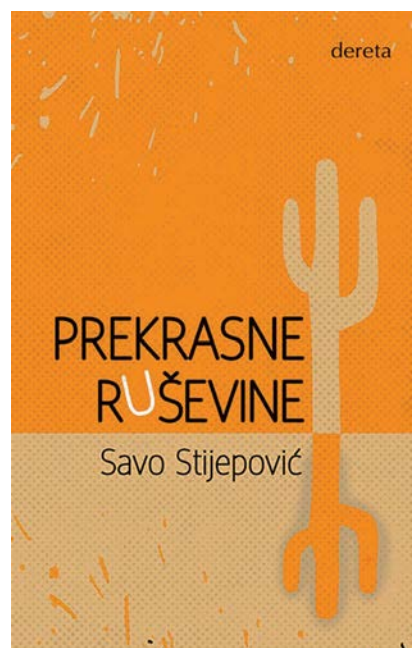
Istovremeno, sledeći tipičan postmoderni manir, Stijepović svoju poetiku gradi posvajanjem različitih pripovednih modela karakterističnih za tzv. žanrove nižeg reda. Idući tim tragom, *Prekrasne ruševine* bi se mogle odrediti kao metafizičko-psihodelični vestern ili drum-

sko-pikarska crna bajka, ali jednako tako i kao istorijska antiutopija. Ovakvi žanrovsko-poetički sudari i eksplozije obeležili su umetnost devedesetih godina, kada je granica između popularne i visoke kulture ukinuta, pa se stoga Stijepovićeve proza može porediti i sa filmovima umetnika kakvi su, recimo, Tarrantino ili braća Koen.

Ono što je zajedničko obeležje Stijepovića i američkih filmskih stvaralaca, pored brižljivo odabranih muzičkih kulisa, jeste specifična hiroovitost u građenju priče. *Prekrasne ruševine* tako počinju kao drumsko-detektivska potraga za nestalim piscem romana *Mahagoni hol* Martinom Komanom, da bi u drugom delu predstavile život u tipičnoj kalifornijskoj hipi-komuni, koju vodi propovednik Skip Lenski, u kojoj se nalazi i u isti mah zaboravlja pisac Koman, a potom, nalik na preokret u filmu *Od sumraka do svitanja*, uvodeći u priču demona Abadona, pravo iz gornjih krugova pakla, roman se nastavlja kao borba dobra i zla za duše pripadnika komune, da bi se sve završilo u potpunom rasulu: nizom pljački, krvavih obračuna i smrću svih junaka, osim glavnog – Dantea Kovača.

Ono što ucelinjuje ovu priču, prepunu naglih skretanja i izneverenih očekivanja, jeste u prvom redu izvanredno pronađen pripovedni ritam: sled akcije i kontemplacije, opisa i dijaloga, sinkopiran retrospekcijama, koji na mikropplanu prati smenjivanje jezičko-stilskih klišeja, karakterističnih za žanrovsku književnost, i inventivnih epiteta, metafora i drugih figura. Takođe, pripovednoj dinamici doprinosi i specifičan sintaksički ritam, po kome se duge i složene, vrtložne rečenice presecaju kratkim zaključcima i usklikima, dok česta ponavljanja, pojašnjavanja, naglašavanja, reče i uzvici pojačavaju suptivnost i živost priče.

Treba primetiti i da prostorom romana preovlađuju pustinjski pejzaži i da je najveći broj scena situiran u komuni koja će se ugasiti, po urušenim indijanskim na-

seobinama ili drumskim prodavnicama i svratištima na obodu nigdine, što priču o propasti hipijevske utopije smešta u odgovarajući ram, a u sliku sveta nenametljivo ugrađuje apokaliptična metafizička sazvučja. Tonalitet i ukupno značenje romana određuje i izbor pesama koje junaci neprestano oslušuju sa radija, a čija funkcija je da, s jedne strane, približe i ožive revolucionarno-utopijsku epohu na prelazu šezdesetih u sedamdesete, dok je sa druge, i važnije, identična onoj ulozi koju ima hor u antičkim tragedijama. Tako roman počinje dvadesetominutnom "vožnjom" ikoničnog benda epohe Grateful Dead *Dark Star*, koja govori o pozivu na putovanje, spoljašnje i unutrašnje, i treba je razumeti kao obećanje dobrog provoda, a završava se psihodeličnom pop brzalicom *Ha! Ha! Said the Clown* sastava Manfred Mann, koja čitavu priču predstavlja kao kosmičku šalu, u kojoj je junak, zaveden muzikom i osmehom u očima devojke na plesnom podijumu, poverovao da mu je sreća nadohvat ruke, prepustio se noći – i ispao glup u društvu. U neku ruku predvidljiv i neminovno kraj, kao i svake druge plemenite ideje i poduhvata u ljudskoj istoriji, koji se, čini se, razlikuju i sameravaju samo kvalitetom provoda koji ih prati dok traju.

MARJAN ČAKAREVIĆ

Danilo Kiš na jednom

Havijer Serkas: *Kralj senki*;

Arhipelag, Beograd 2020,

prevod Biljana Isailović

U *Salaminskim vojnicima* pripovedač, koji podeća na Havijera Serkasa, piše knjigu o španskom građanskom ratu i traga za republikanskim vojnikom koji je na nišanu držao jednog od vođa fašističke falange, ali oroz nije povukao. Pripovedaču, međutim, pisanje slabo ide, pa umesto da piše priču koju je naumio, više piše o tome kako ne može da piše i kako bez naročite volje tumara po Barseloni u potrazi za kojekakvim dokumentima ili svedocima. Upravo će pisanje o pisanju postati jedan od glavnih elemenata autofikcijske poetike Havijera Serkasa. U *Hohštapleru* junak koji se zove Havijer Serkas pokušava da rekonstruiše priču čoveka koji je falsifikovao sopstveni život i tim falsifikatom prevario čitavu naciju, ali kako je reč o genijalnom prevarantu, pisac je sve vreme na oprezu, te naporedo sa pričom o Enriku Marku piše i kako proverava činjenice, kako razlikuje istinu od fikcije, odnosno kako dostiže istinu književnog teksta, sve vreme mučeći sebe vanknjiževnom dilemom: da li ta i takva priča uopšte zasluhuje da bude napisana (*Vreme* 1441, 16. avgust 2018). U *Brzini svetlosti* španski profesor u Americi upoznaje neobičnog Amerikanca, postaju prijatelji, život ih razdvaja, a kada posle dosta godina odluči da ga potraži, ta će se potraga pretvoriti u detektivsko kopanje po njegovoj prošlosti iz koje će, kao iz skrivenog ormara, početi da ispadaju vrlo nesusimpatični kosturi. Dok pronalaze i prate tragove svojih opsesija, junaci Havijera Serkasa detaljno opisuju motive koji su ih u potrage gurnuli, načine na koje dolaze do dokumenata ili svedoka događaja, dele sa čitaocem svoje dileme, nalaze se sa sagovornicima po kafeima u velikim gradovima – upečatljiv je susret sa Robertom Bolanjom u gradiću pokraj Barcelone (*Salaminski vojnici*) – ili odlaze u daleka mesta, ponekad i u inostranstvo, da bi popričali sa učesnicima događaja

koji istražuju, sopstvenim očima videli dokument do kojeg im je stalo i, ako je moguće, fotografisali ga, ili makar da bi osetili mesto na kojem se događaj odigrao. Strogo uzev, Serkasovi istražitelji rade sve ono što rade i savesni istoričari dok obrađuju temu, ili detektivi kada nastoje da razreše slučaj, jedino što, za razliku od istoričara, ovi potanko opisuju i sve ono što te potrage prati: metode koje primenjuju (snimanje sagovornika kamerom, na primer), načine na koje proveravaju verodostojnost dokumenata ili svedočanstava, svoje sumnje i prepreke na koje nailaze. (Izuzetak je Serkasovo remek-delo *Anatomija jedne pobune*, u kojem je pripovedač depersonalizovan, a spisak literature na kraju romana velik koliko i spisak literature doktorske teze. Ipak, nijednog trenutka tekst neće skliznuti u teorijsku raspravu, sve vreme održavajući napetost od koje – iako svi znamo šta se dogodilo na kraju – doslovno zastaje dah.) U romanu *Kralj senki* Serkas do virtuoznosti dovodi tehniku autofikcije i svog pripovedača i istražitelja, koji se i ovoga puta zove Havijer Serkas, suočava s jednim od najtamnijih, najprećutanijih i najmučnijih priča iz prošlosti njegove (svoje?) porodice. Koliko god u dosadašnjim romanima španski pisac bio ličan, on je uvek tragao za nečim što je bilo izvan porodične intime: republikanski vojnici koji je poštedeo fašistu, na primer, pripovedačeva je opsesija, ali ne i suočavanje s događajem iz lične povesti. Dugo se Serkas opirao pisanju o liku iz porodične istorije: “Tu ideju (pisanje) odbacio sam čim sam postao pisac; razlog je bio taj što sam osećao da je Manuel Mena bio najveći teret unutar nasleđa moje porodice, pa ukoliko bih pričao o njegovom životu, to bi značilo da preuzimam na sebe teret ne samo njegove političke prošlosti nego i političke prošlosti cele moje porodice, a reč je o prošlosti koje sam se najviše stideo” (str.

7). Kada je, međutim, svome prijatelju režiseru Davidu Truebi saopštio da će svemu uprkos napisati roman, dobio je ovakav komentar: “Stvarno ćeš da pišeš još jedan roman o Građanskom ratu? Jesi li ti kreten ili u čemu je stvar?” (str. 28). Upravo je, naravno, Trueba režirao film po Serkasovim *Salaminskim vojnicima*. Sve ono, dakle, što je osvojio u prethodnim romanima, primenjuje Serkas na samoga sebe i ispisuje roman o svome dedu, majčinom stricu, koji je kao devetnaestogodišnjak poginuo u građanskom ratu na strani fašista.

Manuel Mena je, dakle, imao 18 godina kada je, mladički zaneseno, otišao da brani Španiju od republikanske napasti, na ratištu se proslavio hrabrošću i, godinu dana kasnije, u kovčegu bio vraćen u rodni Ibaernando gde je sahranjen s vojnim počastima, a onda višestruko zaboravljen. Fašisti su ga zaboravili jer ih nije bilo briga. Porodica ga je istisnula iz sećanja jer ga se stidela. Havijer Serkas, junak romana Havijera Serkasa, jednog će se dana zagledati u fotografiju svoga dede, koja je stajala kao neka vrsta relikvije iznad njegovog stola i odlučiće, naizgled iznenada i uprkos višegodišnjem opiranju, da napiše roman o njemu. Knjiga o Manuelu Meni će, međutim, postati i knjiga o španskom građanskom ratu, o tome kako se zemlja pod naletom fašista cepa, o tome kako se malo i siromašno selo u španskoj zabiti deli na dve nepomirljive strane, o tome kako komšije, takoreći preko noći, postaju opaki, pretvoriti i odvrtni, priča o najvećoj bici španskog građanskog rata kod Ebra 1938. godine, o prijateljstvu sa režiserom Davidom Truebom (koji teško pati jer ga je žena napustila zbog slavnog i zgodnog glumca), o istini i laži u književnosti, o majci i njenim sestrama, o devedesetogodišnjim starcima koji se sećaju njegovog dede, te o priči Danila Kiša *Slavno je za otadžbinu mreti*. I sve to tako da,

španskom drumu

Havijer Serkas

Kralj senki

Архипелаг

kada jednom uzmemo knjigu u ruke, ne ispuštamo je bez obzira na to šta se događa oko nas.

Ono što Serkasa vodi u njegovim romanima jeste želja da razume, ne da osuđuje. Zato i uspeva da piše o svome dedi frankisti. Istovremeno, on ispisuje hroniku siromašnog sela Ibaernando u kojem je rođena i njegova majka Blanka Mena i ne pada mu na pamet da bilo šta i bilo zbog čega ulepšava. Progovoriće o ubistvima, nasilju, političkoj ostraošćenosti, ljudskoj nesolidnosti, a da iz svega toga ne izuzme ni svojtu. Naprotiv. Kada piše o tome kako su levičari 1936. godine, posle dobijenih izbora, preko noći smenili desničare na vlasti kao odgovor na to što su desničari, dve godine ranije, na isti

i zbog čega pošlo po zlu u Španiji, e da su nedugo posle ubedljive pobede republikanaca na izborima, i uprkos tome što se republika učvrstila, Franko i njegovi fašisti toliko zamutili vodu da je zemlja ušla u jeziv građanski rat, a potom bila zgažena fašističkom čizmom. Kada piše o mladičkom herojstvu svoga dede, on se ne zadržava toliko na psihološkoj ravni koju devetnaestogodišnjak deli s ogromnim brojem momaka na svim stranama sveta, nego istražuje uslove mogućnosti njegovog držanja, onako, otprilike, kako Tomas Man istražuje uzroke oduševljenja Hansa Kastorpa za Prvi svetski rat. Za razliku, međutim, od Manovog junaka, za kojeg ne znamo kako je prošao u ratu – premda, ako nije poginuo, nije

nimalo teško pretpostaviti šta se s njim događalo – Manuel Mena će, uz dvostruko ranjavanje, poživeti dovoljno dugo da shvati u šta se upustio i da izgubi svaki entuzijazam za pakao koji je, iz mladičke gluposti, odabrao (ali je ulogu, dosledno, odigrao do kraja, mrtav i pre nego što su mu geleri pokidali utrobu).

Epizoda, pak, ili razgovor o remek-priči Danila Kiša *Slavno je za otadžbinu mreti*, razgovor koji vode Serkas i Trueba u kolima na putu od Madrida do Ibaernanda, biser je u ovom književnom biseru. Havijer Serkas je profesor književnosti koji u svoje romane, gotovo bez izuzetka, ubacuje i priče o knjigama, filmovima ili književnim motivima. U *Kralju senki* imamo jedan Antonionijev film, pripovedač stalno čita *Ilijadu* i komentariše je (kao što, recimo, u *Hohštapleru* imamo Servantesa i njegovog *Don Kihota*), ali razgovor o priči Danila Kiša pripada onoj neuhvatljivoj, neponovljivoj, višoj funkcionalnosti koju su u stanju da proizvedu samo oni najveći. Razgovor dvojice prijatelja počinje naizgled ni iz čega, kako bi se, za duga puta, razbila tišina, a pretvara se u vrtoglavo, neočekivano tumačenje Kišove priče, koje ne samo da se savršeno uklapa u pripovest o Manuelu Meni, već na videlo izvodi slojeve pripovetke koji su izmicali komentatorima. Serkas Kiša razume više i bolje najpre zato što je i sam pisac, ali pre svega zbog toga što njegovi, Serkasovi junaci, žive Kišovu priču, ponavljaju je u svom vremenu i na svoj način. Serkasovi su junaci dvojnici mladog grofa Esterhazija koji, već s omčom oko vrata, iščekuje spas u poslednjem trenutku, ali oni su i grofica Esterhazi koja će, možda, žrtvovati sina zarad slave porodice i otadžbine. Istorijski, naravno, pišu pobednici, jedino što se Serkas, koji ispisuje istoriju svoje porodice, ne oseća nimalo kao pobednik. I ovoga puta izvesna je samo smrt.

IVAN MILENKOVIĆ

Sibirski pacijent u

Foto: AP Photo / Dmitri Lovetsky

Onima koji mnogo preteruju, povratak u Rusiju žestokog Putinovog kritičara Alekseja Navaljnog ličio je na povratak Lenjina u zašvajsovanom vagonu 1917. A onda se otkrilo neprijatno lice te "Putinove žrtve koja je preživela novičok". Nastavlja se špijunsko-politička saga, čija će dužina trajanja biti obrnuto proporcionalna broju verifikovanih činjenica

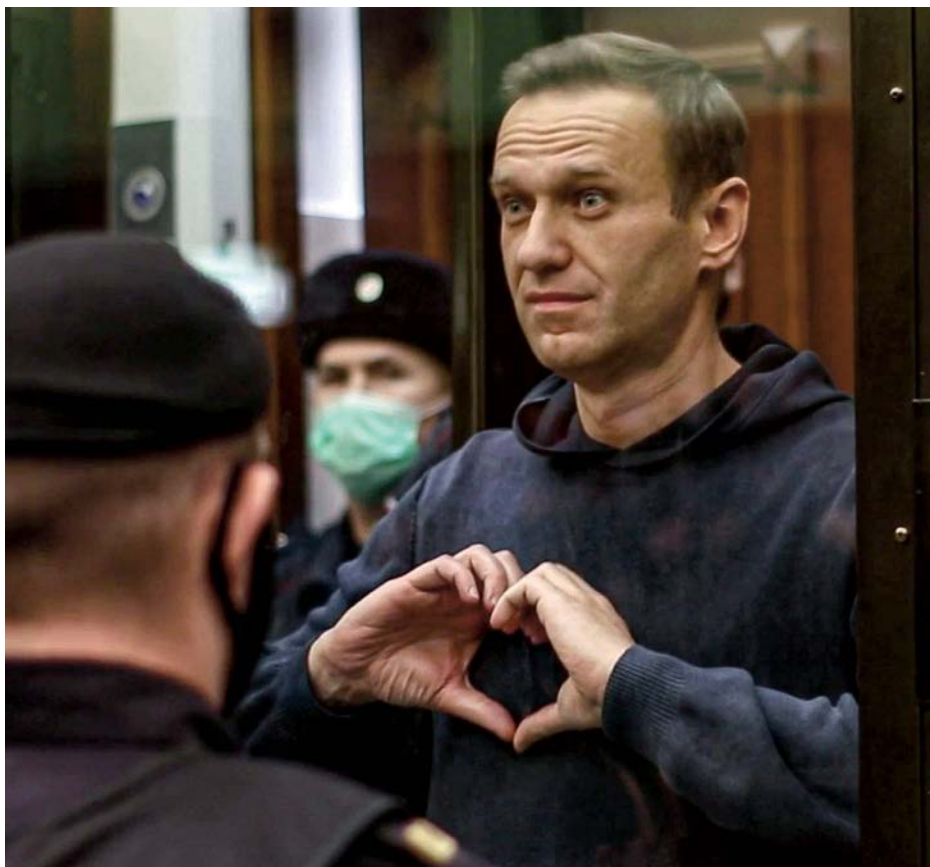
Aleksej Navaljni, hitno hospitalizovan u Omsku gde mu je spašen život 20. avgusta 2020. godine, a kasnije prevezen u Nemačku gde je lečen zbog navodnog trovanja organofosfatnim otrovom iz grupe novičok nepoznatog sastava, vratio se u Rusiju avionom "Pobeda". U Nemačkoj ga je ispratila jaka policijska zaštita. U Moskvi, na aerodromu Šeremetjevo, čekala ga je grupa pristalica, ali je avion, pod izgovorom da se mašina za čišćenje snega nalazila na pisti, usmeren na aerodrom Vnukovo gde ga je na graničnom prelazu uhapsila Federalna služba bezbednosti.

U trenutku kada se vratio u Rusiju, Navaljni je na Jutjubu objavio film "Putinova palata: Istorija najvećeg mita na svetu", koji je za kratko vreme pregledan više od 100 miliona puta. Navaljni pripoveda da je Putin na imanju 39 puta većem od Monaka sebi sagradio najveću privatnu rezidenciju na svetu, koja košta 1,5 mili-

jardi dolara, sa podzemnim klizalištem, akvadiskom, bioskopom, privatnim kazinom i baršunastim nargila barom, sa sve šipkom za striptiz. Sve to pripada "bogatstvom i luksuzom opsednutom" i "mentalno bolesnom" Putinu, kaže Navaljni. Kremlj se najpre zadovoljavao demantijima na "staru temu", saopštenjima da je taj film čista laž i da na tom mestu ne postoji nikakav "Putinov dvorac". Navaljni je, inače, snimio mnogo filmova sa sličnim sadržajem, kakvi su dokumentarni film "Čajka" (2015) o aktivnostima sinova i kolege bivšeg generalnog tužioca Jurija Čajke ili "On nije Dimon za vas" (2017), o navodnoj imovini tadašnjeg premijera Dmitrija Medvedeva.

Pošto se, međutim, internet zbog "Putinovog dvorca" usijao, a ozbiljni listovi počeli da tretiraju tu stvar kao ozbiljnu, Putinu je na jednoj video-konferenciji postavljeno pitanje: "Sada je na vrhu hostinga Jutjuba video o tome da navodno po-

Mornarskoj tišini

HAPŠENJE I LJUBAV: Privođenje demonstranata i Navaljni u sudnici

Foto: (Moscow City Court via AP)

sedujete palatu u Gelendžiku. Vladimiru Vladimiroviču, da li je to istina?" Putin je dva puta ponovio da nikada u tom objektu nije bio, da to ne pripada ni njemu ni članovima njegove uže porodice niti da im je ikada pripadao. Kaže i da nije gledao taj film, ali da su mu pokazali inserte, pa i montažu na kojoj je prikazano kako on pliva u bazenu, koristeći sliku iz 2006. godine kada je plivao leptir stilom u reci Jenisej.

Putin kaže i da neke od ljudi povezanih s tim objektom poznaje, da su neki od njih njegovi prijatelji, da tu ima i nekih njegovih daljih rođaka, da neke uopšte ne poznaje, ali da njihova imena ne pominje zato što svakoga koga pomene stave na spisak za sankcije. Podseća da je ta priča lansirana pre deset godina i da ništa od toga nije tačno. Ponavlja i omiljeni citat Ostapa Bendera: "Skučno, djevočki..." Dosadno devojke, smislite nešto drugo.

Posle toga ruski milijarder i bizni-

sman koji je gradio Krimski most Arkadij Rotenberg izjavljuje kanalu "Maš Telegram" da je on vlasnik "palate" u Gelendžiku. Kaže da je to bio komplikovan slučaj, da je bilo mnogo poverilaca, ostavinskih procedura, ali da je uspeo da postane vlasnik i da tu gradi hotel, jer je mesto prelepo, a on inače ulazi u hotele na Krimu i drugde, mada nerado govori o svojim poslovima zbog zapadnih sankcija.

TV "Rusija 1" je potom objavila dugu reportažu u kojoj su prikazani goli betonski zidovi bez tragova šteta koji bi ukazivali na neku rekonstrukciju. Mesto u Navaljnijevom filmu montažom ilustrirano kao akvadiskoteka je zapravo buduća fontana. U prostoriji koja je u Navaljnijevom filmu prikazana kao striptiz bar visila su odelja građevinskih radnika koji pričaju viceve o striptizu. Posebno je pokazivano da kraljevska kapija s dvoglavim orlom na tom gradilištu ne postoji, a i da u Navaljnijevom filmu dvoglavi orao

nije ruski nego onaj s lavom sa crnogorskog grba.

Svejedno, neki demonstranti su nosili pozlaćene četke za toalet kao simbol protesta protiv raskoši.

SMRT LEKARA

U takvoj atmosferi dočekana je 4. februara i vest o tome da je u 56. godini na poslu, u jedinici intenzivne nege gde je i radio, iznenada od infarkta preminuo zamjenik glavnog lekara za anesteziologiju i reanimaciju Omske hitne bolnice br. 1 (BSMP-1), pomoćnik odeljenja Omskog državnog medicinskog univerziteta Sergej Valentinovič Maksimišin.

Vest o Maksimišinovoj smrti ne samo da su objavile ruske savezne novine, već i strani mediji, na primer, "Dejli mejl" i CNN koji je citirao Navaljnijevog saradnika Leonida Volkova: "Znao je više od bilo koga drugog o Aleksejevom stanju, pa ne mogu da isključim da on nije umro prirodnom smrću..." Šef preminulog anesteziologa, glavni lekar Omske bolnice koji je lečio Navaljnog je, u međuvremenu, postao ministar zdravlja u Omskoj oblasti.

MULTINACIONALNO ISTRAŽIVANJE

Tokom boravka u Nemačkoj Navaljni je objavio i film koji je navodno rezultat istrage onlajn platforme *The Insider*, veb sajta istraživačkog novinarstva *Bellingcat*, Si-En-Ena i nemačkog "Špigel" o tome da su navodni članovi posebne grupe FSB-a uočeni na istim letovima ka raznim gradovima ka kojima je leteo Navaljni i da su, dakle, umešani u trovanje Navaljnog. Jednog od pomenutih policajaca Navaljni poziva telefonom predstavljajući se kao kolega policajac koji mora da napiše izveštaj i pred kamerama na neko nejasno objašnjenje zašto trovanje nije uspeo podiže pesnicu i uzvikuje: "Jesi! Bingo. I objavljuje film o tome kako je razgovarao sa svojim ubicom.

Kad je objavljen taj film kojim su osumnjičeni policajci, Vladimir Putin je rekao da to nije nikakva novinarska istraga, već "legalizacija materijala američkih specijalnih službi", a ako je tako, "tačno je da

PROTESTI: Sukob pristalica Navaljnog i policije u Peterburgu i...

Fotografije: AP Photo / Dmitri Lovetsky

specijalne službe bde nad njim". Uz to je dodao: "Da su hteli da ga ubiju, oni bi ga ubili..." Verziju o Navaljnom kao čoveku s kojim rade strane obaveštajne službe pominjao je pre toga obaveštajac Nikolaj Petrušev, član ruskog Saveta bezbednosti.

Da su ruske tajne službe pratile Navaljnog, moglo se lako zaključiti još dok je on bio u komi: REN TV, tabloid "Moskovski komsomolac" i provladina "Izvestija" objavljivali su identične dosjee, očito se oslanjajući na isti izvor koji je sugerisao kako je Navaljni tamo u Sibiru kombinovao rad sa zabavom. Tada je objavljen i dosije o Mariji Pevčih, navodno misterioznoj 33-godišnjoj Ruskinji koja duže vreme živi u Velikoj Britaniji, uživa u sportu i trenira u okviru programa elitne američke vojne jedinice Foke, radi sa Jevgenijem Čičvarkinom, kome navodno posao sa vinima u Londonu ne ide najbolje, i vodi istraživačko odeljenje Navaljnijeve fondacije za borbu protiv korupcije.

TAJNI AGENT I OPOZICIONAR

Dok su se 23. i 31. januara i 2. februara u Rusiji odvijale demonstracije u kojima je traženo da se Navaljni pusti na slobodu, Federalna služba bezbednosti objavila je tajno snimljen materijal koji pokazuje kako "bivši drugi sekretar za politička pitanja ambasade u Ruskoj Federaciji, identifikovan kao tajni agent MI6, Džejms Vilijem Tomas Ford, oženjen Elizabetom Grenberg, identifikovanom kao švedskom obaveštajkom", ulazi u neki restoran u Moskvi, a sledi ga predstavnik ruske opozicije Vladimir Ašurkov, direktor Fondacije za borbu protiv korupcije (FBK) Navaljnog, koji je u međuvremenu pobjegao u Veliku Britaniju.

Na video-snimku se prikazuje kako Ašurkov, prekidajući razgovor kad nai-

đe kelnerica, priča o sakupljanju novca, o planovima opozicije za masovne proteste, građanskim inicijativama i kontaktima sa elitom, a zatim traži informativnu pomoć od Vlade Velike Britanije: "U nekim slučajevima nemamo direktnih dokaza (o korupciji na visokom nivou), oni su posredni, ali siguran sam da britanska služba za borbu protiv prevara ima veliku količinu informacija koje nama nisu dostupne... Siguran sam da britanske službe imaju podatke koji potvrđuju vezu između Abramoviča, Usmanova, ljudi u ruskoj vladi... I Velika Britanija može imati velike koristi za sebe..." Tajni agent Ford mu, onako preko zalogaja, savetuje da se obrati Transparensi internešenelu, koji finansira britanska vlada.

Policija je u toku protesta pretresala stanove aktivista Navaljnijeve FBK, koja je zbog primanja novca iz inostranstva proglašena za tzv. "stranog agenta", a koja je, prema ruskim provladinim medijima, u toku leta bila pred bankrotom i likvidacijom. Sudeći prema ruskim medijima, izgleda da se protiv Navaljnog vodi istraga zbog korišćenja sredstava tog nevladinog fonda u izbornoj kampanji, što je u Rusiji zabranjeno.

POLITIČKI PROCESI

Kako je ranije najavljivano, sud je uprkos protestima uslovnu kaznu Navaljnom zamenio zatvorskom od dve godine i osam meseci zbog toga što se tokom izdržavanja uslovne kazne šezdeset puta nije javio odgovarajućoj službi. U Rusiji je, inače, u 15.000 slučajeva uslovna kazna preinačena u zatvorsku.

Lider partije Jabloko Grigorij Javljin-ski ocenjuje kako je odluka suda da zaptvori Navaljnog politička, ali i da su svi sudski i pravni događaji koji se odvijaju

u vezi sa Navaljnim politički motivisani i donedavno su odražavali, blago rečeno, "unutar-elitne" spletke i protivrečnosti.

Rusi tvrde da ne mogu da pokrenu istragu o trovanju Navaljnog zato što im Nemci ne daju na uvid šta su tačno utvrdile laboratorije Bundesvera i dve neidentifikovane laboratorije u Švedskoj i Francuskoj, a da se od nje pod pretnjom sankcija traži da istraži slučaj. U decembru 2020. ruskoj vanskistenskoj opoziciji blizak Levada centar (koji je takođe svrstan u registar nekomercijalnih organizacija koje u Ruskoj Federaciji deluju kao "strani agenti") u jednom istraživanju nalazi da 30 odsto anketiranih Rusa smatra kako je trovanje inscenirao sam Navaljni, 19 odsto smatra da je navodno trovanje provokacija stranih specijalnih službi, a tek 15 odsto govori o pokušaju ruske vlade da eliminiše političkog protivnika.

Navaljni čeka rasplet sudskih procedura u moskovskom zatvoru "Mornarska tišina", čije ime odudara od velike buke koja se diže oko tog slučaja. To ime nije rezultat sarkazma, već potiče još iz vremena kada je Petar Veliki tu podigao dom za ostarele mornare i zabranio da pored njega kola prave galamu tandrčuci po kaldrimi.

MNOGO NA INTERNETU,

MALO NA ULICI

Moskva se pribojavala da skandal oko Navaljnog ne inicira neka vrstu "beloruskog scenarija". Naročito su se trudili da spreče da u protest budu uključeni maloletnici, među kojima je, zahvaljujući internetu, Navaljni popularan.

Roskomnadzor (RKN) je pod pretnjom kazni od 800 hiljada do 4 miliona rubalja zahtevao da društvene mreže VKontakte, Fejsbuk, Instagram i kine-

ski TikTok, čiji su glavni korisnici tinejdžeri, uklone sadržaje koji provociraju maloletnike da učestvuju u neodobrenim masovnim protestima. Mreža TikTok je uklonila 38 odsto takvih informacija, VKontakte 50 odsto, Instagram 17 odsto, Jutjub 50 odsto identifikovanih poziva mlađoj generaciji da učestvuju u nezakonitim skupovima ili radnjama. Registrovana je i serija napada preko društvenih mreža na "sluge režima", objavljivanje ličnih podataka policajaca i javnih radnika itd.

Manji ili veći skupovi su po zimi održani u pedesetak ruskih gradova, a ne samo u Moskvi i Petrogradu, što je fasciniralo zapadne izveštače. Licitiranje o broju u moskovskom slučaju kretalo se od 4.000 (policajska procena) do 40.000 prema Rojersu, na šta je Lavrov primetio: "Zašto ne i 400.000..."

Predsednik partije Jabloko Grigorij Javljinski piše: "Okolo 100 miliona gledalaca Jutjuba konvertovalo se približno u 200 hiljada ljudi po celoj zemlji i 20 do 30 hiljada ljudi u prestonicama... Po sadašnjim merama sa onajna, to je veliki broj. Međutim, to nije dovoljno da se utiče na političku situaciju u zemlji i da se vlast prinudi na dijalog."

Glavni realni rezultat ove protestne aktivnosti, po njegovom mišljenju, jeste rast broja uhapšenih i političkih zatvorenika, a zbog kojih se ne javlja nikakav "opštenarodni pritisak" za njihovo oslobađanje. Još jedan takav ciklus uličnih akcija bio bi samo put ka još većem razočarenju. Čak i u štabu Navaljnog su to shvatili i izjavili da do proleća neće zvati ljude "pod palice".

Prema opozicionim izvorima, tokom rasturanja demonstracija privedeno je oko 11.000 ljudi, tako da su neke od njih morali da smeštaju i u centar za izbeglice. Veći broj njih je osuđen na po 5 do 30 dana zatvora, neki na novčane kazne, a protiv dvadesetak je pokrenut krivični postupak.

Javljniski objašnjava da je na protestne akcije u Moskvi u januaru 2021. godine izašlo manje ljudi nego što ih je bilo 2011, 2012, pa čak i 2019. zato što za skoro deset godina od protesta 2011. nije došlo do sazrevanja karaktera protesta, zato što se od tada nije desilo gotovo ništa. Politički analitičar Oleg Matvejev oce-

Vladimir Putin

Foto: Mikhail Klimentyev, Sputnik, Kremlin Pool Photo via AP

njuje da je u demonstracijama učestvovalo malo ljudi zbog demoralizacije pristalica Navaljnog. "Malo ljudi želi da uđe u bitku za stranog agenta i proizvođača falsifikata i da upadne u nevolje", kaže Matvejev.

MUNICIJA ZA IZBORE

"Volstrit džornal" je pisao kako je Putin ranije "uspeo da preživi proteste", ali da se od tada njegova popularnost "strmoglavila usred oslabljene ekonomije zbog nižih cena nafte i zapadnih sankcija". "Gardijan" piše da je Navaljni filmom o dvorcu "iskopao tunel ispod Putina".

Sveruski centar za proučavanje javnog mnjenja (VCIOM) je, međutim, 5. februara predstavio najnovije istraživanje, prema kome je od 25. januara do 31. januara 2021. na direktno pitanje o poverenju u Vladimira Putina 66 odsto ispitnika odgovorilo pozitivno.

Istraživanje VCIOM iz novembra 2020. pokazalo je da se više od polovine birača (62 odsto) izjašnjava da hoće da glasa za parlamentarne stranke. Podrška stranci Jedinstvena Rusija iznosi 30,9 odsto, Komunističkoj partiji 11,2 odsto, Liberalno demokratskoj partiji 10,6 odsto, Poštenoj Rusiji 6,2 odsto.

Tek oko 16 odsto Rusa glasalo bi za neku od 41 vanparlamentarne stranke, najčešće za Jabloko i Partiju penzionera – po 4 odsto.

PONIŽAVANJE 95-GODIŠNJEG VETERANA

Jedan komentar RIA Novosti piše kako se 5. februara odigrao "krajnje netrivialni" događaj, kako se "retko dešava da se neko javno i u realnom vremenu uništi kao javna ličnost i da to učini sa žestokim entuzijazmom..."

Naime, u junu prošle godine RT TV kanal je objavio promotivni prilog u kome su javne ličnosti čitale delove ruskog ustava radi motivisanja ljudi da glasaju na referendumu. Navaljni je na svom Tviteru te ličnosti nazvao "korumpiranim lakejima", "sramotom zemlje", "ljudima bez savesti" i "izdajnicima".

Ignat Artemenko, 95-godišnji učesnik Velikog otadžbinskog rata, ranjen na Odri, bio je uvređen zbog Navaljinih reči, pogotovu zbog izjave da je on, koji je krvario za otadžbinu, izdajnik. Kako se Artemenko razboleo, njegov unuk mu je pomogao da podnese tužbu za klevetu. Istražni komitet je u junu 2020. pokrenuo krivični postupak zbog "svesno lažnih podataka koji diskredituju čast i dostojanstvo veterana".

Tokom sudske rasprave u Babuškinskom sudu u Moskvi 95-godišnji veteran je od Navaljnog tražio samo javno izvinjenje. Aleksej Navaljni je, međutim, starog Ignata Artemenka više puta nazvao "lutkom" koja ništa ne razume, na koju su "okačili ordenje da zveči" i konom "porodica trguje". Dobacivao je kako će im taj starac u toku procesa umreti i da će tog starog čoveka "rođaci večeras zadaviti", da bi njemu pripisali krivicu. Starcu, koji je na suđenju preko video-linka učestvovao od kuće, sve to je bilo previše pa je pozvana hitna pomoć.

Dvojici zapadnih ambasadora, koji su prisustvovali tom suđenju, ruski MIP je ironično zahvalio "na interesovanju za ruske heroje Otadžbinskog rata".

RECIKLIRANI DESNIČAR

Čast liberala koji su o toj mučnoj epizodi užasnuti ćutali spasao je lider Jabloka Grigorij Javljinski, podsećajući na to da je Navaljni "reciklirani desničar":

HIT NA JUTJUBU: Film Navaljnog o navodnom Putinovom dvorcu

“Ako mase budu pratile Navaljnog, zemlja će se u budućnosti suočiti sa fašizmom... Talas koji se sada diže ne diže se samo protiv Putina. Ustaje se i za nedemokratsku budućnost Rusije. Ustaje se za prošli komunizam ili za budući fašizam. A Navaljni je jedan od potencijalnih lidera ovog novog razaranja”, opominje Javlinski.

Navaljni je prvi put ušao u politički život 2000. godine kao deo liberalne stranke Jabloko, iz koje je izbačen kada se saznalo da je bio član “Ruskog marša”, ultranacionalističkog pokreta koji se isticao sloganima poput “Prestanite da hranite Kavkaz”. “Njujork tajms” je 2011. izveštavao kako se Navaljni pojavio kao govornik zajedno sa neonacistima i skinhedsima, a i da je jednom glumio u video-snimku koji tamnokose kavkaske militante upoređuje sa bubašvabama: ako bubašvabe mogu da se ubiju papučama, on kaže da u slučaju ljudi preporučuje pištolj.

Dve godine kasnije Navaljni je povodom nereda 2013. godine, kada je oko 1.000 nacionalista napalo srednjoazijske imigrante na ulicama, na svom blogu napadao “horde legalnih i ilegalnih imigranata”. Prema Bi-Bi-Siju, učesnici su skandirali: “Rusija za Ruse!” i “Bela sila!”

Nakon 2013. Navaljni je počeo da glanca svoj imidž umanjujući nacionalističku retoriku, barem u javnosti. Preusmerio je svoj pokret ka prikupljanju ruske nezadovoljne levičarske omladine. Nakon što je sa 24 odsto glasova došao na drugo mesto na izborima za gradonačelnika Moskve, zapadni mediji su ga sve više opisivali kao “glavnog antikremaljskog političara”, što je pojačano nakon njegovog trovanja.

KANDIDAT ZA NOBELA

Predviđajući smanjenje intenziteta protesta, najbliži Navaljnijevi saradnici su 31. januara preko zapadnih medija tražili da američki predsednik Džo Bajden nametne sankcije protiv 35 ruskih biznismena i zvaničnika, kao i protiv osoba umešanih u progon Navaljnog. Bajden je odmah po stupanju na dužnost u telefonskom razgovoru sa Putinom ugovorio produženje na pet godina sporazuma o ograničenju raketa dugog dometa. Kremlj u informaciji za javnost o tom važnom sporazumu nije pomenuo da je Bajden tražio oslobađanje Navaljnog i svih demonstiranata. Kada je Bajden kasnije strogim tonom iz Bele kuće poručio Moskvi da je “vreme ruskog mešanja u američke izbore i hapšenje opozicionara završeno”, Peskov je rekao kako Moskva ne namerava da sluša takve prigovore niti ultimatum.

Imenovanja nove Bajdenove administracije u ruskim medijima se “pozdravlja” podsećanjem da u Vašingtonu kor-milo preuzimaju akteri tzv. politike promene režima u Libiji i na drugim mestima, uz prognoze da će oni takvu politiku voditi i prema Rusiji. Ruski mediji su veoma često objavljivali snimke koji pokazuju kako Viktorija Nuland u Kijevu deli piroške učesnicima kijevskog Majdana 2014. Ukazuju i na antirusku retoriku državnog sekretara Antonija Blinkena.

Evropljani, koji su optimistički pozdravljali “povratak Amerike”, složno su slali javne ultimativne poruke Moskvi da “odmah oslobodi Navaljnog i mirne opozicionare”. Poljska ikona slobode Leh Valesa, koji je dobio Nobelovu nagradu 1983. godine, nominovao je Alekseja Navaljnog za Nobelovu nagradu za mir. Prema pi-

sanju “Njusvika”, na listi kandidata za Nobela cveta hiljadu svetova sadašnje svetske konfuzije: Greta Tumber, Donald Tramp, Džerard Kušner, “Crni životi vrede”, NATO, Svetska zdravstvena organizacija, inicijative za usavršavanje vakcine, beloruske opozicionarke, Vikiliks...

SECIRANJE RECIPROCITETA

Švedskoj ministarki spoljnih poslova An Linde su tokom posete Moskvi predstavili video-snimke nasilnog širenja protesta u SAD i zemljama EU. Šefu diplomatije EU Žosepu Borelju je isti materijal predat dan pre dolaska u Moskvu preko misije EU. Odgovarajući na pitanje “Komersanta” o proceni ovih video-zapisa, Borelj je rekao da ih nije gledao. S druge strane je ruski ministar inostranih poslova Sergej Lavrov nestrpljivo komentarisao njihov sadržaj: “To pokazuje kako u Sjedinjenim Državama policijski džip točkovima prelazi preko demonstiranata koji leže na zemlji i još mnogo toga. Čitav svet je zaobišao kadar kad su mladu ženu u Holandiji mlazom iz vodenog topa “prikovali” za zid, nakon čega je otišla prekrivena krvlju”. Prema rečima Lavrova, “u Ruskoj Federaciji nije bilo ničega sličnog”.

Kasnije, na ručku, Borelju je, dok su se menjali tanjiri, jedan od članova tima na ekranu telefona pokazao vest Radija Liberti, u kojoj je, uz pozivanje na izvore iz struktura EU, objavljeno da su iz Rusije “zbog učešća u demonstracijama” protarana trojica evropskih diplomata – Nemas, Šveđanin i Poljak. Uveče je Žosep Borelj na brifingu uverio novinare da je izrazio “snažan protest” zemlji domaćinu u vezi sa ovom odlukom jer “evropske diplomate nisu učestvovala na skupovima, već su ih samo posmatrale, na šta imaju pravo prema Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima”.

Pominjući da je čak osamnaest zapadnih diplomata prisustvovalo suđenju Navaljnog, očigledno radi pritiska na sud, jedan ruski komentator je posle pitao kakva bi reakcija na Zapadu bila kada bi, na primer, neki ruski diplomata zatražio da prisustvuje suđenju Džulijanu Asanžu. Jedan duhoviti Rus je predložio: “A da razmenimo Navaljnog za Asanža?”

MILAN MILOŠEVIĆ

Noć kad je umro Mao

Dve i po hiljade kilometara od Pekinga, Deng Sjaoping je odložio karte i uzeo slušalicu u ruke: znao je ko ga zove. Te noći maršal Je Đijening je nekoliko puta prekidao Dengovu uobičajenu partiju karata. Ovog puta bio je kratak: "Umro je." Zavera za preuzimanje vlasti posle smrti Mao Cedunga ušla je u završnu fazu

U podne 9. septembra 1976. bio sam u Centralnoj pekinškoj banci. Bilo mi je čudno što blagajnica ima crvene oči, kao posle dugog plakanja. Blagajnik, koji je obično neverovatnom brzinom brojao kineske novčanice držeći ih u ruci kao otvoreni špil karata, sedeo je za svojim stolom, zagledan u neku tačku. Napolju, u Ulici Van Fuđin, neki su već nosili bele trake na ruci – bela boja je u Kini znak žalosti. Devojka u uniformi je plakala. Bilo je jasno da je umro Mao Cedung. Njegova smrt je nedeljama bila očekivana.

Poslednje godine života Mao je proveo uglavnom sam. Posle zemljotresa u julu, preselili su ga iz Palate mirisa hrizantema u jedan drugi, čvršće građen paviljon. I dalje je bio okružen svojim knjigama o starijim dinastijama, svojim bolničarkama i lekarima, svojim prevodiocima. Gotovo sva

kodnevno su na televiziji ponavljali neke njegove stare snimke. Trebalo je pokazati narodu da je Mao živ i da prati šta se događa u zemlji. Ali, on više nije mogao da se kreće, niti da govori. Njegov otežan govor i hunanski dijalekat, izuzev dve prevoditeljke koje su već dugo bile u njegovoj službi, gotovo niko nije mogao da razume. Mao bi najčešće nešto mrmljao, a one bi prevodile kako su bile navikle. Možda su samo citirale njegove reči iz male crvene knjižice.

Maoa, koji je godinama manipulisao stotinama miliona Kineza, sada su izmanipulisali njegovi najbliži politički sledbenici. Svi su želeli da čuju koga je odredio za naslednika. Maova supruga vide-la je u tome svoju šansu. Ali, čak i ostareli Mao nije želeo, ili nije mogao, da se konačno opredeli. Jedan kolega je to opi-

"Skok preko Velikog zida (Kina od opljačkanog carstva do globalne supersile)"

Aleksandar Novačić je petnaest godina za različite medije izveštavao iz Kine. Izdavačka kuća "Filip Višnjić" će autoru sedamnaest knjiga iz oblasti međunarodne politike, istorije i kulture uskoro objaviti knjigu *Skok preko Velikog zida (Kina od opljačkanog carstva do globalne supersile)* iz koje objavljujemo jedno poglavlje.

sao kao četvrti čin Vagnerove opere u kojem se pojavljuje poluludi, onemoćali car, ali, dodao je ne bez doze cinizma, car sa kineskim karakteristikama.

“Četvorka”, i njen peti i najvažniji član Mao Cedung, uništila je tokom Kulturne revolucije rukovodeći kadar Kine. Predsednik Kine je ubijen, smenjena su četiri potpredsednika Partije, 20 članova Politbiroa, 13 članova sekretarijata CK, premijer i 11 potpredsednika Vlade, pet potpredsednika Vojne komisije CK, 4 prva sekretara regionalnih biroa Partije, 124 člana i kandidata za Centralni komitet, 37 članova nadzorne komisije CK itd.

Narednog dana Mao Cedung je umro. Vest je objavljena sa šesnaest sati zakašnjenja. Ne zato što je agencija Sinhua sporo reagovala, već su prvo interno morale biti obavешteni članovi Partije, pa tek onda javnost.

Mao je umro 9. septembra, odmah posle ponoći. Imao je 83 godine. Odmah se sastao Politbiro Partije. Svi članovi su već nekoliko sati sedeli u susednom paviljonu očekujući da lekari izađu iz Maove sobe. Za trenutak se udaljio sedokosi maršal Je Dijening.

Dve i po hiljada kilometara od Pekinga, Deng Sjaoping je odložio karte i uzeo slušalicu u ruke: znao je ko ga zove. Te noći maršal Je nekoliko puta je prekidao Dengovu uobičajenu partiju karata. Ovog puta bio je kratak: “Umro je.”

Deng je ćutao, ali su njegovi partneri u bridžu – general Si Šijou i guverner Guandung provincije Vei Guodjing – shvatili da je veliki vođa Mao Cedung konačno “otišao na razgovor s Marksom”. Svi su bili vojnici, svi su koristili iste reči i negovali crni humor. Mao je umro i Kina će nastaviti da živi bez njega. Nastavili su da završe partiju karata.

Sat na zidu trpezarije u vojnom paviljonu Belog planinskog oblaka, u okolini Guandžoua, pokazivao je dvadeset minuta posle ponoći tog 9. septembra. Maršal Je zakasnio je deset minuta – toliko mu je trebalo da dođe do specijalne telefonske linije preko koje je već mesecima komunicirao sa Dengom. Bila je to vojna linija koju niko nije mogao da prisluškuje.

SVADJE U POLITBIROU

Na sednici Politbiroa, takoreći pored Maovog odra, odmah su počele svađe. Prvo se trebalo dogovoriti šta će sa telom mrtvog vođe. Maova supruga Đijang Čing je predložila da se mumificira, po ugledu na Lenjina, Ho Ši Mina i Dimitrova. To nije bilo u kineskoj tradiciji. Maršal Je podsećao je da je Mao Cedung izričito bio za kremiranje. Na partijskom kongresu još 1956. on je predložio da svi rukovodioci posle

smrti moraju da budu kremirani a pepeo rasut po širokoj kineskoj zemlji. Tada je to bila partijska odluka i svi su je potpisali. Maov potpis je bio na prvom mestu. Sada su većinom glasova na Politbirou odlučili da telo Mao Cedunga ipak bude balsamovano.

Sledeće pitanje bilo je gde sahraniti vođu. Opet je njegova supruga iznela nezamisliv predlog: Mao treba da bude sa-

PRVI VOĐA ZA NOVO DOBA: Deng Sjaoping

hranjen u Zabranjenom gradu, u posebno izgrađenom mauzoleju. Njeni oponenti su navodili da čak ni car Ming nije tu sahranjen, niti ijedan car iz te dinastije koja je vladala stotinama godina. Predlagali su sahranu na Mirisnim brežuljcima koje je Mao toliko voleo.

Na kraju su našli kompromisno rešenje: mauzolej će biti podignut na Tjenanmenu. Poslati su avioni po stručnjake iz Rumunije i Vijetnama da balsamuju Maovo telo. Kina nije imala stručnjake za takav postupak.

UKLONITI MAOVU SUPRUGU

Otkako je u februaru 1976. godine smenjen sa svih svojih državnih i partijskih funkcija (treći put u životu), Deng se nalazio na jugu Kine pod zaštitom armije. Nje-

gova vila bila je okružena dvostrukim krugom pripadnika specijalnih jedinica koji su ga čuvali od pristalica Maove supruge Đijang Čing. Više se nije radilo o političkim razlikama već o životu i smrti: Dengov život bio je u stalnoj opasnosti.

Deng je znao da Maova smrt označava početak realizacije plana koji je, u osnovi, dogovoren još za vreme njegovog boravka u Pekingu. Maršal Je pripremio je nekoliko varijanti: radikalna grupacija u kineskom rukovodstvu koju je predvodila Maova supruga morala je da bude uklonjena s vlasti. Milom ili silom.

Maršal Je Dijening je oko sebe okupio jedan broj veterana kineske revolucije, maršala, generala i istaknutih političara. Svi su oni odreda su bili žrtve Kulturne revolucije i samo čekali priliku za kontraudar. Krug zaverenika nije bio širok, ali su ljudi koji su u njemu bili dobro raspoređeni. Maršal Je bio je svestan da ne sme da napravi ni najmanju grešku.

HAPŠENJE “ČETVORKE”

Najteže mu je bilo da na svoju stranu pridobije Hua Guofenga, kojeg je Mao odredio za svog naslednika. Pristanak Hua Guofenga na saradnju davao je čitavoj zavereničkoj akciji izvesnu formu legaliteta. “Četvoročlana banda” okupljena oko Maove supruge bila je uhapšena uveče 6. oktobra. Hua Guofeng je na zahtev maršala Jea poslao poziv članovima Politbiroa na hitan sastanak u vezi sa nekim pitanjima Maove zaostavštine.

U sobu za sednice prvi je ušao najstariji među “četvorkom” – Čang Čungčiao. Dočekao ga je Hua sa dva naoružana specijalca. Hua Guofeng je bio u vojnoj uniformi. Pročitao mu je odluku Politbiroa da je uhapšen zbog izdaje i da je pripadao, prvi put je to pomenuto, “bandi četiri člana Politbiroa”. Navodno je još Mao tako krstio svoju suprugu i njene pristalice. Broj četiri (na kineskom “si”) izgovara se slično kao i reč “si” (smrt) i zato se smatra nesrećnim, slično kao broj 13 na Zapadu. U kulturi gde numerologija ima naglašenu simboliku, ovaj broj se izbegava, u meri da ga ponekad i hoteli u Kini preskaču. Zato se naziv “s žen ban” (bukvalno: “banda četiri osobe”) tako brzo proširio u političkom i svakodnevnom govoru, nepogrešivo prenoseći smisao ovog hapšenja.

Čang je mirno pružio ruke na koje su

"Četvorki" je suđeno u procesu koji je prenosila televizija. Maova supruga osuđena je na smrtnu kaznu koja je zamenjena doživotnom robijom. Posle trinaest godina izvršila je samoubistvo. Doživotnu kaznu dobili su Vang Hungvei i Čang Čunciao. Oni su umrli u zatvoru. Novinar Jao Venjuan osuđen je na dvadeset godina i posle izdržane kazne našao se na slobodi.

poteze. Stara garda bila je na njegovoj strani, ali je bilo i dosta onih koji su u politiku uleteli na krilima Kulturne revolucije. Najviše je, naravno, bilo neodlučnih, pa je Deng sugerisao oprez i postupnost: bilo je previše pobuna i nereda.

On sam bio je naviknut na čekanje. Ovo je bio njegov treći veliki politički pad u karijeri i predstojao mu je novi povratak u politički vrh. Imao je 72 godine, doba kada većina ljudi sedi u parku ili se igra sa unucima. Denga je, međutim, čekaio najveći posao u životu, koji je već ionako bio ispunjen neobičnim događajima, dramatičnim obrtima i izuzetnim delima.

Kada su se konačno Kinezi uverili da su Maova supruga i njeni najbliži saradnici zaista uhapšeni, došlo je do provale oduševljenja: stotine miliona ljudi na ulicama je danonoćno slavilo "drugo oslobođenje Kine", ovog puta od radikalno levičarske grupe. Iako je pobedila Dengova struja, on je morao još mesecima da ostane daleko od Pekinga u kome se kao novi premijer, predsednik Partije i predsednik vojne komisije ustoličio Hua Guofeng.

I dok je Peking bio okićen "malim flašama" (sja ping), što je bila aluzija na Dengoovo ime i najava njegovog povratka, Hua je i dalje ponavljao parolu da treba "dosledno sprovoditi sve što je predsednik Mao rekao". Ali, to više nije moglo da prođe: Kina je morala da se istrgne iz Maovog nasleđa i ideološkog zagrljaja. Da bi preživela, morala je da krene nekim drugim putem. Hua je na partijskom plenumu smenjen, priznao je svoje greške, ali je ostao član CK. Više ga niko nije dirao, a on se nije mešao u politička pitanja, iako je redovno dolazio na sednice Centralnog komiteta.

Tako se završio najburniji period od osnivanja NR Kine. Maova senka još je dugo lebdela nad Kinom, ali je Deng počeo da gradi novu Kinu.

(Nastavak u sledećem broju)

mu stavljen lisice. Zatim je ušao najmlađi, Vang Hungven. On je pružio otpor pa su morali da ga obore na pod i da ga vežu. Sledeći je bio novinar Jao Venjuan, bled i užasnut nije ni shvatio šta mu se događa. Maova supruga je uhapšena u svojoj vili na Mirisnim brežuljcima. Sve je obavljeno brzo i bez problema. Niko u Kini nije znao šta se te večeri dogodilo u Peking. Istog trenutka maršal Je ponovo je pozvao Denga: "Gotovi su! Spremi se za pokret."

Maršal je koristio terminologiju iz vremena Dugog marša. Deng je odavno bio spreman: on je u stvari goreo od želje da se što pre vrati u Peking i da nastavi posao koji je bio započeo još za života Mao Cedunga. Trebalo je Kinu izvući iz haosa. To je bio zadatak podjednako težak i neizvestan kao nekada Dugi marš.

Ali, Deng je još morao da čeka. Situacija u Peking bil je i dalje rovita. Štampa je nastavljala da "kritikuje pristalicu kapitalizma Deng Sjaopinga". Ogromni kineski brod plovio je nošen svojom inercijom koju nije bilo lako savladati. Svaka promena kursa zahtevala je mnogo napora i vremena. Hua Guofeng, koji je kao na gradu za učesće u rušenju "čtvorke" bio

izabran za predsednika Partije i predsednika Centralne vojne komisije, nije lako ispuštao vlast iz ruku. Nad njim se još širio veliki Maov oreol.

Kada je posle više nedelja objavljeno da je uhapšena Maova supruga, zvanična propaganda je tvrdila da je Mao bio žrtva "četvoročlane bande" a nikako glavni kreator haosa Kulturne revolucije, i da je Hua njegov pravi i jedini naslednik. Na svim javnim mestima bile su okačene po dve velike fotografije – Mao Cedunga i Hua Guofenga. Time je partijski propagandni štab želeo da naglasi kontinuitet politike. Hua se čak ošišao kao Mao, pa je njegovo okruglo lice još više podsećalo na lice velikog vođe. U štampi su svakog dana objavljivane navodne Maove reči upućene Hua Guofengu: Dok ti rukovodiš, ja sam spokojan.

STRPLJIVI DENG

Ipak, Deng je znao da je Hua samo prelazna figura. U to su ga uveravali i njegovi prijatelji iz Pekinga, koji su mu svakog dana podnosili raport o tome šta se događa u glavnom gradu. Iako udaljen dve hiljade kilometara, Deng je vukao glavne

PRIJATELJU, S LJUBAVLJU

Poklon kakvog, moguće je, nikad niko nikom nije ni darovao a ni primio

Svaki poklon je komunikacija, bez obzira da li govori o povodu – malo pažnji, običaju, zahvalnosti, nadoknadi, šlihtanju, nagradi, ili govori o vrsti odnosa između darodavca i onog kome je poklon namenjen, o njihovim ukusima i sklonostima, ili o mišljenju koje onaj koji bira poklon ima prema onom kome će ga pokloniti.

Branko K. je poklon u kome je sabrano sve što se pod pojmom "poklon" može zamisliti, pa ipak je jedinstven. Naime, Branko K. je knjiga, zbirka esejističkih tekstova, koje su napisali prijatelji Branka Kukića (ko je i šta je Branko Kukić, koliko je dragocen po ovdašnju kulturnu scenu, zna se) kako bi mu je poklonili za rođendan. "Naša prvobitna namera bila je da svi ovde prisutni organizujemo žurku iznenađenja za Brankov sedamdeseti rođendan i uručimo mu tada ovu knjižicu kao uzdarje za ono šta je uradio, što radi, i što će raditi za sve nas", piše na početku uvodnog teksta koji je napisao Marjan Čakarević u ime Društva prijatelja Branka Kukića. Knjigu je objavila knjižarnica "Zlatno runo" iz Beograda u 70 primeraka i nije za prodaju. Snežana Ranković, vlasnica knjižare, deli ih Kukićevim i svojim prijateljima, numerisane. Zato je svaki primerak poseban i ličan.

Deminutiv koji je Čakarević upotrebio za odrednicu knjige, ima opravdanje eventualno u njenom obimu, 115 strana, i džepnom formatu, ali nikako ne i u njenoj sadržini. Prvi tekst je – Kukićev, pismo iz 1992. godine koje je Kukić napisao Draganu Velikiću a ovaj potonji ga ustupio za ovu knjigu. Kad čitanje dođe do njene poslednje tačke, ispostavi se da je to bila odlična ideja jer pismo otkri-

Foto: A. Andić

va detalj Kukićeve duše koji, kao i svaki detalj svačije duše, može samo njen vlasnik da opiše.

Zatim slede tekstovi prijatelja. Svetislav Basara je napisao *Trideset i jednu tezu o Kukiću*, toplu uspomenu na njihov prvi susret. "Branka Kukića sam upoznao 21. 12. 1982. u Užicu (o okolnostima koje su prethodile upoznavanju biće kasnije reči). Pa kako ti, koji ne pamtiš brojeve, pamtiš taj datum, pitao bi Branko uvek o godišnjicama, desetogodišnjicama itd. našeg upoznavanja, a ja bih mu odgovarao da je to za mene bio nezaboravan događaj", napisao je Basara u Osmoj tezi, a u sledećoj objasnio: "U stvari, tog dana je bio moj rođendan. Koji, inače, ne proslavljam, ali sam ga tog dana proslavljao

u sklopu desetodnevne proslave izlaska moje prve knjige *Priče u nestajanju*, obilno zalivane vinjakom rubin."

Milojko Knežević posvetio je Kukiću pesmu *Mistik našeg doba*, a u njoj i stihove "Živi / mimo života, / mimo sveta. / Mimo svega." Jovica Aćin mu je posvetio Čitaočevu priču. Hrvatski leksikograf i pisac Vlaho Bogišić tekst *U deset kora-ka do Riminija* počinje anegdotom sa konobarom u jednom zagrebačkom hotelu. Kelner je pitao Bogišića ko je Kukić, da bi se nakon što je saznao da je Kukić "nedavno proglašen za osobu godine u Srbiji" (Ličnost godine "Vremena" 2014. godine) i još razno svašta, retorički zapitao: "Kako netko sa takvim pogledom na svijet, s gledištima i vrijednostima koje za-

stupa može opstati u Srbiji, kako mu uopće daju da diše?”

Filmski i književni kritičar Milan Vlačić u tekstu *BK: Živeti monaški, delovati svetski* podseća da “oni koji su pisali o njegovoj prosvetiteljskoj misiji (zvuči patetično, ali to je tačna reč), upotrebljavali su čudne, ali hirurški precizne oznake: ‘čaćanski fanatik’ (Miljenko Jergović), ‘džentlmen elitističkog stava’ (Zdravko Zima)... Kao i najređi u našem kulturnom okolišu, primenjivao je Skerlićevu radnu etiku: misliti kao skeptik, raditi kao vernik. A to znači da je Kukić prepoznao da je u ovom vremenu lako naći opravdanje za svaku vrstu duhovne lenjosti i povlačenja u svoj ‘zamak samoće’ (opomena iz daljine Montenegro)”. Tekst Čudesni Kukić, reditelj Slobodan Šijan počinje konstatacijom: “Čuda se događaju! Da, čak i u ovako jednoj, decenijama duhom posrnujloj Srbiji! Jedno od takvih čuda je postojanje i opstajanje Branka Kukića. Ostala čuda o kojima ću ovde pisati delo su njegovih rukul i predstavljaju moj lični izbor iz Kukićeve istrajne prosvetiteljske delatnosti.”

Kukić, naslov je filmski rečitog eseja Miljenka Jergovića, hrvatskog pisca, o sceni iz Pule, kad Kukić “od Gorana, vječnog šefa ‘Farabuta’, naručuje: Donesite mi nešto po vašem izboru!”. Grafičar Mile Grozdanić u tekstu *U počast stvaracu* kaže da se Kukić, surov prema nemaštini duha, “borio za autorstvo (prepoznatljivost), idejno i sadržajem svakog izdanja, svake knjige, u određenoj, dugosmišljavanoj biblioteci bez obzira na to u kakvom je obliku, stilu, kulturnoistorijskoj poziciji, religijskoj ili nacionalno-etničkoj tradiciji nastala”. Pisac Savo Stjepović i Kukićev saradnik u “Gradcu” piše o njegovoj knjizi eseja o Šejki Put u Zamac, a pesnik Marjan Čakarević ga naziva učiteljem.

Tekstom *Povratak kući posle mnogo godina* Snežana Ranković opisuje svoje tridesetogodišnje prijateljstvo koje su, kaže, “utabale knjige koje su nas spajale”, ali i brezu u sred letnje bašte najlepše kafane u Čačku “Takovo”, kojih više nema. Tekst počinje stihovima iz Kukićeve pesme *Idi*: “Kome ćemo, / Prijatelji, / Bez njih da se vratimo, / Kako ćemo u samoći / Da budemo sami sebi?”

SONJA ĆIRIĆ

U slavu košarke

Da li bi mašinerija za pravljenje novca zvana NBA liga mogla da organizuje utakmicu između košarkaških reprezentacija Sjedinjenih Američkih Država i reprezentacije sastavljene od igrača sa prostora bivše Jugoslavije? Pred Olimpijske igre, koje bi trebalo da se održe ove godine u Tokiju, ovakva utakmica bi sigurno još više popularizovala igru pod obručima. Ljubiteljima košarke nedostaje jedan ovakav spektakl, posebno od kada igrači sa ovih prostora polako stasavaju u red najboljih u najjačoj košarkaškoj ligi na svetu

PRVACI EVROPE I SVETA:
Jugoslavija na vrhuncu
Foto: Košarkaški savez Srbije

U poslednjih desetak dana, trojica najboljih igrača sa ovih prostora u NBA ligi imali su fantastične rezultate. Nikola Jokić je izabran za najboljeg igrača Zapadne konferencije u januaru. U utakmici Denver Nagetsa protiv Sacramento Kingsa postigao je 50 poena uz 12 asistencija! Nijedan igrač na poziciji centra nije uspeo da ostvari takav rezultat u poslednjih 46 godina. Pre njega je to uradio legendarni Karim Abdul Džabar, 19. januara 1975. godine.

Luka Dončić je izjednačio rekord karijere sa 43 postignuta poena protiv Golden Stejt Voriorsa. Dončić ima nepune 22 godine, odmah po dolasku u NBA bio je najbolji ruki lige i još u svojoj prvoj sezoni je postao zvezda i lider Dalas Mavericksa. Pre odlaska u Ameriku, bio je prvak Evrope sa reprezentacijom Slovenije, kao i sa Realom iz Madrida u klupskoj konkurenciji.

Nikola Vučević je godinama najbolji igrač Orlando Medžika. Prošle nedelje je postigao lični rekord u NBA ligi sa 43 poena, a u istoj utakmici je imao i 19 skokova.

■ **Utakmica koju su svi priželjkivali na Olimpijadi u Barseloni 1992. godine, između prve američke reprezentacije sastavljene od profesionalaca iz NBA lige, jedinog pravog “Drim tima”, i Jugoslavije u punom sastavu, nikada nije odigrana »**

Sva tri ova igrača su nosioci igre svojih timova. Nikola Jokić i Luka Dončić su najbolji u tri kategorije: po najviše datih poena, broju asistencija i skokova po meču, dok je Vučević lider svog tima po broju poena i skokova.

Kako se ne zapitati šta bi bilo danas da nije došlo do raspada Jugoslavije, i kada bi oni igrali zajedno, u istoj reprezentaciji? Uz to, ko su ostali igrači koji bi se mogli naći u ovom timu?

JUGOSLAVIJA KAO KOŠARKAŠKA VELESILA

Do 1991. godine, reprezentacija Jugoslavije u košarci je osvojila ukupno 26 medalja na najvećim takmičenjima. Zlatna Olimpijska medalja osvojena je 1980. u Moskvi, tri puta je Jugoslavija bila prvak sveta (1970, 1978. i 1990.), i petostruki prvak Evrope (1973, 1975, 1977, 1989. i 1991.). Zemlja koja je pred svoj kraj imala nešto više od 23 miliona stanovnika, bila je košarkaška velesila. Samo kratkotrajne smene generacija su prekidale njenu dominaciju u svetskim okvirima.

Decenijama je Jugoslavija osvajala medalje na najvećim takmičenjima, na kojima je za glavne protivnike imala SAD i Sovjetski Savez. Od sredine šezdesetih godina prošlog veka pa sve do 1991. godine, košarka je bila najprepoznatljiviji jugoslovenski proizvod. Ogromno trenerско znanje sa izgrađenim sistemom u izboru talentovanih klinaca, stvorilo je planetarno poznatu "jugoslovensku košarkašku školu".

Pred sam raspad zemlje, publika u Sjedinjenim Američkim Državama je upoznala generaciju košarkaša na čelu sa Draženom Petrovićem i Vladom Divcem, koji su otvorili vrata svim ostalim igračima sa ovih prostora, koji su tokom narednih trideset godina ostavili veliki trag u NBA ligi. Uz Dražena Petrovića i Divca najpoznatija imena su Toni Kukoč (osvajajući tri NBA pobjednička prsten sa Čikago Bullsima), Dino Rađa koji je igrao u Boston Seltiksima, Predrag Stojaković (Sacramento Kings, osvajač prstena sa Dalas Mavericksima). Nekim sjajnim igračima sa ovih prostora nije data šansa da se pokažu u NBA ligi, pre svega Aleksandru Đorđeviću, Žarku Paspalju i Predragu Daniloviću (Paspalji i Danilović su imali u SAD kratke karijere), dok De-

jan Bodiroga nikada nije ni pozeleo da zameni ulogu najboljeg igrača u Evropi sa mogućnošću da igra desetak minuta po utakmici u Americi.

U trenutku kada je Jugoslavija nadmoćno postala svetski i evropski prvak, dolazi do nasilnog kraja najbolje generacija ondašnje države. Ratovi i raspad zemlje su onemogućili najboljem timu van Amerike da i dalje vlada u svetskim okvirima. Od reprezentacije Jugoslavije su nastala dva jaka tima, koja su i dalje mogla da budu među tri ili četiri najbo-

lje selekcije na svetu – Hrvatska i skraćena Jugoslavija (Srbija i Crna Gora). Hrvatska je 1992. igrala u finalu Olimpijskih igara u Barseloni sa jednim pravim američkim "Drim timom" (Medžik Džonson, Majkl Džordan, Karl Meloun, Čarls Barkli, Patrik Juving...) i držala se solidno jedno poluvreme. Timu Srbije i Crne Gore je tek 1995. godine dozvoljeno da se takmiči na Evropskom prvenstvu, koje i osvaja (prethodna takmičenja je reprezentacija propustila zbog sankcija, koje su se odnosile i na sport).

Utakmica koju su svi priželjkivali, između prve američke reprezentacije sastavljene od profesionalaca iz NBA lige i Jugoslavije u punom sastavu, na Olimpijadi u Barseloni 1992. godine, nikada nije odigrana.

Igračima poslednje reprezentacije Jugoslavije su nebrojeno puta postavljali pitanja o tome šta bi bilo da se zemlja nije raspala. U najboljim igračkim godinama, rastući zajedno od kadetskih preko juniorskih reprezentacija, taj tim bi u narednih deset godina predstavljao ozbiljnog suparnika američkom timu. Možda ne na Olimpijskim igrama 1992. godine, ali svakako u narednih sedam-osam godina. Već na Olimpijskim igrama u Atlanti 1996, tim Srbije i Crne Gore u prve tri četvrtine meča bio je potpuno ravnopravan sa Amerikancima, i to bez Zorana Savića, člana prve petorke, koji nije igrao zbog povrede. Šta bi bilo da su za ovaj tim igrali Kukoč, Rađa i još nekoliko igrača sa prostora bivše Jugoslavije?

Ostaje zajednička tuga svih igrača koji su činili taj veliki tim. Većina kaže da bi voleli da se odigrala utakmica sa "Drim timom" 1992. godine, zajedničko im je da misle da ne bi tako lako izgubili, a da bi

Utopijska reprezentacija

Plejmejkeri:

Luka Dončić (Dalas Mavericks – NBA)

Miloš Teodosić (Virtus Bolonja – Italija)

Bekovi:

Bojan Bogdanović (Juta Džez – NBA)

Bogdan Bodanović (Atlanta Houks – NBA)

Goran Dragić (Majami Hit – NBA)

Krila i krilni centri:

Nikola Mirotić (Barselona – Španija)

Nikola Kalinić (Valensija – Španija)

Dario Šarić (Finiks Sans – NBA)

Centri:

Nikola Jokić (Denver Nagets – NBA)

Nikola Vučević (Orlando Medžik – NBA)

Jusuf Nurkić (Portland Trejl Blejzers – NBA)

Ivica Zubac (LA Klipers – NBA)

posle tog takmičenja i stečenog iskustva nastavili da pobeđuju sve sledeće američke timove.

NOVA SUPERSILA

Nikola Jokić, Luka Dončić i Nikola Vučević su glavni igrači svojih timova u NBA ligi. Nekada se tako nešto nije moglo ni zamisliti. Veliki Dražen Petrović je godinama tražio svoje mesto pod obručima u Americi, i tek je posle tri - četiri godine počeo da pokazuje svoj raskošan talenat. Kukoč je bio član prve petorke možda najboljeg tima u istoriji NBA lige (Čikago Bulsi sa Džordanom i Pipenom). Najlepšu košarku sa početka 21. veka su igrali Sakramento Kingsi sa Divcem i Stojakovićem, ali niko od njih nije imao vodeću ulogu u tim timovima.

Danas u NBA ligi, osim pomenute trojice, sa velikim uspehom igraju i Bojan i Bogdan Bogdanović. Oba igrača su izrazili bekovi šuteri i često ubacuju više od 20 koševa po utakmici, baš kao i veteran Goran Dragić.

Sklopiti jedan tim koji bi sačinjavali igrači iz bivše Jugoslavije nije nimalo lak zadatak. Danas po prvi put imamo igrače koji u svakom meču mogu dati po tridesetak koševa, ali uklopiti sav ovaj talenat u timsku igru bi predstavljao veliki problem. Nikola Jokić, Luka Dončić, Ni-

kola Vučević, Bojan Bogdanović i Bogdan Bogdanović bi mogli sačinjavati prvu petorku jednog od najboljih timova u NBA ligi. Napadački bi bili u samom vrhu, dok bi imali problema sa odbranom na bekovskim pozicijama - za utakmicu su potrebni i igrači koji dobro igraju odbranu.

Ostaje pitanje ko su ostali igrači koji bi mogli, uz ovu petorku, da predstavljaju najboljih 12 igrača bivše Jugoslavije. Na centarskoj poziciji, uz sigurne Nikolu Jokića i Nikolu Vučevića, trebalo bi priključiti i Jusufa Nurkića, koji nastupa za Por-

brambeni igrač. Nemanja Bjelica je svakako još jedno ime koje bi se moralo naći na spisku, pre svega zbog dugogodišnjeg iskustva koje ima u NBA ligi.

Posle centarskih pozicija, najjači deo tima bio bi na poziciji bekova i plejmej-kera. Ovde je izbor igrača najveći. Osim pomenutih Luke Dončića, Bojana i Bogdana Bogdanovića, tu je i Goran Dragić koji ima najduže iskustvo igranja u najjačoj ligi na svetu. Miloš Teodosić je neophodan svakom timu koji bi predstavljao bivšu Jugoslaviju. Vasilije Micić bi igra-

■ **Trener koji bi danas mogao da vodi tim sastavljen od igrača sa prostora bivše Jugoslavije je svakako Željko Obradović, kao najbolji trener sa ovih prostora, uz Svetislava Pešića, koji bi imao autoritet i iskustvo igranja protiv američkih timova. Za sve protivnike osim najjače reprezentacije SAD, ova ekipa bi predstavljala nerešivu enigm**

tland Trejl Blezserse i odličan je odbrambeni igrač. Uz njih trojicu bi moglo da se nađe mesto i za Ivicu Zupca iz LA Klipersa. Tako bi kompletna centarska linija mogla da bude iz NBA lige.

Igrači na poziciji krila i krilnog centra bili bi možda najslabiji deo ovog tima. Nikola Mirotić je najbolji igrač na mestu visokog krila sa velikim iskustvom iz NBA lige. U svakom timu sa ovih prostora bi moralo da ima mesta i za Nikolu Kalinića, kao najboljeg odbrambenog igrača na toj poziciji. Dario Šarić, koji nastupa za Finiks Sanse, je dobar izbor na poziciji visokog krila kao još jedan vrlo dobar od-

ma u poslednje vreme zaslužen bio u najužem spisku, ali svakako ne u prvih dvanaest.

Došli smo da liste od 14 najboljih igrača sa prostora bivše Jugoslavije. Nezahvalno je sa ovog spiska skinuti bilo koga, ali neka to u ovom slučaju budu Vasilije Micić i Nemanja Bjelica. Osim Nikole Kalinića, svi igrači u ovom timu su igrali ili još uvek igraju u NBA ligi, i to je i osnovna razlika u odnosu na sve druge timove iz bivše Jugoslavije - dugogodišnje iskustvo igranja u NBA je neprocenjivo.

Trener koji bi danas mogao da vodi tim sastavljen od igrača sa prostora bivše

Jugoslavije je svakako Željko Obradović, kao najbolji trener sa ovih prostora, uz Svetislava Pešića, koji bi imao autoritet i iskustvo igranja protiv američkih timova.

Za sve protivnike osim najjače reprezentacije SAD, ova ekipa bi predstavljala nerešivu enigmu.

UTAKMICA SAD – BIVŠA JUGOSLAVIJA

Za razliku od svih dosadašnjih utakmica koje su generacije košarkaša sa ovog prostora igrane sa reprezentacijom SAD, ovaj tim ne bi imao pad u energiji i problem kratke klupe, koji su glavni razlozi izgubljenih utakmica u proteklom godinama. Na svakoj poziciji su barem dva igrača koja bi mogla da se suprotstave američkim igračima. Takođe, tu ima više igrača koji bi mogli da rešavaju utakmice u trenucima kada se lomi rezultat. To već svakako rade u svojim klubovima, pre svega Jokić, Dončić i Teodosić.

Ne bi trebalo brinuti zbog neuigranosti, u istoj poziciji bili bi i Amerikanci. Jedina razlika na strani Amerikanaca je fizička snaga, ali ni ona ne bi bila toliko dominantna kao do sada. Ipak su to igrači koji godinama igraju sa njima, i dovoljno znaju prednosti i mane svakog američkog igrača pojedinačno.

Amerikanci prepoznaju isključivo Olimpijske igre i kada na njih šalju svoj najbolji tim, tada su nepobedivi. Do sada. Ovaj tim bio bi spreman da se nosi sa najboljim američkim timom i da, za razliku od svih dosadašnjih ekipa, može da uđe u egal završnicu, a tada bi američka superiornost bila na ispitu. Kada voda uđe u uši, svašta je moguće.

Do ove utakmice, nažalost, verovatno nikada neće doći, ali je zanimljivo o tome razmišljati i pričati. To je, pre svega, velika priča o jednoj relativno maloj zemlji koja mnogo voli košarku, a najviše voli da se takmiči sa jačima od sebe i pobeđuje.

A možda ipak postoji neko ko bi ideju o košarkaškoj utakmici SAD – bivša Jugoslavija sproveo u delo. Sigurno je da bi tu utakmicu gledali i ljuti nacionalisti iz svih država nastalih raspadom Jugoslavije i navijali za ovaj tim, i da bi im postalo jasno koliko smo bili moćni bar u sportskim okvirima, a koliko bismo tek sada bili moćni da smo zajedno. ¶

ALEKSANDAR ALEKSIĆ

Početak holivudskog sna

Ovo je recept kako da te primeti muzički svet u inostranstvu iako živiš u Boru, i da sve to uradiš sam

Pоследnjih nekoliko meseci, Relmin spot *A hint of pink* emitovan je na radio-stanicama Australije, Amerike, Škotske, Engleske, Francuske i Nemačke, preporučili su ga desetak inostranih muzičkih blogova i radio i televizijskih portala, a moguće ga je naći i po *spotify playlistama*. Relma živi u Boru. Njeno pravo ime je Ariadna Vrljanović Zhao, ima 25 godina, dok je *A hint of pink* njen prvi spot. Priča o Ariadni Vrljanović Zhao zvuči kao početak holivudskog sna i može da posluži kao recept.

Rođena u Boru, detinjstvo je provela u Kini, zemlji svog oca, u gradu Lanzhou na Žutoj reci, a u Pekingu je pošla u školu. Zbog epidemije SARS-a vratila se u Bor. Studirala je film i dramu na Univerzitetu Kent u Velikoj Britaniji. Sad je opet u Boru, i opet zbog epidemije. "Trebalo je da prošlog oktobra krenem u L'École Internationale de Théâtre Jacques Lecoq u Parizu, ali je korona sve odložila za oktobar ove godine", kaže Ariadna Vrljanović Zhao. Relma je nastala tokom čekanja da pandemija prođe.

Naime, Relma (*Realma*) je audio-vizuelni projekat (od engleske reči *realms*, u prevodu carstva) čiji je prvi rezultat muzička numera i spot *A hint of Pink*. Sledeća se očekuje u aprilu, treća je u fazi postprodukcije, a do kraja ciklusa biće ih dvadesetak. Projekat uključuje i plesni video, strip i mini video-igrice. Realizuju ga mladi iz Britanije, Nemačke, Italije, Južne Koreje, Grčke i - iz

Bora. Članovi borskog tima su Mihajlo Dragaš, animator i 3D umetnik (dobitnik Gran prija na 63. beogradskom festivalu dokumentarnog i kratkog filma, pobednik Animfest 2015. u Atini), Milutin Vučković, master student na FDU za audio-inženjerstvo (produkcija, miks i master pesama), Boško Šabazović, multimedijalni umetnik (slikanje, kolažiranje, digitalna umetnost i povremeno skulptura), Milica Staletović, grafička dizajnerka, umetnica, fotograf i muzičarka, i Katarina Kurko, umetnica digitalnog slikarstva i stripova. "Bor je mali grad i meni kao umetniku veoma tesan. Oduševilo me je otvaranje pozorišta pre nekoliko godina, grad kao da je od tada oživeo", kaže Ariadna.

Numera ima atmosferu priče o emociji, strasti, čežnji. Kad komponuje, kako kaže, Ariadna sklapa i priču. "Muziku vidim kao seme vizuelnog narativa, pa možda čak i nagoveštaj različitih svetova. Kao ljubitelj animiranih filmova, zamislila sam je u tom mediju. Napisala sam scenario sa koleginicom Lijom Stefanescu, s kojom sam studirala na Kentu, pridružila nam se Katarina Kurko koja radi sjajne digitalne crteže, a kasnije sam upoznala Mihajla Dragaša. On je redukovao našu priču i nakon nekoliko meseci stigli smo do ovog spota. Što se tiče novca za realizaciju, sve je moje lično ulaganje od ušteđevine, a kako je projekat počeo da prevazilazi početnu jako skromnu ideju, polako shvatamo da su nam potrebni i drugi izvori finansiranja."

Foto: Milica Staletović

Ariadna kaže da je oduvek bila "liminalna ličnost, neko između dve kulture, koja voli da luta. Tako je bilo i u umetnosti, pa i ovaj projekat predstavlja novu oscilaciju, novo traganje između poznatog i nepoznatog". Stalno je svi pitaju "da li si muzičar, da li si slikarka, da li si glumica, i ja sam se godinama trudila da biram. Relma je konačno dokazala da sam sve to po malo, da ne moram da biram, već da se fokusiram da ujedinem svoje vešti-

ne shodno delu koje stvaram." Objašnjava da tekst *A hint od Pink* postavlja kao "metapesmu u smislu da je samosvesna i da referira na proces pisanja", a da njen eterični i rustični ton daje "neosimboličan kostur koji mistifikuje odnos stvaraoca i dela. "Takvi koncepti u pesmi idu daleko van standardnih formula masovne *mainstream* muzike, tako da sam znala da će plasiranje pesme na tržište biti teško. Sa druge strane, bilo mi je čudno da se pesma

upravo dopala mnogim mojim prijateljima koji baš slušaju *mainstream* muziku."

Kako je neko iz Srbije, pritom početnik, uspeo da zainteresuje inostrane medije? "Potrebna je, pre svega, velika upornost. Bitno je što je pesma na engleskom jeziku. Pošto sam znala da mi je inostrano tržište cilj, sa timom internacionalnih umetnika i saradnika uložila sam ogroman trud da istražim kako u tom segmentu funkcioniše muzičko tržište. Na sreću, već sam imala neko znanje o tome. U Engleskoj sam upisala kratak kurs Songwriting & Singing u školi za muzičku produkciju PointBlank koji je uključivao i modul o brendiranju i muzičkoj industriji. Tamo sam saznala da postoje takozvani čuvari kapije tj. *tastemaker*-i u muzičkoj industriji, što uključuje kustose *playlist*-a i radija, kao i blogere. To su ljudi koji su stalno u potrazi za novim pesmama za svoje platforme, tako da ih samo treba naći. Nakon sati pretrage blogova, radio-programa i *playlista* u koje bi se pesma možda uklopila, pošto svaki od njih ima svoju estetiku (npr. moja *dream-pop* pesma se nikako ne uklapa u hip-hop blogove), poslala sam pa možda i hiljadu imejlava sa ubedljivim predlogom zbog čega mislim da je moja pesma vredna objavljivanja na njihovim platformama. U moru neodgovaranja ili odbijanja, javili su se i oni koje je pesma dodirnula i koji su shvatali njenu vrednost. Među njima je bila i PR kompanija iz Mančestera, koja je prošlog meseca preuzela reklamiranje pesme na radio-programima, tako da to sada ne moram sama. Važno je staviti sebe i svoje delo pred prave ljude, što je, priznajem, veliki proces."

Svetove postojećih dvadesetak Relminih pesama, kaže Ariadna Vrljanović Zhao, ona i njen tim tek treba da istraže. Gde će se to desiti, ne zna. "Verujem da se nikada neću potpuno skrasiti – zato mi Relma i prija, jer svakom pesmom putujem u drugi svet. Verujem da ću, poput nomada, stalno menjati prebivalište. Doduše, Srbija je moja matica, otadžbina, kao i Kina, tako da su to dva mesta na koja ću se uvek vraćati i koja su mi uvek u srcu." ¶

SONJA ČIRIĆ

Istina je, naravno, sasvim drugačija

Pokušaj da doprinesemo napuštanju nekih ustaljenih a pogrešnih uverenja i da promovišemo pomalo zaboravljeni princip po kome je istinito uvek bolje od lažnog

Ljudi vole zablude. Izgleda da je u našoj prirodi da lako poverujemo u nešto ako nam se dovoljno puta ponovi ili ako nam iz nekog razloga prija da to čujemo. Doslovno smo bombardovani, na primer, pričama o rastu našeg nacionalnog dohotka, koji je u početku bio najveći u regionu, pa zatim u Evropi, a uskoro će biti u i ovom delu poznatog svemira ili već tužnim samozavaravanjima o sopstvenoj veličini i važnosti, zlatnim kašikama Nemanjića, zaverama svetskih moćnika prepunih zavisti i Srbima – narodu najstarijem. Istina je, naravno, sasvim drugačija – u godini pre pandemije mnogo veći privredni rast od nas imale su, na primer, Estonija, Crna Gora, Irska, Malta, Mađarska, Poljska, kao i Kiribati, Eritreja, Etiopija, Ruanda, Južni Sudan i Džibuti, a i prilično je izvesno da su Sumeri nešto stariji od Srba.

Da bi obična neistina postala zabluda, ona mora biti široko prihvaćena, mora se odomaćiti u društvu, inače će ostati obična, skromna laž u koju retko ko veruje. Neophodan međukorak u tom procesu je konstantno, besramno, nekada i kompulzivno ponavljanje te laži. Najeklatantnije primere zabluda sa kojima živimo naći ćemo doslovno svuda – u istoriji, politici, nauci, religiji, pa čak i u gastronomiji, umetnosti i sitnim svakodnevnim stvarima.

Neke zablude smo, valjda, već apsolvirali i iskorenili ili se barem tome nadamo: prehladu izaziva virus a ne promaja, nojevi ne guraju glavu u pesak, Marija Antoaneta nije sirotinji rekla da jede kolače, vakcine ne izazivaju masovni autizam, kralj Aleksandar na samrti nije rekao ništa, reč *teorija* u Teoriji evolucije ne znači da postoji sumnja u njenu validnost i da nije dokazana, slepi miševi nisu slepi, Ajnštajn nije pao na popravnom iz mate-

matike... Dobra stvar sa zabludama je što za njih postoji jednostavan i svima dostupan lek – istina, uporno ponavljana, ako treba sve do granice dosade.

ISTORIJA I RELIGIJA

Stari Grci nisu koristili reč idiot kao uvredu za osobu koja ne glasa ili se ne zanima za politiku, već za sve osobe koje u tom trenutku ne vrše javnu funkciju. Gotovo svi muški stanovnici Atine su u određenom periodu obavljali neku od javnih dužnosti, tako da nam ostaje da zaključimo kako su samo žene i robovi u Atini uvek i doživotno bili *idioti*, a muški tek povremeno. Nema dokaza da je rimski pozdrav ispruženom rukom, koji su kasnije nacisti preuzeli, u Rimu ikada bio u upotrebi. Vikinzi nisu imali rogove na šlemovima, oni su se pojavili 1876. godine u postavci opere *Prsten Nibelunga* Richarda Wagnera. Kolumbo nije krenuo na svoj čuveni put kako bi dokazao da je zemlja okrugla – i tada, kao i danas, svaka mentalno uravnotežena osoba nije do-

vodila u pitanje oblik naše planete. Deklaracija o nezavisnosti, uprkos tonama baruta koji se potroši za vatromete toga dana, nije potpisana 4. jula, već 2. avgusta 1776. godine. Iako je nazvana po Žozefu Giljotinu, on nije izumeo ovu napravu, niti je na njoj pogubljen. Umro je u svom krevetu 1814. godine. Napoleon uopšte nije bio niskog rasta. Bio je visok za to vreme prosečnih 170 centimetara, a Mali Kaplar su ga zvali od milja, a ne zbog rasta.

Biblija nigde ne pominje tri kralja koji dolaze da posete bebu Isusa, niti kaže da su oni uopšte bili kraljevi, nego *magos* – ljudi koji su prakticirali neke oblike magije, niti da su jahali kamile, niti su im imena bila Kaspar, Melhior i Baltazar, niti da li su bili belci ili crnci. Što je posebno zabavno, Biblija čak ne kaže ni koliko ih je bilo, broj tri je uzet sasvim proizvoljno. Takođe ne znamo koliko je Josifov i Marijin sinčić tada bilo star, stih 2.16 kod Mateja samo kaže da je između rođenja i posete prošlo najviše dve godi-

KOME ODGOVARAJU ZABLUDE:
Slika Džona Trumbula Deklaracija
nezavisnosti; kolačići sreće

Foto: Wikipedia

ne, tako da ćemo možda sliku o bebi Isusu umotanom u pelene i ušuškanom u jaslje, zameniti slikom derana koji u haljini četvoro veselo trčkara za ovčicama. Apostol koji je na putu za Damask doživio prosvetljenje nije promenio svoje ime Savle u Pavle, već ih je kao rođeni Jevrejin sa rimskim državljanstvom nosio oba. A to lepo kaže i Luka u *Delima apostolskim* 13.9: "Savle, koji se zvaše i Pavle", tako da zablude vezane za hrišćanstvo sasvim urnebesno idu u oba pravca – veruje se u nešto čega uopšte nema u Bibliji, a istovremeno se previđa ono što u njoj odstupa i piše. Tako je činjenica da Isus nije bio jedini i dalje kontroverzna i bogohulna, uprkos tome što Biblija na najmanje osam mesta govori o njegovoj braći i sestrama, a kod Mateja 13.55-56 ih i poimence navodi: "Ne zove li se mati njegova Marija i braća njegova Jakov i Josija i Simon i Juda? I sestre njegove nijesu li sve kod nas?" Neki su tvrdili da se misli na braću od stričeva ili rođake, ali Matej vrlo precizno upotrebljava reč *adelphos* za Isusovu braću, a ne termin za rođaka – *anepsios*.

MEDICINA, I NAUKA I TEHNOLOGIJA

Upala mišića posle vežbanja nije uzrokovana koncentracijom mlečne kiseline, nego mikro oštećenjima mišićnih vlakana do kojih dolazi tokom vežbanja. Ljudi ne koriste samo 10% mozga, već njegov pun kapacitet, ma kako ova činjenica često delovala neverovatno. Rog nosoroga se u kineskoj medicini ne koristi kao afrodisijak, već kao lek za groznicu i konvulzije. Šećer ne izaziva hiperaktivnost kod

dece. Naprotiv, istraživanja pokazuju da konzumacija šećera dovodi do umora a ponekad i do jake malaksalosti, poznate kao *sugar crash*. I na kraju, ono što će možda šokirati mnoge zabrinute majke – plivanje posle jela uopšte ne povećava opasnost od grčeva i utapanja.

Pitagora nije otkrio Pitagorinu teoriju. Da je "kvadrat nad hipotenuzom, što zna svako dete, jednak zbiru kvadrata nad obe katete", znali su već i Vavilonci i Indijci vekovima pre Pitagore. Većina dijamanta ne nastaje od uglja pod pritiskom, već od karbonskih stena. Džejms Vat nije izmislio parnu mašinu, niti je inspiraciju za nju dobio gledajući paru kako otvara poklopac ketla za čaj. On je samo unapredio već postojeću mašinu. Henri Ford nije izmislio automobil, kao ni pokretnu traku. Karl Benc, onaj iz Mercedes-Benca, smatra se zaslužnim za prvi moderni automobil, a način rada na pokretnoj traci – *assembly line*-u postoji vekovima. Grom, naravno, udara više puta u isto mesto, npr. u Empajer stejt bilding udara stotina puta godišnje.

KULINARSTVO I SVAKODNEVICA

Kolačići sreće – *fortune cookies*, nisu deo kineske kuhinje, već japanske. Od Japana su za te kolače čuli i usvojili ih Amerikanci, tako da se oni danas u Kini smatraju američkom izmišljotinom i prilično se retko sreću. Tatar biftek nisu izmislili Tataři, niti Džingis Kan lično, već je praksa njegova

vih jahača da stavljaju komade mesa ispod sedla i tako leče povrede konja nastale od trenja, nekog posebno maštovitog navela da pomisli da oni tim metodom, u stvari, melju meso i pripremaju ga za ishranu. Semenke nisu najljuciji deo paprike, u njima ima razmerno malo kapsaicina koji nosi ljutinu. Ovu supstancu nalazimo najviše u onim beličastim delovima za koje su semenke zakačene. Začini u Evropi nisu služili da bi se njima prikrio miris natrulog mesa koje se pripremalo. Biber, cimet ili muskatni oraščić su u srednjem veku bili toliko skupi, da svakom ko je mogao da ih plati zasigurno nije predstavljalo teškoću da kupi i kvalitetno meso.

Učestalo brijanje i šišanje ne pomaže rastu gušće dlake, samo su krajevi koje odsećemo istanjeni, pa nova dlaka deluje punije. Uholaze ili kako bi u čačanskom kraju rekli buba-kice, nemaju poriv da ulaze namerno ljudima u uši sa željom da se tu nastane. U Bermudskom trouglu se ne dešava više brodoloma nego na drugim morskim rutama. U trenutku ubistva nesrećnog Meredita Hantera u Altamontu 1969. godine, Rolingstonsi nisu svirali *Sympathy for the Devil*. Svirali su *Under My Thumb*, a greška je rezultat omaške u članku u "Rolling Stonu". U živom pesku nije moguće potpuno potonuti, samo eventualni dolazak plime može dovesti do davljenja. U živom pesku se tone uglavnom u crtanim filmovima. Eskimska plemena nemaju u svom jeziku dve stotine različitih reči za sneg, već svega petnestak. Miševi ne vole posebno sir, naprotiv. Jedu ga samo ako baš nema nečeg boljeg za njih.

Na kraju, sasvim je moguće, možda i verovatno, da smo se u ovom pokušaju da ponešto doprinesemo napuštanju nekih ustaljenih a ipak pogrešnih uverenja i da promoviramo pomalo zabavljivi princip po kome je istinito uvek bolje od lažnog, ma kako nam je možda ta laž srcu prirasla, i sami našli u zabludi po nekom od pitanja. Nadamo se da ćemo u tom slučaju biti opomenti i unapred se radujemo sugestijama i kometarima, pa i onim emotivnijim ako ih bude. Ljudsko znanje i njegovo najoštrije oružje – nauka tako i napreduju, kroz razmišljanje, istraživanje i ispravljanje sopstvenih grešaka.

NEBOJŠA BROČIĆ

Gde je blago Drage Mitrićević

Kao rezultat jednogodišnjeg istraživanja o Dragi Mitrićević, najbogatijoj

Beograđanki svih vremena, nastao je dokumentarni triler *Do viđenja!*

Živojina Petrovića u izdanju Lagune. Ovo je njegova priča o njoj

Sa brauning revolverom zadenutim za pojas, zapečaćenim testamentom u nedrima, ofucanom crnom torbicom ispod pazuha jedne ruke u kojoj je zveckao pozamašni svežanj raznih ključeva, dok je drugom držala izlizani štap i pri svakom koraku za sobom ostavljala oštre zvuke po beogradskoj kaldrimi, u iznošenom kaputu i sa crnim izbledelim šeširom, nepriličnim za jednu gospođu, koji je već godinama verno obavljao ulogu pokrivanja sedih vlasi i naboranog čela, užurbanim korakom koji baš i nije odgovarao godinama koje je nosila na plećima, a sve praćeno ostrim ispitivačkim pokretima očiju levo-desno, kretala se centralnim prestoničkim ulicama tridesetih godina prošlog veka čudnovata milionerka kojoj niko od prolaznika nije smeo da uputi pogled, a kamoli da joj prepreči put – baba Draga Mitrićević.

Živela je potpuno sama, u Ulici kralja Milana broj 5, nadomak kraljevskog dvora, u velelepnoj kućerini koja je u prizemlju imala četiri prostrana lokala što su godinama zvrjali prazni. Visoka kapija od crnog kovanog gvožđa sa zašiljenim bodežima uperenim ka nebu jaukala je prilikom svakog otvaranja i zatvaranja kojih je na sreću, ili nesreću, bilo izuzetno malo, spuštene prašnjave rešetke na lokalima, i još jedna zgrada u dvorištu sa desetak praznih stanova, činile su da čak i sama pomisao na tu misterioznu bogatašicu, koja je gotovo uvek, iz neke sobe sa sprata, vešto se skrivajući iza zavese, gledala baš na vas, bude jeziva.

Počev od njenog dede, Dimitrija Mitrićevića, čuvenog veleposednika iz Kragujevca koji se družio sa knezom Milošem Obrenovićem, preko oca Jovana Dimitrijevića Mitrićevića, koji je službovao kod kneza Mihaila, te kasnije i kod kralja Milana, a jedno vreme bio i upravitelj Beograda, porodično bogatstvo te porodice se svakodnevno uvećavalo i gomilalo. Nakon smrti roditelja usledile su neviđene peripetije oko raspodele imovine, a ostavin-

ska rasprava tokom koje sestre Draga i Leposava nikako nisu mogle da se dogovore oko podele imovine, dovela je do toga da su očevu fotelju testerom rasporele na pola, nakon čega je svaka krenula na svoju stranu. Nikada više ni reč nisu prozborile.

Leposava je ubrzo umrla u duševnoj bolnici od šizofrenije, baš kao i njena deca, a

Draga Mitrićević bez potomaka, gurala ceo život, i rukama i nogama, svoje blago u već krcate sefove beogradskih bana-

IZ DOKUMENTACIJE: Draga Mitrićević

ka. Iz tih hladnih ladica u čeličnim odayama virili su vrednosni papiri, novac, zlato, rasipali se dijamanti i brilijanti, bleštao nakit i srebrno posuđe, gomilali se ugovori o tapijama, zajmovima i hrpa kojekakvih akcija srpskih kompanija među kojima i Narodne banke.

U neprekidnom strahu da će je neko iz familije ubiti, zatvarala se duboko u mračnu juraju ne želeći društvo niti bilo kakav kontakt sa ljudima. Služavku Darinku je izbacila iz kuće sa ubeđenjem da će ova da je otruje, od tada, poslugu više nije volela, a kućne pomoćnice uopšte nije trpela. Volela je samo svoje verne čuvarke – gusane koji je živio u prvom delu kuće i ponosno paradiro na poziciji prve straže. Njegovo gakanje kao upozorenje na uljeza čulo se

čak i u susednim kućama. U drugom delu je držala piliće i kokoške, takođe kao prsten odbrane, a tik ispred njenih spavaćih odaja režala su dva rasna nemačka ovčara spremna da brane gazdaricu i rastrgnu eventualne provalnike u svakom trenutku. Ta prirodna odbrana nije bila i poslednja. Draga Mitrićević je iza vrata u spavaćoj sobi krila veliku sekiru, a svako veče pred spavanje istovetno je, sa desne strane jastuka, stavljala veliki nož, a sa leve napeti revolver, isti onaj koji joj je tokom dana bio zadenut za pojas. Ostali arsenal oružja, puške, karabini, dvocevke, pištolji i sablje, za koje je imala urednu dozvolu broj 1164/1 izdatu od strane Odeljenja javne bezbednosti Grada Beograda, držala je raspoređen svuda po vili.

Krajem januara 1933. godine, baba Draga Mitrićević je naprasno nestala. Danima nije bilo ni traga ni glasa o njoj. Policija je rekordnih pet puta, do poslednjeg detalja, pretraživala njenu kuću u Kralja Milana, dovodila je čak i Lorda, specijalno obučenog psa tragača koji je zavljučio njušku u svaki dostupan i nedostupan čošak, obilazili su i njene ostale vile po Beogradu, ali i imanja širom Srbije, tražili su je u staračkim domovima, zavirivali u bunare, ronili rekama, prekopavali njive i poljane, ali nje nigde nije bilo. Agonija je prekinuta kada je načelnik policije, sedeći u svojoj kancelariji izbezumljen od bruke i nemoći koje su ga snašle, primio telefonski poziv. Ljupki anonimni ženski glas sa druge strane telefonske veze saopštio je da se leš baba Drage nalazi u podrumu ispod greda pokrivenih paučinom.

Baš takvom paučinom je bila prožeta i velika kutija krcata arhivskom građom, starom skoro sto godina, koju sam pronašao u Istorijском arhivu Grada Beograda tragajući za razlogom zbog kog je neko uklesao na nadgrobni spomenik Novog groblja tako komplikovanu poruku sastavljenu od dve proste reči – Do viđenja!

ŽIVOJIN PETROVIĆ

Klabhaus, nova mreža koja ne prima svakoga

Da biste u realnom svetu ušli na dobru zabavu, bilo da je u klubu ili nečijem stanu, potrebno je da vas neko pozove, neko kome je domaćin delegirao to pravo. Taj pozivar preuzima odgovornost za vas, jer ako pravite gluposti, to je onda njegova krivica. Da li bi društvene mreže bile pristojnije mesto ako bi se na njih ulazilo po preporuci, to se sada pitaju mnogi koji su izbegli sa Tvitera i Fejsbuka zbog nepodnošljive atmosfere koja se tamo stvara. Naročito od strane anonimnih korisnika.

Ako vam se takav koncept čini interesantnim, onda se nadajte pozivu u Klabhaus (Clubhouse), društvenu mrežu u nastajanju. Mreža je u probnoj fazi, a dodatnu čežnju udariće saznanje da su mnoge svetske face tamo, počev od Opre, Aštona Kučera ili Drejka. Startovali su prošle godine, u decembru su imali tek tri i po hiljade korisnika, sada ih je širom sveta oko šeststo hiljada i još uvek ne možete da uđete bez poziva.

To nije suština privlačnosti ove mreže, ona je zanimljiva zbog svoje prirode. Ako je Twitter za dosetke, Fejsbuk za razmetanje, a Instagram za slike, onda je Klabhaus za priču, ali govornu. Ova mreža okuplja korisnike koji se govorom (audio) obraćaju jedni drugima baš kao da ste na nekoj žurci. Uđete u neku sobu gde Opra i Drejk čakulaju i možete da ih uživo slušate, dignete ruku i možda vas pušte da i vi kažete nešto.

Nešto lakše je kada zađete u sobe gde nisu tako visoke zvanice i gde su mnogo raspoloženi da slušaju ostale, pa vam je uključivanje u razgovor verovatnije. Uslov je da ništa ne sme da se snima i širi po internetu, dakle nema šerovanja, što je važna funkcija drugih društvenih mreža. Slušaj, pamtiš, oplemenjuješ se ili se samo zabavljaš. Ali nema

anonimnosti budući da je svakoga neko pozvao, a prepoznaje vas i po glasu.

Svako ko dobije poziv za ovaj klub ima pravo da pozove još jednu osobu, pa ako se ispostavi da nije napravio pogrešnu odluku može da pozove još troje i to je kraj. Ne znamo šta će biti za koji mesec kada mreža izađe iz faze testiranja, ali za sada se čini da je u svetu društvenih mreža na kojima vladaju haos i anarhija ova vrsta uređenosti prijatna.

Svako može da pokrene i moderira temu, a mnogi od trenutnih učesnika koriste mrežu da bi lansirali svoj talent za repovanje ili pevanje, odnosno bilo šta što se može raditi zvukom koji proizvodi čovek. Procena svih kritičara je da će ova mreža biti sledeći veliki hit na internetu.

To ne znači da sve sa njom ide glatko, a prve prepreke na putu uspeha pojavile su se u Kini. Klabhaus aplikacija iznenada je tamo postala nedostupna, mada još nije javno zabranjena, a kao mogući razlog navodi se to što su neki učesnici sa Tajvana i iz same Kine (koja Tajvan smatra svojom teritorijom) otvorili raznorazne diskusione sobe u kojima se o političkim prilikama i slobodama govorilo na način koji nije sasvim u skladu kursa koji se očekuje u javnom govoru. A ova mreža se može smatrati nekim oblikom javnog govora, iako se dolazi po pozivu, i ono što je tamo izgovoreno ne bi smelo da se prenosi dalje.

Vlasnici mreže najavljuju da bi ona uskoro mogla da bude javna, odnosno otvorena i za ostale koji bi da pristupe bez poziva, čime će možda izgubiti jednu od najboljih osobina. Do tada se pozivnice mogu preprodavati, cena dostiže i 125 dolara, ali vas ostali korisnici upozoravaju da je ne prodajete nepoznatima koji bi svojom larmom mogli da naprave problem i vama i onome ko je vas pozvao. Dobro zvuči. ¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

NAORUŽANI WISCONSIN

ALEKSANDAR ZOGRAF.

JOEL WHITE ŽIVI U GRADU BELOIT U AMERIČKOJ DRŽAVI VISKONSIN - PORED TOGA ŠTO JE ZAPOSLEN U SUPERMARKETU NA VILJUŠKARU ZA TRANSPORT ROBE, U SLOBODNO VREME CRTA STRIPOVE I SAKUPLJA REPRODUKCIJE DELA NASTALIH U RAZLIČITIM VREMENIMA I KULTURAMA, OD PRAVOSLAVNIH IKONA DO BUDISTIČKIH RUKOPISA, KOJI SE UKLAPAJU U KONCEPT KOJEG JE SAM SMISLIO - "PRIČE U SLIKAMA" (PICTURE STORIES), "SERIJE JASNO PREDSTAVLJENIH PRIZORA, KOJI PRIKAŽUJU SASVIM ODREĐENE LIKOVE I PRIČU KOJA IMA POČETAK, RAZVOJ I KRAJ".

JEDNA OD AMERIČKIH TRADICIJA, KOJE EVROPLJANI TEŠKO PRIHVATAJU, JE LIBERALNA TRGOVINA ORUŽJA. U DRŽAVI NJUJORK NIJE TAKO LAKO DOĆI DO ORUŽJA, U MONTANI ZA TO GOTOVO DA NEMA PREPREKA, DOK JE VISKONSIN NEGDE NA SREDINI... NAKON ŠTO U PRODAVNCI ODABERETE NAORUŽANJE, PRODAVAC JE DUŽAN DA PROVERI VAŠE PODATKE NA KOMPJUTERSKOM PROGRAMU NICS - AKO NISTE NA LISTI OSOBA SA KRIMINALNIM DOSIJEOM, SLOBODNI STE DA SE ZAPUTITE KUĆI SA ORUŽJEM KOJE STE PAZARILI...

\$ 229⁹⁹

\$ 699

\$ 549

IZ KATALOGA KOJI SE U REKLAMNE SVRHE DISTRIBUIRA U POŠTANSKIM SANDUČIĆIMA

PRI TOME, ZAKON ODOBRAVA DA ULICOM NOSITE (ČAK I MUNICIJOM NAPUNJENO) ORUŽJE, SVE DOK NIKOGA NE UGROŽAVATE. S OBZIROM DA JE BELOIT POZNAT PO LOVU, NIJE RETKOST NA ULICI VIDETI LJUDE S PUŠKOM. NAKON ŠTO JE KUPIO PUŠKU, JOEL SE KUĆI ZAPUTIO TAKSIJEM, SA PUŠKOM KOJU JE DRŽAO U RUKAMA NA ZADNJEM SEDIŠTU AUTA...

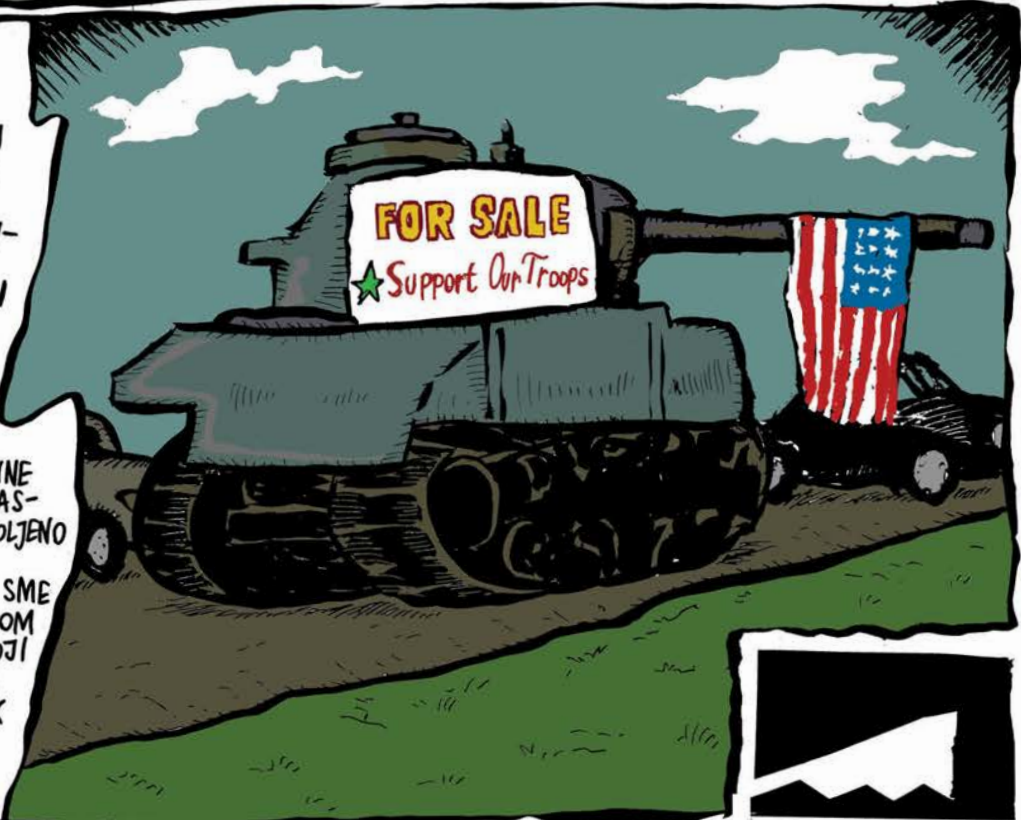

IAKO SE SMATRA NORMALNIM DA UGLEDATE NEKOG SA VATRENIM ORUŽJEM U RUKAMA, U KRAJU GDE ŽIVIM BILO JE DOSTA BUKE KADA SU MEKSIČKI DOSELJENICI POČELI DA DOLAZE. ONI SU NAVIKLI DA SEKU KOROV U SVOJIM DVORIŠTIMA UZ POMOĆ MAČETA, I ČESTO STE MOGLI DA IH VIDITE KAKO, PÉVAJUĆI, PROLAZE KROZ GRAD U NAMERI DA KRČE DVORIŠTE NEKOM RODAKU. PRESTRAŠENE STARICE SU ODMAH ZVALE POLICIJU, KOJOJ JE TREBALO VREME DA UBEDI MEKSIKANCE DA KROZ PROMETNE ULICE SVOJE MAČETE TRANSPORTUJU U NEKOJ TORBI, A NE U RUKAMA...

PRE NEKOLIKO GODINA, POJAVILA SE VEST O TENKU KOJI JE U MILVOKIJU BIO PARKIRAN MEĐU OSTALIM VOZILIMA ZA PRODAJU! PRODAVCI SU UPOZORAVALI DA TENK (SHERMAN M1A1, TROFEJ IZ DRUGOG SVETSKOG RATA) POKRETAN I DA MU JE KUPOLA U FUNKCIJI, ALI DA TROŠI OGROMNE KOLIČINE GORIVA... JOEL JE OBJASNIO: "IPAK NIJE DOZVOLJENO DA SE VOZI PO SVIM PUTEVIMA, A CEV NE SME DA BUDE U UPOTREBNOJ STANJU, ALI NE POSTOJI ZAKONSKA PREPREKA DA POSEĐUJETE TENK U SVOM VLASNIŠTVU

...

Zovem se Toto

Sliva se noć, a da ni prethodni dan nije primećen. Hodanje ulicama ovog grada može biti jezivo poput šetnje Londonom u 19. veku. Samo nema one viktorijanske cigle, već grotlo plastike, betona i plavog prozorskog stakla. Zaboravili smo šta znači prozirno nebo, pa je pun spektar boja moguć samo na monitoru. Ova noć je dosta hladna, pomalo vlažna, nikako snežna i vrlo mračna. Od nje se nešto očekuje. Škripe tramvajske šine – iako sad već oldtajmeri, “španci” se još nisu navikli na smederevsko gvožđe ispod njih. Izgleda da su u pitanju *nepremostive razlike*.

Foto: wizardofozpictures.com

Ljudi hodaju pognutih glava, jednom rukom stiskaju svoje crne jakne da bi se zaštitili od hladnog vetra, a u drugoj im drhte mobilni telefoni. Svi džepovi su puni. Niko nije nasmejan, svi nekuda žure, automobili bruje, a jedino osvetljenje predstavlja novogodišnja rasveta. I ona je počela da se njiše na vetru, preti da se zapetlja u grane za koje je zakačena. Tu je i sveže ispisan grafit “Slobo slobodo! 1989–2089”, odmah pored tek renovirane ASANU (Alternativna srpska akademija nauka i umetnosti).

Zakasniću na poslednju dnevnu 26-icu, moram da požurim. Semafor se slabo vidi, pa je prednost što napamet znam ivičnjake, pešačka ostrva, zeleni talas – moderni ples velegrada. Ništa se ne vidi, svašta se oseća. Samo da neki automobil ne pređe na crveno, uzdam se u sreću, ipak ne bih da zakasnim.

Počela sam da se zanosim, košava se razbukta, a ja pokušavam da je ignorišem. Ne dozvoljava mi, još više se nameće. Nisam jedina kojoj kvari planove. Usporava, ubrzava, nanosi prašinu u lice, zbunjuje i daje do znanja da hoće nešto s nama. Donekle sam već izgubila kontrolu nad svojim kretanjem, pa se sad već prepuštam. I ona 26-ica je dobila novi red vožnje u potpuno drugom pravcu. Podižem se pomalo, u naletima sve više i više, brže i brže, iz prve, druge, treće i – definitivno sam uzletela.

Letimo ukrug, ali ne vrti mi se u glavi. Možda zato što se krećemo suprotno kazaljci na satu, kao da se vraćamo u

prošlost, nisam sigurna. Nije više toliko hladno, pomalo je gužva, ali uspevam da se domognem jedne klupe i sednem na nju, u stvari zavalim se i posmatram haos. Jer, sa mnom se podigao Beograd, vrištanje sugrađana meša se sa hućanjem vetra, proleću prozorska okna, sa istoka natpisi “Metro No. 2” sa stanice koja je svečano otvorena prošle nedelje (zadržalo se čak nekoliko ukrasa na ulazima), dižu se i garažirani vagoni, sa druge strane stižu odžačari i dimnjaci, svuda okolo lete kontejneri, pekarski vitraži, slot mašine, kolica za kokice. U zagrljaju mi je džinovsko božićno zvonce, i dalje svetli. Do-

letelo je iz Ulice kneza Miloša i baš mi se sviđa njegov odsjaj u kontrastu sa okruženjem.

Pored mene proleće gospođa, sedi u svojoj kabini-menjačnici, otpozdravlja mi nežno, pa nastavlja da prebrojava pare u ruci i dane do penzije. Mladi novodizelaš setno sedi u plavom autiću broj 19 iz kalemegdanskog luna-parka i čeka neutešno svoje mušterije, kojih nema već neko vreme. Dve japijevke uporno sede za svojim stolovima, ne sklanjaju pogled sa monitora i ne žele da primete dokle su dogurale. Papiri lete. Lete i konji vrani,

ali nema junaka, dragi Rosandiću, skrili su se po podrumima.

Mislim da tornado ima zadatak da nas sve istera. Ne znam ko ga je unajmio, niti gde nas odvodi. Možda u neku daleku zemlju, svakako daleko od Beograda. Digao je i Savu i Dunav, da nas isprate i požele srećan put. Kakvo olakašnje osećaju. Sugrađani su sad mnogo manje uplašeni, čak su počeli da se osmehuju. Iz džepova crnih jakni ispadaju tiketi i loto listići, ali oni više ne mare. Mačke prave kolutove poput padobranaca u vazdušnom tunelu. Prve su shvatile da se igra nastavlja. Šahtovi zveckaju, sve se oslobađa dok se prostor natrpava sa sve više đubreta. Dešava se preokret, Beograd se čisti. I dalje ne razumeju kako su se našli među toliko đubreta, ali prihvataju trenutnu realnost i brzo se navikavaju. Onaj trenutak odmah posle straha, a pred samu adaptaciju, najveći je stepen slobode koji će osetiti. Tada su pomislili da mogu da vladaju sopstvenim bićem, da se uhvate u koštac sa nepravdama, budu poštenji pred sobom i drugima. A onda su se umorili od rešenosti, i “beli šalovi revolucije i slobode” se isprljali i pocepali. Samosvest je zamenila unisonost grabljivaca. Svi za jednog, sve je jedno.

Mrkli je mrak, tornado nas odvodi sve dalje, nema više poznatih predela. Pitam se: da li se u toj dalekoj zemlji mogu videti sve boje?

Toto bi da se vrati. Samo, nema crvenih cipelica.

LIDIJA MILIĆ

JOSEF TROJAN

IVAN TROJAN

JURAJ LOJ

70th Internationale
Filmfestspiele
Berlin
Berlinale Special
Gala

ZASNOVANO NA ISTINITOJ PRIČI

ŠARLATAN

REŽIJA AGNIESZKY HOLLAND

HRÁJI IVAN TROJAN JURAJ LOJ JOSEF TROJAN JAROSLAVA POKORNÁ
ARCHITEKT MILAN BÝČEK KOSTYMNÍK VYKARNICE KATARINA ŠTRBOVÁ-BIELIKOVÁ MAKE-UP RENE STEJSKAL GABRIELA POLÁKOVÁ TUK RADIM HLADÍK ML.
OSTRÝ PAVEL HROUČKA HUDBA ANTONÍ KOMASA-LAZÁRKIEWICZ KAMERA MARTIN ŠTRBA VÝKONNÝ PRODUCENT ALEŠ TYBÍL NÁMĚT MARTIN ŠULC JAROSLAV SEDLÁČEK OČSKÁŘ MAREK EPSTEIN
VYKOPRODUČCI ČESKÁ TELEVIZE BARRANDOV STUDIO ROZHLAS A TELEVÍZIA SLOVENSKA CERTICON VLADIMÍR A TAJANA MARÍKOVÍ MAGIC LAB STUDIO METRAGE MODERATOR INVESTIČJE
KOPRODUČENTI MIKE DOWNEY SAM TAYLOR KLAUDIA ŠMÍJEJA-ROSTVODROVSKÁ LÍVIA FILUSOVÁ PRODUCENTI ŠÁRKA CIMBALOVÁ KEVAN VAN THOMPSON
REŽIE AGNIESZKA HOLLAND

U BIOSKOPIMA OD 11. FEBRUARA

PRODUCENT **marlene**
FILM PRODUCTION

KOPRODUČENTI

F. & M. E.
FILM & MUSIC ENTERTAINMENT

furiafilm

Česká televize

STUDIO (METRAGE)

m Moderator Investičje

rtv:

CERTICON

MAGIC
LAB

ZA FINANČNÍ
PODPORY

Još od
1902

YUHOR

POSVEĆEN DOBROM UKUSU

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec